

~~Handwritten scribble~~

Y. Garcia

A.A. A. N.

Handwritten scribbles

Universidad
GRANADA
Libro
158

del Collegio della Comp. de B. de G. in
R-7657 Bæ

DICTATVM

CHRISTIANVM,

SIVE

COMMVNES ET APTÆ DISCIPV-

LORVM CHRISTI OMNIVM

PARTES;

Ex magistri præceptis & institutis ad pu-
fili gregis instructionem à condiscipulo
BENEDICTO ARIAMONTANO ob-
feruatis & in breuem summam collatis.

Contendite intrare per angustam portam.

ANTVERPIÆ,
Ex officina Christophori Plantini
Architypographi Regii
M. D. LXXV.

SVMMA PRIVILEGII.

REGIS Privilegio cautum est, ne quis alius præter Christophœum Plantinum, librum hunc, cui titulus est, *Dictionum Christianum, &c.* intra decennium imprimat, aut alibi impressum in suas dictiones imponat, veniæque habeat, qui secus faxit, poena hæc Regio exoluenda multabitur: vt latius in Regio diplomate expressum est, Dato Bruxellæ xv. Nouemb. anno M. D. LXXI. III.

Subfig.

I. de Perre.

BENED. ARIÆ
MONTANI AD

CHRISTIANVM
lectorem

PRÆFATIO.

VRBULENTIS-
simam tempestatem
hanc, qua totus ferè
in orbe terrarũ Chri-
stianus populus iacta-
tur, neque incertis cali signis commo-
tam, neque obscuris ex causis concita-
tam esse manifestè ÿcognoscunt, qui
rerum humanarum curam Deo esse,
vel ex sanctissima sacrorum librorum
disciplina, vel ex ipso vitæ rerumque
vsu intelligunt, & fatentur. Nulli
enim horum dubium est, publicas re-
gnorum, populorum atque ciuitatum

A 2 cala-

calamitates Dei scelerum vindicis
consilio ac iudicio afferrī, idque ante-
quam accidat, pijs ac delectis viris ad
iustitiae diuinæ commendationem, at-
que ad hominum ipsorum correctio-
nem prædici atque indicari, sicut scri-

Amos 3, ptum est: Numquid ambulabunt duo
pariter nisi conuenerit eis? Numquid
rugiet leo in saltu, nisi habuerit præ-
dam? Numquid dabit catulus leo-
nis vocem de cubili suo, nisi aliquid
apprehenderit? numquid cadet avis
in laqueum terræ absque aucupe?
numquid auferetur laqueus de terra
antequam quid ceperit? Si clanget
tuba in ciuitate, et populus non expa-
uescet? si erit malum in ciuitate, quod
Dominus non fecerit? Quia non fa-
ciet Dominus Deus verbum, nisi re-
uelauerit secretum suum ad seruos
suos prophetas. Quibus verò ex caus-
is huiusmodi grauissimi rerum mo-
tus

tus publicis priuatissq; rebus afferan-
tur, eiusdem vatis responso expositum
est. Auditum facite in adibus Aeg-
pti, & in adibus terre Aegypti; & ce-
dicite: Congregamini super montes ce-
Samarie, & videte insanias multas ce-
in medio eius, & calumniam patien-
tes in penetralibus eius & nescierunt ce-
facere rectum, dicit Dominus, the-
saurizantes iniquitatem & rapinas ce-
in adibus suis. Propterea hæc dicit ce-
Dominus Deus, Tribulabitur & cir-
cuietur terra, et detrahetur ex te for-
titudo tua, & diripientur aedes tue. ce

Certè mihi huius in nos diuina a-
nimaduersionis apertissima causa est
publica & communis culpa; dum
maximam ferè Christianorum par-
tē in varias discissam sectas, diuersis
erroribus non modò captam & du-
ctam, sed etiam inflatam intelligam;

munitionem & veritatis disciplinam
 profitetur, negligenter tamen colere ac
 pene pervertere videam: atque ita
 dum aliorum deprauatas mentes, a-
 liorum corruptos mores atque vtri-
 usque partis dissidia, dissensiones,
 grauissimasq; inimicitias, & omnino
 peruersa studia contemplor, illud assi-
 duè mecum repeto: Dominus de caelo
 2° prospexit super filios hominum, vt
 3° videat, si est intelligens aut requirens
 4° Deum: Omnes declinauerunt, simul
 5° inutiles facti sunt: non est qui fa-
 ciat bonum, non est vsque ad vnum.

Quamquam verò nec propheta
 ipse, nec propheta sim filius; tamen
 maiores grauioresq; nobis procellas
 impendere, nisi prouideatur, prædica-
 re ausim: satis enim mihi ad hoc af-
 firmandum est, ea in terris videre ex-
 empla, quæ se Deus non absque vltio-
 ne laturum certissimis oraculis est
 com

comminatus. nam si leo rugit, quis ce
 non timebit? si Dominus locutus est, ce
 quis non prophetabit? Itaque licet ce
 etiam de futuris quoq; incommodis-
 simis turbinibus vaticinari ei, qui
 causas manifestas conspiciat, ex qui-
 bus temporum calamitates atque dif-
 ficultates ortum iri Deus ipse calum ^{Isai. 1.} ^{Dcut. 32}
 atque terram obtestatus prædixit.
 quas autem causas ego animaduerte-
 rim, nemini obscuras esse arbitror,
 nimirum contumaciam insolentiamq;
 nostram, atque prauæ sententiæ im-
 probandâ obstinationem; quandâmq;
 velut contentionē aduersus Deum in
 nos animaduertentē; quam Isaias in
 populo notandam indicabat, Super quo ce
 percutiam vos, ultra addentes præua-
 ricationem? omne caput languidum, ^{Isaiæ 1.} ^{cc}
 omne cor mærens, à planta pedis vsq; ^{cc}
 ad caput non est in eo sanitas: vulnus ^{cc}
 & liuor & plaga tumens, non est ^{cc}

circumligata, nec curata medicami-
ne, nec foras oleo.

Atque utinam in hac mundi iac-
tatione, rei familiaris ac dignitatis,
splendoris & honorum mundi huius,
que tamen pretiosa habentur, iactura
solum fieret, qua merito ferenda esset,
atque adeo etiam fortassis optanda,
cum huiusmodi impedimenta & pō-
dera prosperi cursus usum non raro
auferant: sed illud maximum longē-
que grauissimum est, quod cum unius
animulae periculum omnium in nauis
mercium & commeatum, aliarum-
que quacumq. uehūtur, rerum dam-
nis redimendum iure sit; tamen in
huiusmodi miseris naufragiis in-
numerabiles animae demergi profun-
dog, absorberi conspiciantur, que mi-
seriarum omnium humanarum ma-
xima miseria est. Cum verò rectorum
gubernatorumq. munus & officium
sit

sit iactatae nauis saluti consulere ope-
ramque dare, atque in eam rem per-
multos ex iis quorum interest, incū-
bentes obseruem, quamquam ipse ne-
que eam auctoritatem neque faculta-
tem habeam, ut inter eos qui nauem
curant, prestare quicquam aliud pos-
sim, tamē ut unus ex iis, quos in com-
muni discrimine, non otiosos specta-
tores, verum sedulos subleuatores,
vel saltem studiosos deprecatores sese
præbere oportet, cognitæ mali huius
publici causæ vnde remedium peti,
quæve potissimum ratione queri,
quoq. modo adhiberi posse crederem,
pro persone, quam in catholica Dei
Ecclesia libenter gero, humilitate &
verecundia exponere, mearum par-
tium esse existimari, maxime cum
opera nostra ad eos monendos iuuan-
dosq. conferatur, qui maiora cum in-
telligere non facile possint, commo-
diora

diora atq. aptiora omnibus et in uniuersum necessaria ac peropportuna minus fortasse frequenter docentur; quæ tamen si ignorauerint, neque salutem obtinere; neque ea quæ altiora angustioraque habentur, assequi comprehendereq. poterunt. Neque verò vocem orationemque nostram maioribus, doctioribus & præstantioribus in instituenda humane vite arte viris aut importunam aut superuacaneam visum iri metuimus, immo potius confidimus, mentem studiumq. nostrum equo animo attendentibus probatum iri, & si quid ad eorum munus promouendum rectè à nobis fuerit indicatum, boni consulendum atque gratè excipiendū esse speramus. Summi enim gubernatores in magnis tempestatibus nonnumquam à vectoribus quos audire non piget, utiliter admoneri solent. Quantum itaque

ex

ex disciplina sacra cognitione intelleximus, ad animorum salutem ac publicam tranquillitatem à Deo impetrandam, duplicem rationem ineundam esse arbitramur; alteramque esse existimamus fidei integerrima ac simplicissima communem cum catholica Ecclesia professionem; alteram verò vite atque morum correctionem & compositionem; iuxta magistri nostri præcepta & instituta, quam perpetua periculorum animi deprecatio & æterna felicitatis postulatio comitetur. Hæc si purè, sanctè ac legitimè incantur, diuinam nobis clementiam, benignitatem, misericordiam atque magnam gratiam ex promissis ipsius per Christum Dominum præstandis reconciliatura esse, spiritus sanctus per sacrum vatem pellicetur; sicut scriptum est: Confiteantur Domino opera eius, & mirabilia eius filiis hominū.

Qui

Qui descendunt mare in nauibus,
 facientes operationem in aquis mul-
 tis: Ipsi uiderunt opera Domini, &
 Psal. 106 mirabilia eius in profundo. Dixit, &
 stetit spiritus procelle & exaltati
 sunt fluctus eius. Ascendunt usque
 ad calos, & descendunt usque ad a-
 byssos; anima eorū in malis tabesce-
 bat. Turbati sunt, & moti sunt sicut
 ebrius, & omnis sapientia eorum de-
 uorata est. Et clamauerunt ad Domi-
 nū cum tribularentur, & de neces-
 sitatibus eorum eduxit eos. Et statuit
 procellā eius in aurā, & siluerunt flu-
 ctus eius, et letati sunt quia siluerūt:
 & deduxit eos in portum voluntatis
 eorū. Confiteantur Domino miseri-
 cordiæ eius, et mirabilia eius filiis ho-
 minū; et exaltēt eū in Ecclesia plebis,
 & in cathedra seniorū laudent eum.
 Quis sapiens, & custodiet hæc; &
 intelliget in misericordias Domini?

DICTA-

DICTATVM CHRI-
STIANVM.

HILOSOPHORVM CAP. I.
 omnium qui de homi-
 nis natura, ingenio, &
 moribus disseruere, vi-
 tæque humanæ præcepta tradi-
 dere, propositum institutumque
 fuisse videtur, summum & perfe-
 ctissimum locum inuestigare ac
 demonstrare; ad quem qui perue-
 nisset homo, nihil ulterius quod
 desideraret, habere posset: sed
 optimo & præstantissimo expe-
 tendarum rerum genere vsus, per-
 petua atque suauissima tranquil-
 litate frueretur; cui conditioni
 felicitatis siue beatitudinis nomē
 impositum est. Assiduis enim ex-
 perimentis perpetuoque vsu ex-
 ploratum erat, eam viuendi con-
 ditio-

Beatu-
 do hu-
 mana.

Vulgaris
viuendi
cōditio.

ditionem , qua homines plerumque vterentur, variis curis, sollicitudinibus, laboribus atq. doloribus, animorumque perturbationibus obnoxiam, à naturæ humanæ perfectione, quiete atq. tranquillitate longè abesse; neque vllò discrimine referre quinam, qualésve essent homines, qui in hoc vitæ genere versarētur, summo an infimo ordine conscripti; reges, principes, magistratus, an plebei; diuites an pauperes; valentes an infirmiores: omnes enim æstuarè & laborare, atque suæ singulos fortis pœnitere manifestum erat. Quamobrem varij varia inquirere, disquirere, tētare & experiri cœperunt, vt hâc summam, puram, & communem humanis animis tranquillitatem inuenirent: verùm alij aliis studiis

diis & cogitationibus affecti & perturbati, quamplurimum à scopo deducti, à via etiam veri inueniendi boni aberrauerunt: vt hi corporis voluptatum ac deliciarum, hi ciuiliū honorum vsum, alij diuitiarum cumulum, alij dolorum, nonnulli affectuum omnium carentiam summum bonum esse dicerent. atque ad suum quisque assequendum propositum & studiis & actionibus institutis sese comparauerunt; atque alios libris conscribēdis præceptisq̄ tradendis ad idem arripiendum iter magnis promissis & suasionibus hortati induxerūt.

Verùm enīmerò eorum, qui in corporis deliciis, voluptatibus, ac turpi luxu humanæ vitæ finem & summum bonum statuere; sapientiori hominum iudicio
explosa

explosa sententia fuit atq. damnata; quippe quæ non modò voluptatum atque deliciarum vsu, verumetiam ipso conquirendi studio hominũ naturam belluis inferiorem, atque adedò infeliciorem, constitueret.

Aliorum autem qui humanæ vitæ perfectionem ad animorum sanitatem & virtutem præcipuè reuocarunt; quamquam in vniuersum probata summa ratio fuit; ipsa tamen rerum constituendarum distinctio, atq. viarum ad optimum consequendum finem instructio, variis errorum atque difficultatum vitis notatæ, ac tandem inuenti veri oppositione & collatione improbatæ sunt. Siquidem nonnulli cum humanorum animorum certam originem ignorarent, Deumque auctorem

ctorem non cognoscerent; exco-
gitatam quandam virtutis perfe-
ctionem sibi confinxerunt, cuius
non tantum sacraria ipsi non pe-
netrarunt, sed neque limina, vel
illi vel illorum discipuli salutarunt:
Quidam verò quamquã Deum
humanæ naturæ summum ve-
rumque auctorem cognouissent,
non tamẽ certum finem & sum-
mum hominis bonum ipsum ef-
fè agnouerunt; & si maximè a-
gnoscerent, quemadmodum peti
oporteret, quemadmodum ha-
beri cõtingeret, intelligere exactè
citra ipsius Dei doctrinam non
poterant: neque etiam intelle-
ctam & cognitam sine numine
atque gratia eiusdem rectè obire
atque consequi valebant. oportuit igitur ipsum cognitum in
primis Deum fide adire atque

B

petere,

petere, doctoremq. præcipuum & maximū sequi, qui sese suamque doctrinam, quibus ille potest & solet, arcanis diuinisq. rationibus insinueret & ostenderet: sine fide enim impossibile est placere Deo. contra verò ab istis actum institutumque fuit, aliis tantum humani ingenij sagacitati & industriæ arrogantibus, vt nihil à Deo petendum putaretur, existimantibus minimè esse elegantis & diligentis philosophi ad diuinam voluntatem animos reuocare, desidiosæque id magis quàm acutę & indagatricis atque naturæ rerum contēplatricis mētis opus esse. Possè verò atque debere hominem sua sponte eximie virtutis conditionem inquirere, inquisitam studiosè expetere, atque omni conatu, studio & exercitacione

citacione adire & obtinere; ab tētam verò sibi conseruare & confirmare: id quod tamen quamquam & sibi promississent, & promissum inquisissent; quoniam neque in fide fundamentum iecerant, neque diuinæ gratiæ facultatem optauerant & postularauerant; cūm numquā nusquamve inuenissent; & se ipsos & eos qui se sequerentur discipulos miserè illuserunt: demumque non modò non obtento, sed nec iam sperato illo felicitatis vsu ad deterrimum & impurissimum vitæ genus traducti sunt. quod Spiritus sanctus ita factum testatur & damnat. Hoc igitur dico & testificor in Domino, vt iam non ambuletis sicut & gentes ambulantes in vanitate sensus sui, tenebris obscuratum habentes intellectum, alienati

Ephes. 4

alienati à vita Dei per ignorantia quæ est in illis, propter cæcitate cordis ipsorû, qui desperantes, semetipfos tradiderû impudicitie, in operatione immûditie omnis, in auaritiã. Rursus verò ij qui notitia & cognitione Dei non carebât, verã & certã ratione habere noluerunt; sed ingenio suo indulgere magis quàm veri simplicitati obtêperare studentes, vanissimas de diuinæ naturæ præstantia opinionones, atq. de eiusdẽ imitatione falsissimas & pestiferas persuasiones diffeminauere; atque vnã secũ maximã hominum partẽ in fraudem atque errorem primũ, deinde verò in exitium detruferû; sicut scriptum est: Reuelatur ira Dei de cælo super omnem impietatem & iniustitiam hominũ eorum, qui veritatem Dei in iniustitia

Rom. 1.

„ Dei de cælo super omnem im-
 „ pietatem & iniustitiam hominũ
 „ eorum, qui veritatem Dei in in-

iustitia

iustitia detinent. Quia quod notum est Dei manifestum est in illis, Deus enim illis manifestauit. Inuisibilia enim ipsius à creatura mundi per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur: sempiterna quoque eius virtus & diuinitas, ita vt sint inexcusabiles. Quia cum cognouissent Deum, non sicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt, sed euauerunt in cogitationibus suis, & obscuratũ est insipiens cor eorũ. Dicentes enim se esse sapietes, stulti facti sunt. Et mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudine imaginis corruptibilis hominis, & volucrũ, & quadrupedũ, & serpentiũ. (Propter quod tradidit illos Deus in desideria cordis eorũ, in immûditia, vt cõtumeliis afficiãt corpora sua in semetipsis.) Qui

B 3 com

„ cōmutauerunt gloriã Dei in mē-
 „ daciũ, & coluerunt & seruiuerunt
 „ creaturæ potius quã creatori, qui
 est benedictus in sæcula. Igitur
 hominum doctrina quæ cum Dei
 fide nihil commune habuit, vel
 quæ à Dei notitia in vanitates &
 insanias falsas degenerauit, hu-
 manam beatitudinem neque re-
 ctè definire, neque aptè indicare,
 neque demum exhibere & tra-
 dere potuit. Sola verò ea quæ ex
 Dei consilio atque verbo exposi-
 ta ac tradita doctrina est, id quod
 est pollicita, ipsius auctoris bene-
 ficio efficere valuit atque præsta-
 re iis, qui se veros & legitimos ei
 discipulos præberent. Quamob-
 rem scriptum est: Narrauerunt
 mihi iniqui fabulationes, sed non
 ut lex tua; omnia mandata tua
 æquitas.

Mani-

Manifestum autem & quàm
 plurimis testimoniis comproba-
 tum est, eam doctrinam, quæ
 verbo Dei constat, suis veris &
 studiosis discipulis atque cultori-
 bus id præstitisse & exhibuisse
 quod promiserat, & præstituram
 sese prædixerat; idem quæ perpe-
 tuò præstare posse, atque ad eò re-
 ipsa præstare iis, qui sese dignos
 probandos quæ discipulos ipsi præ-
 buerint. Pollicita autem fuerat
 doctrina hæc animorum salutem
 atque felicitatem summam, re-
 gni quæ cælestis hereditatem per
 filium Dei in terras mittendum
 efficiendam, expediendam, atque
 impertiendam cum certo Spiri-
 tus sancti pignore, qui in animos
 discipulorum illapsus, & tãquam
 hereditatis arrhabonem sese in-
 sinuaret & præberet, benedictio-

B 4 numquæ

numque caelestium, atque diuinorum donorum vsum admirabili beneficio exhiberet; id quod factum praestitumque à Deo, atque ab ipsis obtentum discipulis, idem Spiritus sanctus asseuerat.

2. Pet. 1. Simon Petrus seruus & Apostolus Iesu Christi iis qui coaequales nobiscum sortiti sunt fidem in iustitia Dei nostri & saluatoris Iesu Christi: Gratia vobis & pax adimpleatur in cognitione Dei & Christi Iesu Domini nostri: quomodo omnia nobis diuinæ virtutis suæ, quæ ad vitam & pietatem donata sunt, per cognitionem eius, qui vocauit nos propria gloria & virtute: per quem maxima & pretiosa nobis promissa donauit, vt per hæc efficiamini diuinæ confortes naturæ, fugientes eius, quæ in mundo est, concupiscentiæ

tiæ corruptionem. Idem etiam Apostolus Paulus exhibitum & praestitum testatur, eodem loco, in quo de doctrinæ gentium vanitate, atque de Christianæ disciplinæ veritate & fructu disserit. Vos autem non ita didicistis Christum, si tamen illum audistis, & in ipso edocti estis, sicut est veritas in Iesu, deponere vos secundum pristinam conuersationem veterem hominem, qui corrumpitur secundum desideria erroris. Renouamini autem spiritu mentis vestræ, & induite nouum hominem, qui secundum Deum creatus est in iustitia & sanctitate veritatis. Vos estis filij prophetarum & testamenti, quod disposuit Deus ad patres nostros, dicēs ad Abraham: Et in semine tuo benedicentur omnes familię terræ.

23 ræ. vobis primum Deus suscitans
 23 filium suum misit eum benedi-
 23 centem vobis, vt conuertat se v-
 23 nusquisque à nequitia sua.

Atque conditio illa, quam ve-
 ri & studiosi Christianæ doctrinæ
 discipuli Dei munere atque do-
 no assequuntur; longè dignior,
 illustrior, amplior, opulentior, lō-
 gè denique beatior est, quàm vel
 humano ingenio, atque philoso-
 phico iudicio, aut etiam morta-
 lis cuiuspiam studio definiri, atq.
 aded quàm cognosci aut capi pos-
 sit, nisi ab iis quibus ex diuino be-
 neficio contigerit, s. s. e. Neque

Iſai. 64.

1. Cor. 2.

oculus vidit, neque auris audiuit,
 23 neque in cor hominis ascendit,
 23 quæ præparauit Deus iis qui dili-
 23 gunt illum. Nobis autem reuelauit
 Deus per spiritum suum. Spi-
 ritus enim omnia scrutatur, etiã

pro-

profunda Dei. Quis enim homi-
 nū scit, quæ sunt hominis, nisi spi-
 ritus hominis, qui in ipso est, ita &
 quæ Dei sunt, nemo cognouit ni-
 si spiritus Dei. Potest quidē cōdi-
 tio hæc aliquo modo vel verbis,
 vel scripto depingi, siue describi:
 id quod à nobis opportuno loco
 ac tēpore Deo suggerēte præsta-
 bitur. verū eiusmodi pictura atq.
 descriptio umbræ cuiusdam ma-
 gis, quàm viuæ & expressæ imagi-
 nis vsum præbere poterit; neque
 enim omnis omnino huius ma-
 ximi solidissimi quæ boni mensu-
 ra communibus & hominum
 sermone vulgatis verbis æquari
 potest, neque animis etiam tene-
 ri, nisi iis qui spiritu ipso sancto
 aucti, promoti, & amplificati, at-
 que ad hanc cognoscendam con-
 tinendam quæ rem habiles fue-
 rint

rint effecti. Huius rei gratia, in-
 Ephes 3 quit Apostolus , flecto genua
 ” mea ad patrem Domini nostri
 ” Iesu Christi, ex quo omnis pater-
 ” nitas in cælo & in terra nomina-
 ” tur, vt det vobis secundum diui-
 ” tias gloriæ suæ virtute corro-
 ” borari per spiritum eius in inte-
 ” riori homine, Christum habitare
 ” per fidem in cordibus vestris, in
 ” charitate radicati & fundati, vt
 ” possitis comprehendere cum om-
 ” nibus sanctis, quæ sit latitudo
 ” & longitudo, & sublimitas &
 ” profundum. Scire etiam supere-
 ” minentem scientiæ charitatem
 ” Christi, vt impleamini in om-
 ” nem plenitudinem Dei.

Quamquam verò Christianæ
 huius doctrinæ discipulus cognos-
 cere initio atque percipere non
 possit quanta sit promissæ sibi
 fortis

fortis magnitudo atque præstan-
 tia, donec eam diuino dono ac
 beneficio obtinuerit; non idè-
 tamen ipsius doni atque benefi-
 cij dignitas & amplitudo minor
 est, aut erit, vel defraudatione a-
 liqua deteretur; quippe huius do-
 ctrinæ auctor veracissimus, id
 quod pollicitus est, quamquam
 discipulis initio ignotum, plenif-
 simè & cumulatifsimè præstabit,
 omnibusque numeris & partibus
 absolutum præbebit, vtpote qui
 vltro libens benigneque promi-
 ferit, & alienorum bonorum mi-
 nimè egeat, neque suis imperti-
 dis donis pauperior fiat; sed quo
 magis miseretur, pluraque im-
 partitur, eò se ditiozem & locu-
 plentiozem ostendat, misericordiæ-
 que suæ copiam numquam ex-
 hauriendam demonstrat. s. s. E.

Idem

Rom. 10. Idem Dominus omnium, diues
 in omnes qui inuocant illū. Siue
 igitur diuinæ disciplinæ præmiū
 discipulis ipsis plenè notum sit,
 siue minus apertè cognoscatur;
 non idèd tamen iis qui legitimè,
 purè, & sanctè quæsierint, vel
 opportuno tempore negabitur,
 vel minus amplum & plenum
 quàm ipsius rei diuinæ ratio, &
 promittentis maiestas, auctori-
 tas, & liberalitas postulat, contin-
 get. s. s. e. Quia sicut exaltantur
 „ cæli à terra, sic exaltatæ sunt viæ
 „ meæ à viis vestris, & cogitationes
 „ meæ à cogitationibus vestris: &
 „ quomodo descendit imber & ros
 „ de cælo, & illuc vltra non reuer-
 „ titur, sed inebriat terram, & in-
 „ fundit eam, & germinare eam fa-
 „ cit, & dat semen ferenti, & pa-
 „ nem comedenti: Sic erit verbum
 meum.

meum quod egreditur de ore
 meo, non reuertetur ad me va-
 cuum, sed faciet quæcumque vo-
 lui, & prosperabitur in iis ad quæ
 misi illud. Quia in lætitia egre-
 diemini, & in pace deducemini:
 montes & colles cantabunt co-
 ram vobis laudem, & omnia lig-
 na regionis plaudent manu. Pro-
 siliunca ascendet abies, & pro vr-
 tica crescet myrtus; & erit Domi-
 nus nominatus in signum ater-
 num, quod non auferetur. Hu-
 ius rei argumentum manifestissi-
 mum cõstat in Abrahamo, quem
 quondam Deus à gentium do-
 ctrina & moribus separatum &
 selectum, eorum, qui veram hanc
 disciplinam accipere & colere
 voluerint, exemplum probatissi-
 mum statuit; is autè cum terre-
 næ hereditatis promissum à Deo
 factum

factum firma fide accepisset, non protinus quantum terre spatium sibi promitteretur cognouit; atque id vt cognosceret, non tam ad se quàm ad promittentem Deum pertinere existimauit: satis autem sibi esse duxit promissis pendere eius qui ditissimus esset, & quæ vltro polliceretur, optimè posset, benignissimeque præstare vellet. ille ergo audito promisso fidem habens, præcepto sibi proposito paruit, & discipline legibus obtemperauit. s. s. e.

Gen. 12. Dixit autem Dominus ad Abraham: Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui; & veni in terram quam monstrauero tibi. Faciamque te in gentem magnam, & benedicam tibi, & magnificabo nomen tuum, erisque benedictus: benedicam

dicam benedicentibus tibi, & maledicam maledicentibus tibi; atque in te benedicentur vniuersæ cognationes terræ. Egredus est itaque Abraham, sicut præceperat ei Dominus, quamquam nec locum quò tēderet nouisset, nec quàm amplum possessurus esset, intelligeret. id quod obseruans Apostolus declarauit: Fide qui vocatur Abraham, obediuit in locum exire quem accepturus erat in hereditatem, & exiit nesciens quò iret: fides maximè promittētis verbo qui plura præstare posset & vellet, quàm vel ipse petere vel intelligere valeret: tantumque suarum partium esse existimauit parere & obedire ei, cui se discipulum tradiderat, promittenti hereditatem opportuno tempore sibi indicandam, & amplissimam

plissimam ostendendam: id quod euentus ipse demonstrauit. Nam postquam Abraham in suscepta disciplina profectum non mediocre fecerat, à Deo, cui sese instituendum tradiderat, vocatus, & terrenæ hereditatis amplitudinem, & cælestium donorum, quæ illa imagine significabantur, admirabilem rationem edoctus est; sicut scriptum est:

Gen. 13. Dixitque Dominus ad Abraham, postquam diuisus est ab eo
 » Lot: Leua oculos tuos in directum;
 » & vide à loco in quo nunc es ad Aquilonem & Meridiem,
 » ad Orientem & Occidentem.
 » Omnem terram quam conspicias,
 » tibi dabo, & semini tuo usque in
 » sempiternum; faciamque semen tuum
 » sicut puluerem terrarum.

ra. Si quis potest hominum numerare puluerem terræ, semen quoque tuum numerare poterit. Surge ergo, & perambula terram in longitudine & in latitudine sua, quia tibi daturus sum eam.

Quamobrem cum nemini dubium esse possit, quin ea quæ promissa à Deo sunt, plenius & cumulatius quàm is qui accepturus est cogitare aut optare possit, præstentur; discipuli boni atque probandi officium erit, impositas sibi partes studiose suscipere & diligenter agere, & donorum atque beneficiorum ipsorum æstimationem ei cui instituendum & gubernandum sese tradidit, relinquere, Deo optimo maximo, effi-

Heb. 1.

cacissimo & misericordiarum di-
 tissimo cælesti patri, qui pluit su-
 per iustos & iniustos, qui spiritum
 bonum se petentibus daturum
 sese recepit verbis filij sui, in quo
 locutus est nobis, & maxima no-
 bis promissa obtulit. Nam si ea
 quæ multifariam multisque mo-
 dis olim ille patribus in prophetis
 locutus atque pollicitus est, beni-
 gnissimè præstitit; & qui per An-
 gelos dictus est sermo factus est
 firmus; quomodo nobis quid-
 quam subduceretur aut negabitur
 ex iis quæ per hunc voluntatis suæ
 interpretem & expeditorem, atq.
 misericordiæ & gratiæ dispensa-
 torem benignissimum promissa
 sunt, sicut vnus ex illis probatissi-
 mis discipulis suo & aliorum ex-
 perimento & vsu agnitū, Deoq.
 acceptum referens testatus est:

Quid

Rom. 8.

Quid ergo dicemus ad hæc, Si
 Deus pro nobis, quis contra nos?
 qui etiam proprio filio suo nõ pe-
 perit, sed pro nobis omnibus tra-
 didit illū: quomodo nõ etiã cum
 illo omnia donauit? itaq. quod ad
 promittentē attinet, nihil omni-
 no dubitationis est, nihil impedi-
 mēti, quo minus ea quæ promissa
 sunt cumulatiuis præstentur: Mē-
 surā bonā & confertā & coagita-
 tā & superfluentē dabunt in sinū
 vestrū. atque hæc Christianæ do-
 ctinæ veritatis assertio ex parte
 ipsius doctrinæ perpetuò consta-
 bit secundum fidem electorum
 Dei & agnitionem veritatis, quæ
 secundum pietatem est, in spem
 vitæ æternæ, quam promisit qui
 non mentitur Deus, ante tempo-
 ra sæcularia; manifestauit autem
 temporibus suis. Abrahæ namq.

C 3

pro-

» promittens Deus , quoniam ne-
 » minem habuit per quem iuraret
 » maiorem; iurauit per semetipsum
 » dicens: Nisi benedicens benedi-
 » cam te, & multiplicans multipli-
 » cabo te. Et sic longanimiter ferēs
 » adeptus est repromissionem. Ho-
 » mines enim per maiorem sui iu-
 » rant; & omnis controuersiaē co-
 » rum finis ad confirmationem est
 » iuramentum, in quo abundan-
 » tius volens Deus ostendere polli-
 » citationis heredibus immobilita-
 » tem consilij sui, interposuit iusu-
 » randum, vt per duas res immo-
 » biles, quibus impossibile est men-
 » tiri Deum, fortissimum solatium
 » habeamus, qui confugimus ad
 » tenendam propositam spē, quam
 » sicut anchoram habemus animā
 » tutam ac firmam, & incedentem
 » vsque ad interiora velaminis, vbi
 præcur-

præcurfor pro nobis introiit Iesus, &
 secundum ordinē Melchisedec
 pontifex factus in æternum.

Superest igitur, id quod nostri
 in hoc opusculo instituti est, vt
 partes ipsas discipulis sumendas
 & agendas doceamus, easque præ-
 cipuè, quas omniū ordinū & æta-
 tū, omniū cōditionū cōmunes es-
 se intellexerimus, & sine quibus
 probāda disciplinæ & discipulorū
 ratio cōstare nō potest. Siue igitur
 rex, siue sacerdos, siue princeps, si-
 ue minister, siue priuatus, siue di-
 ues, siue pauper, siue seruus, siue
 liber, siue pater, siue filius, siue vir,
 siue femina, siue iuuenis, siue
 adulta ætate, siue senex, siue mer-
 cator, siue artifex, siue miles, siue
 agricola, siue doctus, siue indoctus
 sit, modò discipulum sese profi-
 teatur & esse velit doctrinæ huius

Christianæ, modò in Ecclesiam catholicam, extra quam non est salus, nomen suum dederit, quam discipuli nomine personam sustineat, & quemadmodum tenere, gerere, & tueri debeat, ex ipsius magistri Spiritus sancti præceptis & institutis discat, nobis referentibus, qui, cum in eadem schola versemur, ea quæ à præceptore dictata sunt, non tamquam magistri, sed tamquam condiscipuli, reddimus, & audentium adstantiumque præsentium coronæ recitamus; bonique consulat, si quid forsitan retulerimus quod pro sæculi nostri moribus & opinionibus durius videatur, neque in privati cuiuspiam capitis reprehensionem quidquam à nobis dictum interpretetur; sed fidelis esse existimet famuli atque ministri

ministri officium, Domini voluntatem propria ipsius oratione conferuis suis declarare & exponere: qua quicumque propter conscientiam aut timorem, aut veri incertiam premi sibi ipsi videatur, is non doctrinæ & præceptis, quæ æquissima sanctissimaque sunt, non referenti conseruo, sed sibi ipsi irascatur oportet; quippe qui hanc disciplinam cum professus fuerit, non iis legibus & conditionibus succiperit, quæ constantes, æternæ, communesque sunt; neque ad hoc latæ & editæ, ut pro singulorum consilio, studio, libidine, aut voto mutantur, sed ad sui observationem & cultum, omnia quibus hoc impediri potest, consilia, studia, vota, acta atque facta mutari iubeant; s. s. e. Nolite putare, quoniam veni soluere Matth. 5

„ legem aut prophetas : non veni
 „ soluere, sed adimplere. Hoc est
 „ efficere, vt qui mihi credunt,
 „ purè, sanctè atque legitimè ob-
 „ seruantes adimpleant. Amen qui p-
 „ pe dico vobis, donec transeat cæ-
 „ lum & terra, iota vnum aut vnus
 „ apex non præteribit de lege, do-
 „ nec omnia fiant. Qui ergo solue-
 „ rit vnum de mandatis his mini-
 „ mis, & docuerit sic homines, mi-
 „ nimus vocabitur in regno cælo-
 „ rum: qui autem fecerit & docue-
 „ rit, hic magnus vocabitur in re-
 „ gno cælorum. Dico enim vobis,
 „ Nisi abundauerit iustitia vestra
 „ plusquàm Scribarú & Phariseo-
 „ rum, non intrabitis in regnum
 „ cælorum. Quòd si cælorum ad-
 „ itus negatus est iis, quorum iusti-
 „ tia atque legis præceptorum Dei
 „ obseruatio præstantior non fuerit
 „ quàm

quàm Scribarum & Phariseorú,
 non malorum & hypocritarum,
 sed bonorum Scribarum & Pha-
 riseorum, qui legis custodiendæ
 studio magis excellere videban-
 tur: quid fiet ei qui iustitiæ ratio-
 nes conseruis & condiscipulis suis
 expositurus hominum vel odio
 vel gratia interuenterit, mutaue-
 rit, celauerit, vel dissimulauerit,
 vel alio modo soluerit, & docue-
 rit sic? nimirum minimus voca-
 bitur in regno cælorum, & indi-
 gnus qui in illam societatem &
 cõmunionem admittatur regni,
 in quo omnes qui sunt, reges &
 magni appellantur. esse autem
 regem, & esse minimum, alterum
 cum altero pugnat; vnde conse-
 quitur idem esse in regno cælorú
 minimum atque nullum; nullus
 enim mandatorum Dei solutor,
 &

& qui solui mandata docuerit,
in regnum cælorum intrabit;
sed ij tantùm intrabunt, quo-
rum iustitia plusquàm Scriba-
rum & Phariseorum abundaue-
rit. & alio in loco: Non audito-
res tantùm, sed factores legis
iustificabuntur apud Deum.

Igitur quidquid in disciplinæ no-
bis traditæ præceptis & institutis
atque sententiis referendis angu-
stius cuipiam visum fuerit, quàm
vt salua propria ipsius sententiæ
vel cupiditatis vel opinionis ma-
gnitudine subiri possit, idem si ve-
lit ad vitam ingredi, sibi persua-
deat, neque viâ à Deo semel iam
munitam mutandam, dilatan-
dâmve esse, neque portam illam
angustam priuata cuiusquâ caussa
fore amplificandam; oportereq̃.
se tenuem, humilem, pauperem-
que

que spiritu præbere, & contende-
re intrare per angustam portam,
atque ingredi per arctam viam;
cuius difficultas omnis duabus
rebus superabitur, vero doctrinæ
amore, & diuini auxilij gratia ex-
optata & postulata, quæ nemini
deerit volenti hanc disciplinam
legitimè atque studiosè subire.
Propè enim est Dominus omni-
bus inuocantibus eum, omnibus
inuocantibus eum in veritate.
Voluntatem timentium se faciet,
& deprecationem eorum exau-
dient; vt saluos faciat eos, intelli-
gatque dulcissimas & latissimas
videri vias Domini iis, qui tam-
quam aduenæ & peregrini à car-
nalibus desiderijs, quæ militant
aduersus animam, abstinentes, &
abalienati, & spiritu pauperes ef-
fecti, sanctum hoc iter suscipiunt
&

Psal. r. 18 & ingrediuntur; s. s. e. Et ambulabam in latitudinem, quia mandata exquisiui, & loquebar de testimoniis tuis in cōspectu regum, & non confundebar: & meditabar in mandatis tuis, quæ dilexi. Et leuaui manus meas ad mandata tua, quæ dilexi, & exercebor in iustificationibus tuis.

Scimus pios & sanæ mentis homines condiscipulum suum libenter audituros, rationemque habituros non orationis vel scientiæ dicentis, sed sententiarum ex ore Dei uiuentis profectarum, quarum certam, constantem, ratam, sanctam, atque maximam auctoritatem esse Ecclesia omnis asseuerat, communem etiam & publicam, ad omnesque pertinentem agnoscit; atque æquo animo laturos confidimus, quidquid à nobis

nobis dicatur quod nostrorum temporum mores notare fortasse possit; illud sibi persuadentes, pietatem, simplicitatemque Christianam, virtutem & probitatem semper valere, ab omni que reprehensione exceptam esse tum suo ipsarum virtutū iure, tum etiam consilio institutoque nostro; quippe qui pios omnes & probos etiā ignotos vehementer amemus; neque vllum etiam eorum oderimus, qui à veritate atque virtute Christiana descuerint, aut degenerauerint, sed omnes respiscere, & in Christo Iesu seruari cupimus: atque idè certi ac recti admoneamus officij; eos verò qui sapientiores sunt atque nobis monitoribus non egent, benignè indulturos nostro erga publicam & communem hominum salutem studio

studio atque officio; qui, cum insipientes simus, & sapientibus nihil conferre ad ipsorum informationem valeamus, tamen insipientioribus atque nostrę fortis hominibus, quidquid utilis ministerij præstare possumus, debeamus. Constat autem omnis admonitionis nostrę ratio sacrorum vtriusque testamenti oraculorum apertis sententiis, quorum tantum pondus est, vt neque humana scientia depelli, neque aduersarij ingenij arte & calliditate eleuari possit; atque hoc pacto & iis prodesse poterimus, qui nihil nisi ex sacris libris productum in disputationem adferri patiuntur; & iis adiumento erimus, qui veritatem vndique collatam, amplectendam rectè censent: vtriusque enim studio officioque nostro inservire

seruire volumus, non ea afferentes omnia quæ possemus, sed ea tantum quæ omnibus prodesse, & nemini obesse posse existimabimus.

Duo igitur in vniuersum, præcipua Christianæ disciplinæ capita sunt, quæ vnumquemque discipulum tenere, atque certo officio præstare exercereque oporteat. Alterum est diuinis effatis atque promissis credere, quorum auctoritas certis signis & apertis testimoniis constat. Signa autem neque hoc tempore necessaria sunt, neque etiam exiguntur, neque exigi decet; vtpote quæ iam olim visa, probata, identidemque repetita & confirmata, atque ab vniuersali Dei ecclesia excepta fuerunt: de his enim scriptum est:

Memento dierum antiquorum, ^{Deut. 32} _{cc}

D cogita

» cogita generationes singulas ; in-
 » terroga patrem tuum, & annun-
 » tiabit tibi ; maiores tuos, & dicet
 » tibi. Quamobrem neque dubi-
 tandum iam neque ambigendū,
 quid nam aut quatenus credere
 diuinis effatis oporteat ; id enim
 totum in certa capita, quæ arti-
 culi vocantur, redactum ab Ec-
 clesia, discendum ediscendumq̄.
 proponitur, & ad Apostolorum
 symbolum refertur ; in quo diui-
 na effata atq. promissa mira bre-
 uitate continentur ; & à sanctis,
 piis, ac sapientibus viris exposita
 variis libris & voluminibus quā-
 plurimis constant ; eorumque ex-
 positio Tridentini concilij aucto-
 ritate, atque ecclesiasticorum mi-
 nistrorum præstanti opera in bre-
 ue atque perspicuum compen-
 dium doctissimè redacta est. Ne-
 que

que verò hoc loco nobis ad eos
 qui non credunt, sermo est ; sed
 ad eos qui credunt, vel qui cre-
 dere sese profitentur verbis & ef-
 fatis atque promissis Dei in suam
 ipsorum salutem, neque miracu-
 lis indigere se fatentur, neque du-
 bitatione aliqua detineri salutis à
 Deo in terras missæ, atque per Ie-^{Heb. 2.}
 sum Christum expeditæ ac præ-
 stitæ ; quæ cum initium accepisset, “
 enarrari per Dominum ab eis qui “
 audierunt in nos confirmata est, “
 ait Apostolus ; contestante Deo “
 signis & portentis & variis virtu-
 tibus & Spiritus sancti distribu-
 tionibus secundum suam volun-
 tatem.

Alterum verò doctrinæ caput
 pietatis notitia exercitatioq̄. est,
 de qua noster hoc loco institutus
 est sermo. Pietatem autem pro

initæ expositionis ratione vocamus id omne quod in vniuersum fideles Christi discipulos, atque doctrinæ Christianæ promissis credētes, cognoscere, tenere, præstareque oportet, nemine excepto ex iis qui per mentis ac rationis facultatem atq. vsum cognoscere & præstare possunt; quippe quibus necessariū ad hæc cognoscēda & præstanda diuinæ gratiæ auxiliū, vt paullo antea affirmabamus, studiosè & opportunè petētibus nō defuturū aut negādū, aut inuidēdū, immo potius liberalissimè à patre luminū suppeditādū esse cōstet, vtpote qui omnes

1. Tim. 2 homines saluos fieri, & ad agnitionē veritatis peruenire vult, etiā
 » eos qui alieni à veritatis cognitione sunt, nedū eos qui veritatē cognitā amplectuntur, ac tenere colereque

lereq. studuerint. Dicimus autē cognoscere oportere discipulum doctrinæ pietatis, quā profitetur, præcepta & instituta summa: quāquam enim minutissima cognoscere neque omnium sit, neq. ab omnibus exigatur; ea tamen, quæ ad omnes in vniuersum discipulos pertinent, ignorāda non sunt.

Quonam enim iure discipulum se se profiteri & appellare audeat is, qui summa disciplinæ, quam colit colereque debet, capita non teneat? quo iure se discipulum à præceptore agnosci postulet, qui præceptoris instituta & mandata non agnoscat? atque de hac re ab vno ex discipulis ad condiscipulos scriptum est: Si quis videtur propheta esse aut spiritualis, cognoscat quæ scribo vobis; quia Domini sunt mandata. Si quis

autem ignorat, ignorabitur. Si quis, inquit, ignorat quæ nã Dei mandata sunt, ignorabitur à præceptore, qui dicit: Nescio vos. Math. 13. idemque dixit: Habenti dabitur, & ei qui non habet, & quod habet, auferetur ab eo. idemque alio loco discrimen constituens inter eos qui fide præditi sunt, notitiamque Dei voluntatis habet, Luc. 12. & eos qui non habent, aiebat: Ille autem seruus qui cognouit voluntatẽ domini sui, & non se præparauit, & non fecit secundum voluntatem eius; vapulabit multis: qui autem non cognouit, & fecit digna plagis, vapulabit paucis. iis itaque relictis qui non cognoscunt voluntatem Domini; quales sunt ij ad quos Euangelij notitia nondum peruenit; cum iis agimus, qui cognouerunt, aut
saltem

saltem se cognoscere dixerunt voluntatem Domini, quos oportet sese preparare & facere secundum voluntatem eius; quibus Apostolus ait: Scitis enim quæ præcepta dederimus per Christum Iesum. Hæc est enim voluntas Dei, sanctificatio vestra, ad quam sese præparare oportet. præparari autem nemo potest, si ignoret quibus modis atque actionibus præparatio hæc incatur & expediatur; quamquam enim aliquis sibi ipse summo studio magnoque molimine præparationem extremam indicat & inear, nisi diuinæ voluntatis regulis & institutis adaptatam comprobet, inutilem tandẽ experietur. id quod Deus ipse apertè declarat iis, qui pio quidem studio ac zelo moti, tamẽ alias vias sibi munerunt ab ipsius

consilio & præceptis diuerfas.

Isai. 48. Hæc dicit Dominus redemptor
 » tuus sanctus Israël : Ego Domi-
 » nus Deus tuus , docens te uti-
 » lia , gubernans te in via qua am-
 » bulas ; utinam attendisses man-
 » data mea ; facta fuisset sicut flu-
 » men pax tua , & iustitia tua sicut
 » gurgites maris. Quibus ex sentē-
 » tiis & oraculis illud deducitur,
 cognoscere oportere vnūquemq.
 discipulum disciplinæ sibi sub-
 eundæ saltē summam rationem,
 eam videlicet, quæ & sciri, teneri,
 exerceriq̄ue à singulis possit , nec
 magnum laborem , exquisitissi-
 mumq̄ue studium, aut profundū
 ingenium , vel diuturnum tem-
 pus, aut longum iter ad sui co-
 gnitionem postulet; s. s. e. Man-
 » datum hoc quod ego præcipio ti-
 » bi hodie, non supra te est, neque
 procul

procul positum; neque in cælo si-
 tum , vt possis dicere : Quis no-
 strum valet ad cælum ascendere,
 vt deferat illud ad nos, vt audia-
 mus, atque opere compleamus? neque
 trans mare positum , vt causseris
 & dicas: Quis è nobis poterit
 transfretare mare , & illud ad
 nos vsque deferre, vt possimus
 audire & facere quod præceptum
 est? Sed iuxtà est sermo valdè in
 ore tuo, & in corde tuo, vt facias
 illum.

Huius igitur nobis indicatæ &
 cognoscendæ atque exercendæ
 pietatis summa in tres partes di-
 uiditur: Timorem, Pœnitentiã,
 & charitatem cum præceptorum
 Dei exercitatione. quas quicum-
 que purè atque rectè edoctus te-
 nuerit & obseruauerit, concilia-
 tam sibi Dei gratiam & miseri-
 cordiam

cordiam ex eiusdem Dei benignissimo promisso atq. pacto confirmatiorem auctioremque in salutem suam obtinebit, ac tãdem regni cœlestis hereditate potitus firmabit. est enim ea his tribus partibus siue eas virtutes appellare libeat, vis & efficientia ex Dei consilio, liberalitate atque voluntate concessa, vt diuinam iram atque sententiam horrẽdam declinare, & misericordiam in oculis Dei inuenire is possit, cuius animus his virtutibus præditus instructusque fuerit.

Principio itaque pietatem exercere volentibus, animus diuino timore imbuendus est: id est reuerentia & obseruatione studiosa earum rerum, quas Deo vel ingratas vel gratas esse constiterit, illas vt penitus detestatus fugiat, oderit

oderit & horreat, has vt diligentia cura expetat & sequatur. Namque ille affectus, quo animus ita Deum reueretur, vt nihil velit quod immensam illã bonitatem offendat, nihilq. nolit quod Deũ velle intelligat, ille, inquam, Timor Domini appellatur, atque totius veræ sapientiæ initium esse fertur, idemque alio nomine à Latinis religio dicitur. Philosophi hunc in seruilem & filialem timorem partiti sunt, eamque partitionem Christianorum schola admisit, & seruilem ea parte commendauit, qua aditum quendam ad filialem esse intellexit: verum nos, quia non tam hæc subtiliter disputare, quàm ad communem captum accommodare studemus, atque ad sacrorum oraculorum normam sermonem temperare

con-

contēdimus, definitionem à Spiritu sancto pronuntiatam obseruantes; Timorem hunc Domini, religionem siue reuerentiam appellamus, qua pij hominis affectus animus ea quæ Deo probata esse nouit, obseruat & curat: contra uero ea reicit & auersatur, quæ Deo improbari cognouit.

Quamobrem hic animorū pius affectus sic à Sapiaentia definitur: „ Timor Domini est religiositas scientiæ, id est religio & obseruatio erga ea quæ uel expetenda uel fugienda esse ex sciētia compertum fuerit. Scientiam autem hoc loco interpretamur diuinæ uoluntatis notitiam, siue ea pronuntiatas uerbis, siue scriptis, siue traditionibus, siue reuelatis rationibus & normis contingat.

Diuinus hic timor eum quem informat

informat hominē ad ueram pœnitentiam incundam & exercendam impellit, & ad præceptorum diuinorum studium, curam, & obseruantiam inducit; atque ad utriusque partis diligentem cognitionem incitat. Nam cum primum sibi in animum induxerit homo ea uenerari atque obseruare quæ Deo placere intellexerit, eaque auersari & fugere quæ eidem displicere cognouerit, statim omni cura quid Deus probet, quidque improbet, edoceri studet; edoctus uero diuina postulata gratia diligenter obseruat, ante acta que non rectè uitæ pœnitentia ductus, præceptorū Dei uiam sibi proponit, quam ingressus accuratè tenet & profecquitur; profecutus uero celestium promissorum ex diuino consilio & pacto

pacto compos efficitur, atque benedictionis illius communione potitur, quam Dei pater-nus amor omnibus credentibus & obedientibus sibi pollicitus præstare exhibereque potest & vult, atque reapse præstitit iis qui iustissimæ atque sanctissimæ ipsius voluntati obtemperaerunt.

Quamobrem diuina sapien-tia, quæ maximos fructus ex di-uini timoris radicibus procreari ac tandem edi cognouerat; vt homines à præceptorum Dei vio-latione, & horrendæ iræ atque in-dignationis periculo auersos ad gratiæ ineundæ conciliandæque vsum induceret, Salomonis præ-conio in hanc sententiam pronū-tiauit: Plenitudo, corona & disci-plina sapientiæ est, timere Domi-num.

Eccli. 1.

”

”

”

num . id quod, vt apertiùs expli-^{ca} caret & efficacius commendaret,^{ca} breuissima, sed significantissima expositione promouit; Timor, inquit, Domini est fons vitæ: Fons atque initium vitæ Dei timor ideo appellatur, quòd is hominem à diuinæ legis violatione auocatum, ad veramque pœnitentiam inductum, atque ad præceptorum obseruantiam anima-tum & exercitum, ad obtinen-dam gratiam & misericordiam Dei deducit, qua obtenta ex benignissimo pacto filius Dei, atque vitæ æternæ compos & particeps efficitur, benignissimo, inquam, pacto Dei, qui sponte atque vltro in se recepit curam, promotionē, amplificationem, atque sanctifi-cationem eorum qui sibi fide & vera obedientia adherere studue-
rint;

Pſal. 144 rint; quamobrem diuinus Pſaltes
 » canebat: Voluntatem timentium
 » ſe faciet, & deprecationem eo-
 » rû exaudiet, vt ſaluos faciat eos.
 Pſal. 102 idem etiam dicebat: Quantum
 » diſtat cælum à terra, tantum mi-
 » rificauit miſericordiam ſuam ſu-
 » per timentes eum: & quomodo
 » miſeretur pater filiorum, ita mi-
 » ſeretur Dominus ſuper timentes
 » eum. Et iterum canebat: Miſe-
 » ricordia Domini ab æterno uſque
 » in æternum ſuper timentes eum.
 » quibus ſententiis omnibus illud
 docemur, infinitam atque æter-
 nam eſſe numquam deſinentem
 Dei miſericordiam erga eos, qui
 diuino timore affecti atque ani-
 mati pietatis viam ſequuntur:
 quem timorem religioſitatē ſci-
 entix eſſe diximus, hoc eſt reue-
 rentiam & curam diuinæ offen-
 ſionis

ſionis vitandæ, atque voluntatis
 obſeruandæ, maieltatiſque colen-
 dæ. quamobrem illa ſanctiſſima
 veritatis mater aiebat: Et miſeri-^{Luce 1}
 cordia eius à progenie in proge-[“]
 nies, timentibus eum. nullis in-[“]
 quit ſæculis deſideratam fuiſſe,[“]
 nullis generationibus deſuturam
 diuinam illam & inexhaustam
 miſericordiam erga eos qui ſe ti-
 muerint, timentesque religioſè ac
 piè coluerint. Ampliſſimam pro-
 ſectò diuini timoris dignitatem
 eſſe plurimis ac frequentibus te-
 ſtimoniis, atq. omnium prophe-
 tarum & ſanctorum ore redditis
 reſponſis diuina ſapientia confir-^{Eccleſ. 25.}
 monem: Quàm magnus eſt qui[“]
 inuenit ſapientiam & ſcientiam,[“]
 ſed non eſt ſuper timentem Do-[“]
 minum. Quippe ſapientia & ſci-[“]
 E entia.

entia animum illustrent quidem atque instruunt, verum Dei timor ille sanctus cor in Deum efficaci motu conuertit, atque ad præceptorum legis diuinæ obseruantiam inducit. id quod ita fieri eadem sapientia apertè indicat:

Ecclesi. 2. Fili, accedens ad seruitutem Dei,
 » sta in iustitia & in timore, & præ-
 » para animam tuam ad tentatio-
 » nem. Deprime cor tuum & sus-
 » tine: inclina aurem tuam, & sus-
 » cipe verba intellectus; & ne fe-
 » stines in tempore obductionis.
 » Sustine sustentationes Dei; con-
 » iungere Deo, & sustine, vt crescat
 » in nouissimo vita tua. Omne
 » quod tibi applicitum fuerit acci-
 » pe, & in dolore sustine, & in hu-
 » militate tua patientiã habe, quo-
 » niam in igne probatur aurum &
 » argentum; homines verò recepti-
 biles

biles in camino humiliationis. «
 Crede Deo, & recuperabit te, & «
 dirige viam tuam, & spera in illũ. «
 SERVA timorem illius; & in illo «
 veterasce. Metuẽtes Dominum, «
 sustinete misericordiam eius; & «
 non defleat̃ ab illo, ne cada- «
 tis. Qui timetis Dominum, cre- «
 dite illi; & non euacuabitur mer- «
 ces vestra. Qui timetis Dominũ, «
 sperate in illum, & in oblectatio- «
 nem veniet vobis misericordia. «
 Qui timetis Dominum, diligite «
 illum, & illuminabuntur corda «
 vestra. Respicite filij nationes ho- «
 minum; & scitote quia nullus «
 sperauit in Domino, & confusus «
 est. Quis enim permansit in mã- «
 datis eius, & derelictus est? aut «
 quis inuocauit eum, & despexit «
 illum? Quoniam pius & miseri- «
 cors est Deus, & remittet in die «

» tribulationis peccata : & prote-
 » ctor est omnibus exquirentibus
 » se in veritate. Væ duplici corde &
 » labiis scelestis, & manibus male-
 » facientibus, & peccatori terram
 » ingredienti duabus viis. Væ dif-
 » solutis corde, qui non credunt
 » Deo, & idè non protegentur
 » ab eo. væ iis qui perdiderunt fu-
 » stinendam, & qui dereliquerunt
 » vias rectas, & diuertèrunt in vias
 » prauas. Et quid facient, cum in-
 » spicere cœperit Dominus? Qui
 » timent Dominum, non erunt in-
 » credibiles verbo illius, & qui dili-
 » gunt illum, conseruabunt viam
 » illius. Qui timent Dominum, in-
 » quirent quæ beneplacita sunt ei,
 » & qui diligunt eum, replebuntur
 » lege ipsius. Qui timent Dominum,
 » præparabunt corda sua, & in con-
 » spectu illius sanctificabunt animas
 suas.

suas. Qui timent Dominum, cu-
 » stodiunt mandata illius, & paci-
 » tiam habebunt vsque ad inspe-
 » ctionem illius; dicentes: Si pœni-
 » tentiã non egerimus, incidemus
 » in manus Domini, & non in ma-
 » nus hominum. Secundum enim
 » magnitudinem ipsius, sic & mi-
 » sericordia illius cum ipso est. Ne-
 » que verò solum præstantem, uti-
 » lem, & ad salutis instituendũ ne-
 » gotium efficacem Dei timorem,
 » sed prorsus necessarium esse diui-
 » næ litteræ affirmant, atque hoc
 » secluso seruari quemquam posse ^{Ecdi. r.}
 » negant. Nam qui sine timore est,
 » non poterit iustificari, inquit Sa-
 » pientia; quippe his qui hac reli-
 » gione, huiusmodique diuino ti-
 » more imbutus nõ fuerit, nec pœ-
 » nitentiæ rationes rectè inibit, ani-
 » moque fideli atque constanti sus-
 cipiet;

cipiet; neque præcepta Dei sancte obseruabit, ita vt oportet eos, qui sese Deo probare atque ad iustificationis sanctificationisque Christianæ accipiendum beneficium cõparare student. Quamobrem diuino consilio decretum atq. curatum fuit, vt aduētantis orbi terrarum salutis nuntius & index prælegaretur, qui pœnitentiam ac diuinæ legis obseruatiã hominibus commendaret, atque hoc pacto aduenienti Christianæ iustitiæ viam muniret. & necessariam & opportunam. Fuit enim

„ Ioãnes in deserto baptizãs & prædicans baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum; sicut scriptum est: Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam. Vox clamantis in deserto, parate vias Domini,

Matth. 3

Domini, rectas facite semitas eius. eodem etiam cõsilio, ab huius salutis procuratore, auctore & Pontifice Christo Iesu missi Apostoli sunt, qui necessariam hanc pœnitentiam indicarent & publicè indicarent: quamobrem Euangeli-
 sta scripsit: Excũtes Apostoli prædicabant vt pœnitentiam agerēt. Neminem enim corũ qui se audirent, salutemq. sibi nuntiatam optarent & cuperēt, à pœnitentiæ cura & studio excipiebant Apostoli, sed vt pœnitentiã agerent. Idem etiam munus iniunctũ sibi erga Iudæos & gētes nullo discrimine, idem officium factum, Apostolus Paulus apud Agrippam regē profitebatur. Iudæis & gentibus prædicabam, vt pœnitentiã agerent, & conuerterēt ad Dominum, digna pœnitentiæ opera

Matth. 6

Acto. 13

facientes. Consulentibus autem Ierofolymitanis & Ierofolymen-
sibus hominibus, quid agendum curandumq. esset iis qui salutem
 Actor. 1. obtinere cuperent, D. Petrus re-
 „ spondit: Pœnitentiã agite, & ba-
 „ ptizetur vnusquisq. vestrũ in no-
 „ mine Iesu Christi in remissionem
 „ peccatorũ, & accipietis donũ Spi-
 „ ritus sancti: vobis enim est repro-
 „ missio, & filiis vestris, & omnibus
 „ qui longè sunt, quoscumq. aduo-
 „ cauerit Dominus Deus noster.
 „ Sexcenta & amplius diuinarum
 „ vtriusq. testamẽti scripturarũ te-
 „ stimonia adduci possent, quibus
 „ apertè confirmaretur, sine Dei ti-
 „ more & pœnitentia, quæ secundũ
 „ huius preparationis caput, de quo
 „ iã agimus, est, atque sine diuinorũ
 „ pœceptorũ custodia & obseruãtia,
 „ nec redẽptionẽ illã Christianam,
 „ nec

nec cœlestis patriæ cõmunionẽ &
 possessionẽ obtineri posse adultis
 hominibus, & qui Dei notitia, ac
 boni & mali cognitione non sunt
 destituti. id quod Seruator ipse
 paternæ volũtatis cognitor maxi-
 mus protestatus prædicebat: Nisi ^{Lucæ 3.}
 pœnitentiã egeritis, omnes simul ^{Marth. 5}
 peribitis: & nisi abundauerit iu- ^{cc}
 stitia vestra plusquã Scribarum et ^{cc}
 Pharisæorũ, nõ intrabitis in regnũ ^{cc}
 cœlorũ. Cũ autẽ hoc in libello
 pœnitentiæ nomen sæpissimè re-
 petendũ nobis sit, vt apertè quid
 dicamus cõstet; animaduertendũ
 est, Pœnitentiã duo in se cõtinere;
 malæ vitæ, atq. vitiorũ detestatio-
 nem & fugã, & probandorũ mo-
 rum, virtutũ atq. operũ, actorum
 ac factorũ, quæ Deo placere de-
 claratũ fuerit, magnũ & contentũ
 studiũ cum opportuna & assidua
 E 5 exerci-

exercitatione coniunctum. Atq. ad priorē partem , hoc est, ad detestationē & fugam vitiorū præcipuè ea pœnitentię ratio spectat, quæ in Christianis & Ecclesiasticis sacramentis numeratur, cuius membra recensentur, cordis contritio, oris confessio, atq. operis satisfactio ; vt consuetis doctorum verbis, neq. à sermone & vsu cõmuni alienis vtamur: atq. hæc ratio omnis, quod multorū auctorū editis voluminibus explicata & tradita est, ex illorum libris petēda & cognoscenda à nobis referuatur; tantū hoc in opere de pœnitentia virtute acturis. quæ illius alterius partis finis est & complementum: neq. enim satis est præterita malè plāgere, vti dici solet, & confiteri peccata, atq. plangenda iterum non committere; nisi &

Pœnitentię sacramentū.

Pœnitentia vitiosus.

& ceteri pœnitentię digni fructus fiant ab iis à quibus fieri possunt. Atque hæc pars, quæ correctæ ac iustæ vitæ virtutumque cultura & exercitatione præstatur, aliàs pœnitentia virtus nominata, hæc, inquam, ea est de qua nobis hoc loco differitur.

Hanc igitur pœnitentiam virtutē diuinæ sapientiæ ratio sacris libris exposita in eo cõsistere maximè docet, vt homo cupiditibus suis bellum indicat & inferat, fortissimeque se ipsum vincat, atque à mundanis & carnalibus actionibus operibusque contineat, & iis quæ à Deo præcipiuntur, cõmendantur & probantur studiis & actionibus, curā operamque adhibeat. Hæc enim lex primo hominum parenti imposita

Pœnitentia.

posita est illo arcano ac diuino responso, quod sub terræ imagine ac nomine redditum fuit. *Gen. 3.* Maledicta terra in opere tuo; in labore
 23 comedes ex ea omnibus diebus
 23 vitæ tuæ. Spinæ & tribulos germinabit tibi, & comedes herbam terræ; in sudore vultus tui vesceris pane tuo. Illam terram humanam Adama dictam, unde ipsi factum fuerat nomen Adam, in opere ipsius, id est in illa diuini præcepti transgressione maledictam & contumacem redditam esse, Deus homini declarauit, eidemque prædixit, fructus in labore esse percipiendos ex terra illa quæ ex maledicto non quidem sterilis omnino esset effecta, vt nullum probandum fructum ederet, sed edere posset fructus bonos & vsui aptos, verum

verum multo labore excolendos. quippe cum terra illa sua sponte propter maledictionem germinatura esset spinas & tribulos, id est varias difficultates ex cupiditate & superbia producendas, quas remouere oporteret volentem pane vesci atque fructu vti probando & generoso; ideoque opus esse magno & cōtento labore qui sudorem vultus exprimeret, hoc est qui voluntatem & cupiditatem fortiter exerceret, atque hoc modo consequi posset panem illum celestem, qui à Deo ipso promissus plenissimè impertiendus erat iis qui ita laborarent in ipsorum salutem. id autem est, quod sæpe aliàs diuinis oraculis & promissis explicatur & confirmatur. Qui vicerit, & custodierit opera mea vsque in finem, dabo illi ^{*Apoc. 2.*} stellam.

„stellam matutinam, & vestimētis
 „albis induetur; & non delebo no-
 „mē eius de libro vitæ, sed faciam
 „eum columnam in templo Dei
 „mei, & foras non egredietur am-
 „plius; & scribam super illum no-
 „men Dei mei, & nomen ciuitatis
 „Dei mei nouæ Ierusalem, & no-
 „men meum nouum; & faciam il-
 „lum sedere mecum in throno
 „meo; & dabo illi manna abscon-
 „ditum, & calculum candidum, &
 „in calculo nomē nouum scriptū,
 „quod nemo scit, nisi qui accipit.
 „Qui vicerit, possidebit hæc: & ego
 „ero illi Deus, & ipse erit mihi fi-
 „lius. Timidis autem, incredulis, &
 „execratis, & homicidis, & fornica-
 „toribus, & veneficis, & idololatriis,
 „& omnibus mendacibus, pars eo-
 „rum erit in stagno ardenti igne &
 „sulphure, quod est mors secunda.

Huius

Huius rei admonendæ atque
 indicandæ, ad nostramque salu-
 tem exponendæ causa peccato-
 res singulos diuina bonitas beni- ApoC. 3.
 gnissimè monens ait: Suadeo tibi ce-
 emere à me aurum ignitum pro- ce-
 batum, vt locuples fias, & vesti- ce-
 mentis albis induaris, vt non ap- ce-
 pareat vltra confusio nuditatis ce-
 tuæ. amulare igitur, & age pœ- ce-
 nitentiam. Ecce enim ego sto ad ce-
 ostium & pulso; si quis audierit ce-
 vocem meam, & aperuerit mihi ce-
 ostium, intrabo ad eum, & cœna- ce-
 bo cum illo, & ille cœnabit me- ce-
 cum. Vtrò atque benignissimè
 Dominus ad cœnæ suæ gaudia in-
 uitat omnes eos, qui decenter cul-
 ti, instructi atq. vestiti, illius præ-
 stantissimi conuiuij lætitiā ex-
 petentes optauerint & expecta-
 uerint, quam ex ipsius inuitantis
 libera-

liberalitate & beneficio oblatam demum percipient, atque vnà cum illo gaudebunt compotes & participes facti maximorum promissorum: Verùm enim uerò aaperto exemplo videmus illum qui ad diuinum conuiuium intrare ausus est, non instructus veste nuptiali, quam veram pœnitentiam & Christi præceptorum obseruationem interpretamur, à supremo rege irato atque indignante audiisse: Amice, quomodo huc intraſti non habes vestem nuptialem? deinde ministris à rege esse dictum: Ligatis manibus & pedibus eiicite eum in tenebras exteriores, ibi erit fletus & stridor dentium. Postulat igitur Euangelij doctrina non solum fidem, sed obedientiã etiam, quam necessariam esse confirmat ei, qui salutis

Matth.
22.

salutis promissæ heres esse studet: atque obedientia hæc à pœnitentia incipit, & in pœnitentiæ veræ feria exercitatione spectatur, eademq. doctrina grauissimas pœnas ex Dei iudicio minatur iis, qui Euangelij legi nõ parent. Legem autem Euangelij hoc loco dicimus conditiones illas postulas ab iis qui lati huius nuntij re ipsa & veritate atque vsu participes esse cupierint, aliàs enim sine pœnitentia & præceptorum Dei obseruantia non modò diuina promissa obtineri non possunt, sed indignatio, ira, & ultio Dei certissimè exspectanda est. In flamma ignis dantis vindictam iis qui non nouerunt Deum, & qui non obediunt Euangelio Domini nostri Iesu Christi, qui pœnas dabunt in interitu æternas à facie Domini

1. Thes.

F & à

» & à gloria virtutis eius , cum ve-
 » nerit, glorificari in sanctis suis , &
 » admirabilis fieri in omnibus qui
 » crediderunt.

Constat itaq. eam nuptialem
 vestem quam vnumquemque ad
 nuptias vocatum, & in sacrum il-
 lud conuiuium admitti ac recipi
 cupientem, indutum esse deceat
 & oporteat, pœnitentia & diui-
 norum pœceptorum obseruantia
 definiri; eamq. iam indicatam
 declaratamq. esse à rege ipso,
 conuiuioq. domino ac magi-
 stro, qui, ministris suis ad inuitan-
 dos conuiuas missis, id explican-
 dum & pœdicandum mandabat,
 dicens: Euntes ergo docete om-
 » nes gentes, baptizantes eos in no-
 » mine patris & filij & Spiritus san-
 » cti: docentes eos seruari omnia
 » quæcumque mandaui vobis: id
 est

Nuptia-
 lis vestis.

Matth.
 22.

est pœnitentiam, & diuinorum
 pœceptorum studium & obser-
 uantiam; quod ipsius magistri ex-
 positione apertissimè declaratum
 est, qui cum Euangelistæ munus
 obiret & exerceret, publicè pœ-
 dicabat: Quoniam impletum est
 tempus, & appropinquauit regnū
 Dei; Pœnite mini & credite Eu-
 angelio.

Huius rei exemplum in Abra-
 ham apertissimū spectatur, quem
 Deus tamquam exemplar quod-
 dam statuit electionis à se beni-
 gnissimè ac liberalissimè factæ, at-
 que sensibilem ac terrenarum
 rerum imagine totius huius ma-
 ximi mysterij rationem summam
 exposuit. ita autem egit, vt quæ
 illi verè atque certo vsu contige-
 re, eadè illorum, quæ ad nos per-
 tinerent, spiritualium bonorum

vmbra[m] quandam atque imita-
 tionem exhiberent; s. s. e. Omnia
 in figura contingebant illis: scri-
 pta autem sunt propter nos, ad
 quos fines sæculorum deuenere.
 Abraham primùm vocatus vo-
 cantis sese, atque promitten-
 ti; Et faciam te in gentem ma-
 gnam; credidit Deo, inquam, qui
 vocat ea quæ non sunt, tamquam
 ea quæ sunt: atque electioni huic
 diuinæ de se factæ fidem habuit,
 intelligens gratissimum fore Deo
 obsequium, si quis electionem il-
 lius libenter studioseque sequa-
 tur, disciplinamque sine dubita-
 tione salutarem subeat, utpote
 profectam ab eo; qui cum sum-
 mum bonum maximumque sit,
 sua sponte sese suaque dona iis
 donare velit, qui ipsi crediderint
 & obedierint: cum autem ab eo-
 dem,

dem, à quo promissum acceperat,
 iussus etiam esset egredi de terra
 sua & de cognatione sua, & de
 domo patris sui; obediuit, egres-
 susque est; atque eas commodita-
 tes reliquit, quæ ab iis qui mundi
 huius mores sequuntur, in patria
 cognatione atque paterna domo
 parantur; siquidem patria con-
 suetudinem & audaciam, pater-
 na domus, diuitias familiaremque
 rem, cognatio verò opes suppeditat
 iis, qui ad cupiditatis & ambi-
 tionis leges & normas viuere in-
 stituunt. Egressus itaque Abraham,
 sicut præceperat ei Dominus, pa-
 triam, cognationem, & patris sui
 domum reliquit, atque peregrinus
 & hospes in terra aliena esse
 optauit vocantis Dei iussum se-
 cutus. Scimus autem aduenis &
 peregrinis neque eam mentem

esse, neq. eam facultatem & copiam, neque audaciam, vt in deliciis atque ambitione versentur interim, dum aduenarum & peregrinorum rationes cogitant & seruant; hoc est, dum intelligunt, sibiq. illud statuunt, non esse eam sibi patriam vel quietis sedē, sed breuis temporis hospitium sibi relinquendum, in aliū locum tendentibus commodiorem futurum, vbi obtineri contigerit. Atqui Abraham vocatus & iussus ē patria exire, & in terram sibi monstrandam concedere, non tantum fide vsus est, sed etiam vera obedientia, atque actione & opere: verē enim reliquit patriā, cognationem & paternam domum, non solum bona voluntate, aut sermone & oratione; nec enim dixit, faciā, aut facere cupio,

&

& non fecit; sed reapse fecit quod iussus erat: & hoc modo credidit Abraham Deo, & reputatum est ^{Heb. 11.} illi ad iustitiam; non solum quod credidit, sed quod credens obediuit in locum exire quem accepturus erat in hereditatem: & exiit nesciens quō iret. Et quod fide demoratus est in terra re promissionis, tamquam in aliena in casulis habitando cum Isaac & Iacob coheredibus re promissionis eiusdem. Hoc autem exemplo quicumq. ad cælestium promissorum dona & beneficia vocatus est, atque promittenti credens placere vult, rataq. sibi promissa cupit, non solum fide, voluntate & voto, sed facto etiam & studio omni mundana corruptioni, deliciis, ambitioni, cupiditatibus, & vitiis ceteris nuntium

F 4 remit-

remittere, atq. id quod cùm baptizaretur in se recepit, coramq. sanctissima Trinitate, in quam sese credere confessus est, promissit, & sacerdote, testibus, ac fidei iussoribus presentibus affirmavit, præstare debet gratia præeunte vocantis cui sese tradidit, in cuiusque nomine baptizatus est, hoc est in nomine patris & filij & Spiritus sancti; quam gratiam purè & sanctè postulatam & petitam, nemini ex parte donantis defuturam esse, iam ostendimus: Ignem ¹veni mittere in terram; & quid ²volo nisi vt ardeat? Affirmauerat autem se abrenuntiare Satanæ & omnibus pompis eius, & omnibus operibus eius. Opera autem & pompas Satanæ esse ambitionem, auaritiam, siue cupiditatē, & carnis delicias atque voluptates,

tes, hoc est, mundi mores & corruptiones, ex quibus vitia omnia & peccata nascuntur, fouentur, & crescunt, Apostolica doctrina exponit. qua de re scriptum est: Nolite diligere mundum, neque ^{1. Ioan. 2}ea quæ in mundo sunt. Si quis diligit mundum, non est charitas ^{cc}patris in eo. Quoniã omne quod ^{cc}est in mundo, concupiscētia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ, quæ non ^{cc}est ex patre, sed ex mundo est. Et ^{cc}Iacobus Apostolus: Adulteri, in- ^{Iacobi 4}quit, nescitis quia amicitia huius ^{cc}mundi inimica est Dei? Qui ^{cc}cumq. ergo voluerit amicus esse ^{cc}saeculi huius, inimicus Dei constituitur. An putatis quia inaniter ^{cc}dicat scriptura: Ad inuidiam concupiscit spiritus qui habitat in vobis? Hoc igitur pacto, hoc est

non solum fide & sermonibus,
 sed etiam actionibus atque studiis
 & factis renuntiare oportet ambi-
 tionem, cupiditatem atque deliciis:
 neque enim virtus verba sunt, sed
 facta. quamobrem ait Paulus:
 Si quis emundauerit se ab istis,
 erit vas in honorem utile Domi-
 no, & ad omne opus bonum pa-
 ratum. Atq. D. Petrus ad Abra-
 hami imaginem sermonem refe-
 rens monebat: Charissimi, obse-
 cro vos tamquam aduenas & pe-
 regrinos abstinere vos à carnali-
 bus desideriis quæ militant ad-
 uersus animam, conuersationem
 uestram inter gentes habentes bo-
 nam; ut in eo quod detrectant de
 vobis tamquam de malefactori-
 bus, ex bonis operibus vos consi-
 derantes, glorificent Deum in
 die visitationis. Itaq. fides illa quæ
 in

in Abrahamo laudatur & com-
 mendatur, non fuit otiosa aut
 mortua, sed viua fides, charitati
 coniuncta, & obedientia exercita
 atque probatissima; ideoque re-
 putatum est illi ad iustitiam, quia
 verè exiit de terra cognationeque
 sua, & de domo paterna, vereq.
 obediuit in locum exire: atque
 poenitentiae viuum exemplum in
 figura illa statuit. quod etiã Mo-
 ses imitatus grandior factus, recu-
 sauit dici filius filiae Pharaonis,
 magis eligens affligi cum populo
 Dei, quàm tēporalis peccati ha-
 bere iucunditatem, maiores deli-
 cias aestimans thesauro Ægyptio-
 rum improprium Christi. Fide
 reliquit Ægyptum, non veritus
 animositatē regis; inuisibile enim
 tamquam videns sustinuit. Factis
 itaque & non dictis tantum, aut
 otiosa

otiosa fidei iactatione exhibere se se Deo obtemperantem vnumquemque oportet, & pœnitentiæ fructus serid̄ facere atque præstare: id quod in baptismo sacro promissum est. id autem quomodo præstatur ab iis qui numquam à peccato discedunt? aut si discedunt, ad tempus per sacramentū pœnitentiæ ad id discedunt, vt rursus iisdem aut peioribus flagitiis & vitiis implicentur, cum tamen in pœnitentiæ sacramento & satisfactionem & vitæ correctionem toties promittant, quam si aliquando incipiunt, breui deserunt, & ad mores natura recurrit dānatos fixa & mutari nescia,

„ vt ille aiebat. Non qui inceperit,
 „ sed qui perseuerauerit vsque in
 xxi. i. finem, hic saluus erit. Væ duplici
 „ corde, & ingredienti terram duabus

bus viis. Lauamini, mundi estote, auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis: quiescite peruersè agere, discite benefacere. Subuenite oppresso, iudicate pupillo, defendite viduam: & venite, & arguite me, dicit Dominus. Si fuerint peccata vestra vt coccinum, quasi nix dealbabuntur: & si fuerint rubra sicut vermiculus, quasi lana alba erunt.

Quiescite peruersè agere, discite benefacere, inquit Deus, qui Christianæ simplicitatis & sanctitatis, atque pietatis initia illa illustrissima cum progressu & corruptione morum, ac totius virtutis ac pœnitentiæ, virtutis inquam pœnitentiæ defectu conferens, sub imagine antiqui illius populi deplorans, aiebat: Quomodo facta est meretrix ciuitas fidelis, plena

„ plena iudicij, iustitia habitauit in
 „ ea, nunc autem homicidæ. Ar-
 „ gentum tuum versum est in sco-
 „ riam, vinum tuum mixtum est
 „ aqua. Principes tui infideles, socij
 „ furum, omnes diligunt munera,
 „ sequuntur retributiones, pupillo
 non iudicant, causa viduæ non
 descendit ad eos. atque huiusmo-
 di fides cum obedientia & poeni-
 tentia coniuncta, illa fides est per
 quam homines Dei promissa be-
 neficia benignè præstata obtinēt:
 fides inquam non otiosa & mor-
 tua, sed quæ per dilectionem ope-
 ratur, & iis quæ à Deo dicta sunt
 verbis credit & obtemperat, fa-
 cessitq̃. quidquid est imperatum,
 nullaq̃. rerum aut actionum dif-
 ficultate absterretur, immo he-
 roicas actiones obit cum iussa est,
 & conficit atque expedit; s. s. E.

Fide

Fide transferunt mare rubrum ce
 tamquam per aridã terram; quod ce
 experti Ægyptij deuorati sunt. ce
 Fide muri Iericho corruerunt ce
 circuitu dierum septem. Fide ce
 Rahab meretrix non periit cum ce
 incredulis excipiens exploratores ce
 cum pace. Et quid adhuc dicam? ce
 deficiet me tempus enarrantem ce
 de Gedcon, Barac, Samson, Ieph- ce
 the, David, Samuel, & prophetis, ce
 qui per fidem deuicerunt regna, ce
 operati sunt iustitiam, adepti sunt ce
 repromissiones, obturauerunt ora ce
 leonum, extinxerunt impetum ce
 ignis, effugauerunt aciem gladij, ce
 conualuerunt de infirmitate, for- ce
 tes facti sunt in bello, castra ver- ce
 terunt exterorum. Acceperunt ce
 mulieres de resurrectione mor- ce
 tuos suos. Atque ita omnium ho- ce
 rum viua fides testimoniis ma- ce
 gnorum

gnorum operum ostensa est, utpote quorum cura studiumque erat non fidei otiosæ professione tantum, sed viuentis & operantis fidei obedientia atque exercitatione sese à Deo probare, nihilque prætermittere quod pietatis causa facere iuberentur, nihilque rursus admittere quod pietatis obedientiaque nomine vitare & cauere docerentur, potiusque omnia incommoda atque damna ad necem & ignominiam vsq. pati, quàm ea violare, quæ sibi obseruanda diuino consilio atque verbo decreta vel tradita essent. Itaque hi etiam poenitentia virtutis exercitandæ imaginem suis exemplis ad posteritatem transmissere, sicut scriptum est: Alij autem dissentienti sunt, non suscipientes redemptionem, ut meliorem inuenirent

nirent resurrectionem. Alij verò ludibria & verbera experti, insuper & vincula & carceres, lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occisione gladij mortui sunt, circumcuerunt in melotis & in pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti, quibus dignus non erat mundus: in solitudinibus errantes, in speluncis & in cauernis terræ. Et hi omnes testimonio fidei probati, non acceperunt repromissionem Deo pro nobis melius aliquid providente, ut non sine nobis consummarentur. Testimonium fidei vocat Apostolus opera à sanctis facta atque obedientia exercitationem, tum iis subeundis, quæ adiri, subiri atque agi iuberentur, tum iis declinandis & fugiendis, quæ fieri prohiberentur; & tamē nō adeptos fuisse

G repro-

repromissionem, hoc est non ingressos fuisse regnum caelorum quod ante mortem & resurrectionem Iesu Christi nondum erat apertum; ut non consummarentur sine nobis qui venimus ad undecimam horam, cum illi alii atque aliis horis ante nos venissent, & dici atque aestus pondus portassent, operasque suas in vinea diligenter posuissent. & tamen nobis, quibus undecima hora in vineam Domini vocatis, merces primum exoluenda destinata est, otiosis & negligentibus numerabitur? minimè profectò: namq. nō vt otiosi essent operarij illi vocati sunt, immo potius reprehensi, quod totā ferè diē otiosam & inertē trāsegissent. Quid, inquit paterfamiliās, stas hic tota die otiosi? otiosi autē dicuntur qui

Matth.
20.

qui nihil operis, nihil negotij habent: atque verbum Græcum ab Evangelista vsurpatum ἀργοί, rem hanc apertè declarat.

Igitur non ad otiosam tantum fidem vocati sunt ij qui ad undecimam delecti in vineam mittebantur, sed ad exercendam viuam fidem in obedientia vocatis, ponendamq. in vinea operam non secus atque ij qui ante ipsos vocati fuerant, quorum fides variis operis & laboribus exercita & cōprobata fuit, id quod ipsorum, qui primi venerant, testimonio in illustrissima illa parabola edito constat; qui nouissimos illos vna hora fecisse affirmabant. non dicebant illa hora vocatos in vinea otiosos transegisse, sed fecisse: satis autem magnæ gratiæ & benignitatis fuit à paterfamiliās illis

exhibitæ, vt minori & leuiori labore diei & ætus pondere portando excepti, primi omnium mercedem tulerint eximio Domini beneficio nouissimis sicut & primis dare volentis.

Igitur ex his quæ iam exposuimus, manifestum fit, fidem imputatiuam tantum & promissa Dei apprehendentem atque aliàs otiosam non esse eam, quæ Deus exigat ab iis, quos ad cælorum regni communionem atque promissæ hereditatis possessionem vocat, sed fidem viuam & fideles ipsos exercentem in obedientia atque obseruatione eorum quæ à vocantè præcipiuntur. vt enim non satis est apprehendere promissa ipsa per solam fidem, nisi re & vsu possideantur; sic non satis est vocationi per solam fidem respondere,

spondere, nisi etiam vocanti pareatur. Quis enim dicat satis sibi esse fide, hoc est credendo, ingredi in regnum Dei, quamquam nunquam re ipsa possessione & vsu regno Dei frui contingat? An ne ita cum Israëlitis & cum posteritate Abraham actum est, vt promissa per fidem ipsis apprehensa nunquam tamè fuerint præstita? minime. immo verè promissa terrena præstita sunt, ab illisque possessa Dei beneficio, cui credentes obedierant. verè enim Abraham factus est in gentem magnam, atque ex vno Isaac, in quo semen illi vocari Deus voluit, tatus propagatus est populus, vt Moses confessus fuerit: Non possum ^{Deut. 1.} sustinere vos, quia Dominus ^{cc} Deus vester multiplicauit vos, & ^{cc} estis hodie sicut stellæ cæli, plu- ^{cc} rimi.

» rimi. Dominus Deus patrum ve-
 » rorum addat ad hūc numerum
 » multa millia, & benedicat vobis
 » sicut locutus est. Verè populus ex
 » Ægypto eductus, qui fidem atq.
 » obediētiam sanctam obseruauit,
 » promissam Chananæorum terrā
 » obtinuit & possedit; sicut scriptū
 Iosue 1. est: Surge & transi Iordanē istum
 » tu & omnis populus tecum in
 » terram quā ego dabo filiis Israël.
 » Omnem locum quem calcauerit
 » vestigium pedis vestri, vobis tra-
 » dam, sicut locutus sum Moyſi, à
 » deserto & Libano vsque ad flu-
 » uium magnum Euphratem; om-
 » nis terra Hethæorum vsque ad
 » mare magnum contra Solis occa-
 » sum erit terminus vester. Hæc
 » omnia non multo pōst tempore
 » concessa & tradita illis confirma-
 » bat Deus. Dedi vobis terram in
 qua

qua non laborastis, & vrbes quas
 non ædificastis, vt habitaretis in
 eis; vineas & oliueta quæ non
 plantastis. Verè etiam Dauid re-
 gni obtinendi promisso fidem
 habens difficillima tempora peri-
 culaque & subiuit & superauit,
 tandemque regnum adeptus ce-
 cinuit: Credidi propter quod locu-
 tus sum; ego autem humiliatus
 sum nimis. Ego dixi in excessu
 meo, omnis homo mēdax. Quid
 retribuam Domino pro omnibus
 quæ retribuit mihi, &c. Itaque
 illi antiqui omnes terrena pro-
 missa non tantum apprehende-
 runt credentes, sed reuera conse-
 cuti sunt ex Dei promittentis be-
 neficio, qui credentibus & obe-
 dientibus præstiturum sese fuerat
 pollicitus: atque idè etiam non
 tantum fide, atque sermone, ver-
 bisque

bisq̄ue obedierunt præcipienti, sed præcepta & mandata sibi omni cura, studio & officio, & summa pietatis exercitatione fecerunt; neque vllus ex illis qui promissa obtinere optabat atque studebat, satis sibi esse vel dixit vel duxit, quòd patres ipsius vel maiores vel amici obediissent mādatis ac iustis Dei, nisi & ipse etiam suum officium faceret, atque pensum suum in legis ac mandatorum obseruantia expediret. Abraham ipse vocatus exiuit. Dauid in regem vnctus, promissoq̄ue regni obtinendi instructus fidem habens omnia illa egit, fecit & pertulit, quæ admirantes legimus. Sic etiā vt ad nostras redeamus partes, & nos, si promissorum spiritualium verè atque re ipsa & possessione compotes esse optamus, vt optare debemus,

debemus, si nos verè amamus, beatitudinemq̄ue summam expetimus; debemus non fidem tantummodo promissis, sed obsequium atque pietatem officii quæ nobis imposita sunt, faciendis præstare: neque satis esse putare, vt credamus Christum pro nobis legem expleuisse omnem; nisi credentes in Christum nos etiam eam legis partem, quæ ad nos pertinet, subeamus, præceptorum videlicet & mandatorum in decalogo, in quo diuinæ voluntatis ac naturæ legis summa est, & quidquid ex hac summa deducitur & rectè exponitur; atque ita legem obseruare, vt non auditores tantum, aut lectores, non interpretes & explicatores, sed potius factores dicamur, atque illis persimiles efficiamur, de quibus

Lucæ 1. scriptum est: Erant autem iusti
 » ambo ante Deum, incedentes
 » in omnibus mandatis, & iusti-
 Rom. 2. » ficationibus legis sine querela.
 » Non enim auditores legis iusti
 » sunt apud Deum, sed factores
 » legis iustificabuntur. Igitur qui-
 » cumque ad filij Dei nuptias vo-
 » catus, vocanti fidem habens,
 probare sese cupierit, & conui-
 uij particeps esse voluerit; intel-
 ligat primum oportet, nihil il-
 lum latere qui occulta cordis &
 renum nouit, cogitationesque
 hominum à longè cognouit. quã-
 obrem veræ atque legitimæ pœ-
 nitentiæ studium induat, & an-
 tē actæ vitæ malæ, atque om-
 nium vitiorum pertæsus, con-
 trito & humiliato corde pœni-
 tentiæ primum sacramētum pu-
 rē sancteque ineat, atque Deo
 sese

sese reum statuens, coram Ec-
 clesia, ministris inquam Eccle-
 siæ ex more atque præcepto sua
 vitia fassus, consiliis, monitis &
 præceptis, quibus piè instruc-
 tur, pareat, vitiorum atque scele-
 rum fugam, quam Deo Deique
 ministro testi, atque in terris Ec-
 clesiastico iudici pollicetur, præ-
 stet, absolutione item ecclésiasti-
 ca potitus, seridò omni consilio, co-
 natu, studio ab illa turpi & iniqua
 vitæ conuersatione, ab impuris
 cogitationibus, ab omni malitiæ
 consuetudine, à prauis & impro-
 bandis moribus (si bene pœnitet)
 auertatur, atque deinceps postha-
 bita, neglecta, victa que omni am-
 bitionis, auaritiæ, cupiditatis, vo-
 luptatum, atque deliciarum ter-
 renarum, quæcumque à Deo a-
 uertere possunt & solent, cogita-
 tione

tione rectum iter ingressus con-
 stanter teneat, Deumque frequē-
 tibus precibus oret, appellet, atq;
 sibi propitium, benignum, fau-
 stumque postulet; habiturus &
 experturus misericordem & pro-
 uidentissimum erga se, si purē,
 sanctē, & studiosē postularit: hæc
 enim ab eodem dictata, exposita
 & promissa sunt peccatoribus
 cunctis, quorum non mortem,
 sed pœnitentiam & vitam ille
 vult & optat. *Hier. 3.* Conuertimini filij
 reuertentes, & sanabo auersiones
 vestras. &: Si reuerteris Israël, ait
 Dominus, ad me reuertere: si ab-
 tuleris offendicula tua à facie
 mea, non commoueberis. *Hier. 29*
 Laua à
 malitia cor tuum Ierusalem, vt
 salua fias: vsquequò morabuntur
 in te cogitationes noxiæ? Ego scio
 cogitationes quas ego cogito su-
 per

per vos, ait Dominus; cogitatio-
 nes pacis, & non afflictionis, vt
 dem vobis finem & patientiam.
 Et inuocabitis me, & ibitis, & o-
 rabitis me; & ego exaudiam vos.
 Quæretis me, & inuenietis; cum
 quæsieritis me in toto corde ve-
 stro, & inueniar à vobis, ait Do-
 minus. Idem etiam apud alium *Ioelis 2.*
 prophetam ait: Conuertimini ad
 me in toto corde vestro, in ieiunio,
 & in fletu, & in planctu. Et
 scindite corda vestra, & non ve-
 stimenta vestra; & conuertimini
 ad Dominum Deum vestrum, quia
 benignus & misericors est, patiens
 & multæ misericordiæ, & præstabilis
 super malitia. Verùm enimuerò
 illud semper meminisse oportet,
 atque valde obseruare, attenteque
 agere, ne antecedentis veniæ fide
 securi, & semper

semper expositæ misericordiæ diuinæ expectatione importuna fidentes, numquam quiescamus peruersè agere, nec benefacere discamus. Non enim huiusmodi diuinæ clementiæ ac misericordiæ vsus, sed abusus hominibus vocabitur. Est quidem æterna ac perpetua Dei misericordia à generatione in generationes; verùm super timentes eum. Et

Psal. 35. ²⁵ audiam, inquit vates, quid loquatur in me Dominus Deus,

²⁶ quoniam loquetur pacem in plebem suam, & super sanctos suos,

²⁷ & in eos qui conuertuntur ad cor. Et *Isaias*, Propterea, inquit,

Isai. 30. ³⁰ expectat Dominus, vt misereatur vestri. vt misereatur ait expectare Dominum, non autem vt ij qui expectantur, peccata peccatis cumulent, & ad vomitum

tum subinde redeant; sed quia pollicitus est misericordiam iis qui ex corde ad se ita conuersi fuerint, vt illum amplius offendere vehementer horreant, & studiosissimè caueant: aliàs verò, vt idem *Isaias* ait, Ideo exaltabitur parcens vobis; quia Deus iudicij Dominus Deus iudicij est, qui promissam misericordiã nulli opportunè quarenti negat, sed & iis, qui nec recto nec firmo erga ipsum corde sunt, constitutas pœnas nõ in æternum prorogat, sed certo tempore irrogat. Nullũ apud Deum vacuũ misericordia tẽpus est erga eos qui misericordiam non impediunt; impediũt autem, qui secundum duritiam suam & impœnitens cor thesaurizant sibi iram in die iræ. Ad quem respiciam, dicit Dominus,

Rom. 2. ^{cc} nisi

„ nisi ad pauperulum & contri-
 „ tum spiritu, & trementem ser-
 „ mones meos? ex cæteris enim
 qui verè pauperuli, spiritu contri-
 triti, & sermonum Dei tremen-
 tes obseruatores non sunt, sic pro-
 nuntiauit:

„ Qui immolat bouem, quasi
 „ qui interficiat virum: qui ma-
 „ ctat pecus, quasi qui excerebrat
 „ canem: qui offert oblationem,
 „ quasi qui sanguinem suillum of-
 „ ferat: qui recordatur thuris, qua-
 „ si qui benedicat idolo. Hæc om-
 „ nia elegerunt in viis suis, & in
 „ abominationibus suis anima eo-
 „ rum delectata est. oportet itaque
 „ eos, qui sese peccatis alligaue-
 „ runt (Non est enim homo qui
 „ 3. Reg. 8 non peccet, ait Salomon) initam
 „ pœnitentiæ viam constanter te-
 „ nere, atque semetipfos abnegan-
 „ tes,

tes, eum audire & sequi, qui di-
 xit: Non qui inceperit, sed qui
 „ perseverauerit vsque in finem, „
 hic saluus erit. oportet verè & ex
 „ „ animo in toto corde abrenuntia-
 „ tionem Satanæ, & omnibus ope-
 ribus eius, & omnibus pompis e-
 ius factam obseruare: aliàs enim,
 Hæc dicit Dominus; Numquid, ^{1ere. 8.}
 qui cadit, non resurget? & qui
 auersus est, non reuertetur? Qua-
 re ergo auersus est populus iste in
 Ierusalem auersione contentiosa?
 Auersionem contentiosam eam
 dicit Deus, qua homines impro-
 bam vitæ consuetudinem quam-
 quam verbo aut cogitatione dā-
 nauerint, tamen moribus reti-
 nent & virgent, atque pœnitentiam
 falso professi, oreque ia-
 ctantes, virtute & officio non
 præstant, sibi ipsi mentiti, seque
 H ipsos

ipſos fallentes, non Deum, non Dei miniſtrum ſacerdotem, cui vitæ correctionem ſeriò ineundam promiſerunt: hoc eſt quod per eundem prophetam Deus inſimulat. Apprehenderunt mendacium, & noluerunt reuerti. Attendi & auſcultauit; nemo quod bonum eſt loquitur, nullus eſt qui agat poenitentiam ſuper peccato ſuo, dicens: quid feci? Omnes conuerſi ſunt ad curſum, quaſi equus impetu vadens ad proelium. Expectat quidem Dominus vt miſereatur noſtri, & patienter agit, nolens aliquem perire, ſed omnes ad poenitentiam reuerti. ad poenitentiam reuertij ait Apoſtolus, vt qui ſciret poenitentiam peccatoribus neceſſariam eſſe, ad Dei iram placandam, & miſericordiam

diam conciliandam. Non eſſe autem infinitam Dei expectationem, quamquam illius miſericordiam infinitam credamus & confiteamur, manifeſtè nobis Spiritus ſanctus oſtendit. Deus ^{Psal. 7.} iudex iuſtus, fortis, & patiens; ^{cc} numquid irafcitur per ſingulos ^{cc} dies? Niſi conuerſi fueritis, gladium ſuum vibrauit, arcum ſuum ^{cc} tetendit, & parauit illum. Et ^{cc} in eo parauit vaſa mortis, ſagittas ſuas ardentibus effecit. Originali mundo propter peccatum vaſtando ac perdendo certum ad poenitentiam tempus Deus præſcripſit, ſ. s. e. Non permanebit ^{Gen. 6.} ſpiritus meus in homine in æternum, quia caro eſt: eruntque ^{cc} dies illius centum viginti annorum. quibus peractis vniuerſum ^{cc} hominum genus diluuiò obru-

tum perit , vna excepta Noë familia, qui Dei iudicio illa atate iustus inuentus est. Niniuitis dierum quadraginta tempus sibi indicatum perituris & subuertendis pœnitentia non ad vltimum diem dilata , sed ipſo auditæ cõminationis initio instituta , totum , inquam , illud tempus in diuina ira ieiuniis, precationibus, & supplicibus votis placanda, misericordia imploranda, vita deinceps corrigenda, positum impensumque fuit; s. s. e. Et cœpit Ion. 1.
 „ nas introire ciuitatem itinere diei
 „ vnus, & clamauit, & dixit: Ad
 „ huc quadraginta dies, & Niniue subuertetur. Et crediderunt
 „ viri Niniuitæ in Deum, & prædicauerunt ieiunium, & vestiti
 „ sunt faccis à maiori vsque ad minorem: & peruenit verbum ad regem.

regem Niniue, & surrexit de throno suo, & abiecit vestimentum suum à se, & indutus est sacco, & sedit in cinere. Et clamauit & dixit in Niniue ex ore Regis & principum eius, dicens: Homines & iumenta & boues & pecora non gustent quidquam, nec pascantur, & aquam non bibant: & operiantur faccis homines & iumenta, & clament ad Dominum in fortitudine, & conuertatur vir à via sua mala, & ab iniquitate quæ est in manibus eorum. Quis scit si conuertatur & ignoscat Deus, & reuertatur à furore iræ suæ, & non peribimus? Et vidit Deus opera eorum, quia conuersi sunt de via sua mala, & misertus est Deus super malitia, quã locutus fuerat vt faceret eis, & non fecit.

Viri Niniuitæ exurgent in iudicio contra eos qui non semel, sed sæpius admoniti à via sua mala conuersi non fuerint; vel qui pœnitentiæ seriaz negotium ad finem vsquè vitæ suæ distulerint, interimquæ prauè & peruersè vixerint, mundi cupiditatibus, pompis, ambitionibus, & vitiis operam dantes: cum nemo tamen sit qui sibi ad extremum vsque vitæ diem pœnitentiæ exercitationem prorogata esse dicere verè possit; sed eodem die quo vocantur & admonentur, verè & seriò ad Deum conuerti singuli iubeantur. Hodie, inquit Spiritus sanctus, si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra. Timeamus ergo, inquit Apostolus, ne forte relicta pollicitatione intro-

Heb. 4.

eundi

eundi in requiem eius, existimetur aliquis ex nobis deesse. Etenim & nobis nuntiatum est, quemadmodum & illis. Festinamus ergo ingredi in illam requiè: non ingredietur autem qui non obedierit vocanti; neq. coronabitur nisi qui legitimè certauerit. Scitis, inquit Paulus, quòd ij qui in agone contendunt, omnes eodem currunt, sed vnus accipit brauium: sic currite, vt comprehendatis. currendum esse, non retrocedendum; currendum esse non manendum, ait Apostolus; currendum autem non lentè, sed legitimè, tantoque maiori studio, diligentia & cura, tanto maiore obseruantia, quanto præmiù nobis propositum præmio illi piscæ, oliuæ, siue apij, siue quercinæ coronæ præferendum anteponendumque

H 4.

dumque est. quanto autem studio, quantoque labore exercentur illi qui in stadio currunt, ut neque luxu diffuant, neque segnitie torpescant, ipsi qui de hac re scripserunt, edocent.

Qui cupit optatam cursu contingere metam,

*Multa tulit, fecitque puer, sudavit
& alfit,*

Abstinuit Venere & vino, &c.

Et hi quidem ut corruptibilem coronam accipiant (ait Paulus) ab omnibus abstinent: nos autem incorruptam. Manifestum est autem diuinam expectationem singulorum ad poenitentiam certis terminis esse circumscriptam. Nemo enim est cui post mortem reditus ad poenitentiam pateat, quamobrem ante

ante mortem ut poenitentia fiat oportet. Atqui vitam breuem esse ipsa experientia docet, praeterquam quod diuina sapientia admonet sapissimè: Breues dies hominis sunt, & numerus mensurium eius apud te est. Vnde fit, ut diuina expectatio non ultra vitæ huius limites extendatur. Periculosa verò admodum spes est, & quæ quamplurimos fefellerit eorum qui ad postremum vitæ tempus poenitentiae seridæ exercendæ cogitationem differunt. Quippe cum vitæ vsus hominis arbitrio & consilio permissus sit atque concessus, mortis verò deligendæ optio non sit hominibus tradita; duplex enim vitæ ratio est, duplexque viuendi via; altera lata, angusta altera: vitæ magis quis velit deligere

H s per-

permittitur, & vt meliorem tuitionemque eligat non modò admonetur, sed etiam iubetur;

Deut. 30. sicut scriptum est : Considera
 ,, quòd hodie proposuerim in con-
 ,, spectu tuo vitam & bonum, &
 ,, econtrario mortem & malum :
 ,, vt diligas Dominum Deum tuum,
 ,, & ambules in viis eius, & cu-
 ,, stodias mandata illius & cetero-
 ,, nias atque iudicia, & viuas, &c.
 ,, Elige ergo vitam, vt tu viuas &
 ,, semen tuum, & diligas Domi-
 ,, num Deum tuum, atque obe-
 ,, dias voci eius, & illi adhareas.
 ,, ipse enim vita tua & longitudo
 ,, dierum tuorum.

Hic numerus ob-
 seruatur
 ex interpre-
 tatione ver-
 sus in
 psalmo;

At verò ex nongentis ac septem mortis generibus quæ conclusa violentia accidere hominibus obseruata sunt; quod potissimum quis experiri velit optare non

non hominis cuiusque consilio datum, sed Dei prouidentiae destinatae vel permittere est referendum. Magna verò amentia, stultitia ingens, periculosaque infania est, relictis iis quæ nobis integra, certa & exposita, breuissimoque numero contenta, eademque presentia atque in conspectu proposita sunt; ad ea animum appellere, quæ longè semota, aliena, incerta, numero plurima & varia, eademque difficillima sunt. Deinde etiam quis non intelligit, quàm improbum sit postulare, vt totius vitæ optatum & affectatum dispendium vnus horulæ aut etiam breuiori compendio postulato farciatur? velle etiam curfus certaminis & stadij præmio atque honore donari eum, qui

Et Do-
 mini Do-
 mini exi-
 tus mor-
 tis.

neque

neque certarit neque cucurrerit, cum tamen id facere & potuerit & debuerit? Denique cuiusmodi consilij, qualisque iudicij sit cupere improbè ac negligenter viuere, & sanctè mori? Nos quidem quemadmodum ahj. de hac re sentiant, non laboramus: periculosissimam tamen huiusmodi aleam esse sentimus & censemus, eamque quamplurimos fefellisse arbitramur. Si quis nobis vel peccatricis illius feminae, vel latronis alterius exemplum opponat; idem ipsum nos ad verum confirmandum & libenter excipiemus, & rectissime retorquebimus. Siquidem mulier illa, quae in ciuitate peccatrix fuit, postquam Christum Iesum semel adiit atque misericordem experta est,

pet-

perpetua deinceps poenitentiae exercitatione ac vita sanctitate propitium sibi fauentemque retinuit: tantum abest, vt nouis subinde peccatis atque improbitatibus abalienarit. Latro autem ille eodem tempore quo Christi veritatem edoctus est, poenitentiam inchoauit seriam, quam ad vltimum vsque spiritum perseueranti animo atque studio produxit, producturus diutissime (vti arbitramur) si vel mortem illo die euassisset, vel diutius in cruce viuens peperdidisset: quem neque supplicij cruciatus ille communis, neque cruribus suffractis etiam auctior, à salutis suae cogitatione, atque à Christi contemplatione abstraxit. Ille autem (vti existimamus) si antea Christi virtutem

&

& veritatem cognouisset, relicta improbæ vitæ consuetudine totum se pœnitentiæ serid agendæ tradidisset. Denique quidquid dicatur, illud certum compertumque est, latronem cum Christi cognitione fidem concepissem maximam, culpam suam grauissimam agnouisse, antè actam vitam omnino fuisse detestatum, totum se ad salutis auctorem conuertisse, atque grauissimum cruciatum & mortem non solum patienti, sed æquissimo animo tolerasse, iustitiamque laudasse diuinam, atque misericordiam constanter implorasse, promissam sibi firma spe atque perseveranti studio profectum, ac demum Christi promittentis beneficio fuisse affectum. Huius latronis exemplum
quisquis

quisquis ad suam vtilitatem rectè citare cogitarit, exactè imitari atque sequi debebit, vt certum sibi tandem atque efficax experiatur; simul atque cognouerit Iesum Christum agnum innocentissimum, peccata mundi tollentem, Dei filium morte grauissima & ignominiosissima pro mundi sceleribus ac debitis damnatum & affectum, seque dignum qui ob sua scelera in eadem damnatione mortis esset, atque gehennæ ignis adiudicaretur: ita antè actam vitam mille vitiiis & flagitiis corruptam detestari debet, pœnitentiâque rectissima ductus confiteri peccata sua, misericordiamque implorare diuinam, atque ita cogitatione atque studio sese comparare, ac si eodem ipse die, quo
hæc

hæc cogitat, moriturus esset, vt ab eo qui verè inuocatus numquam defuit, audiat: Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiso: huiusmodique conceptam cum fide spem atque vocationem per bona opera certam sibi ex diuino beneficio faciat. Numquid latro postquam promissum illud accepit, si viuus relictus fuisset & curatus, tanti beneficij atque suæ ipsius salutis prorsus immemor, ad consueta latrocinia rediret? vel opinione forsân concepta effusissimæ facilitatis Iesu Christi sibi quotidie ad vomitum reuerteretur, ac deinde ad extremû diem, quo iterum captus, damnatus, & cruci suffixus moriturus necessariò esset, suam illam pœnitentiam demum repetendam referuaret?

uaret? Esto, facillimus constituitur Christus, vt re vera est (non tamen iis qui illudunt magis quàm serio conuertantur) adeò autem facillimus, vt septuagies septies ipse homini peccatori ignoscat sese in veritate aduenti; qui discipulo suo idem vt faceret præcipiebat: quis tamen affirmet, sibi quoties peccauerit, toties nouæ atque veræ pœnitentiæ expectationem pro animi sententia longam constare? Quis hoc à Deo postulare audeat, vt liceat sibi quoad vixerit, corruptè & improbè agere; nec tamẽ iam iam morituro, cum necessitas moriendi accesserit, horulæ vnius spatium ad pœnitentiam desit? Sed quid aliud optare videtur, qui serios pœnitentiæ fructus, hoc est verum vitiorum

cum fuga odium , legitimum & efficaciam virtutum studium ad extremum vitæ relegat diem ? Estne hoc latronem imitari , aut peccatricem illam Mariam , aut Petrum ? qui postquam in sese rediens peccatum suum agnouit , turbam illam fugiens , cuius consortio & sermonibus in crimen inductus ac pæne impulsus fuerat , egressus foras fleuit amarè , neque amplius ad eos rediit qui peccandi ansam sibi præbuerant , neque à condiscipulorum consortio separatus est , quos & exemplo suo & sermone in resurrectionis magistri sui spe confirmauit : id videlicet agens quod à præceptore iussus fuerat : Et tu aliquando conuersus , confirma⁹⁹ fratres tuos.

Huiusmodi sunt pœnitentiæ
Deo

Deo gratissimæ , & hominibus utilissimæ exempla , quæ qui verè & seriò ad suam salutem imitari voluerit , mundo atque mundi corruptelis & pompis , sibiq. ipsi , hoc est concupiscentiis suis , renuntiare debet , aliamque vitam , alios mores Deo probandos inire , exercere , vrgere ; crucemq. sua sublata , Christum summa fide ac diligenti obedientia sequi , impedimenta omnia remouere , quæ iter facientem auertere aut retardare possint : perpetuoque illud cogitare , quod seriò agendum Dominus commendauit : Qui vult venire post me ,^{cc} abneget semetipsum , & tollat^{cc} crucem suam , & sequatur me .^{cc} Et non qui inceperit tantum , sed^{cc} qui perseverauerit vsque in finem , hic saluus erit . Et nemo^{cc}

mittens manum ad aratrum, & aspiciens retrorsum, aptus est regno Dei. Qui habet aures audiendi, audiat; Deus neminem fallit. caueat igitur vnusquisque ne seipsum fallat, néve ab alio falli se sinat. Hæc via certa, regia atque tuta est; quæque boni euentus promissum habet; Pœnitentiam videlicet, quã primùm inire, in vitam sedulò agere, agendo ad finem vsque tenere ac persequi. Hæc numquam fefellit via; quam quicumque legitimè tenuerit, salute obtenta certissimam esse comprobabit; s. s. E.

Psal. 63. Quærite Dominum, & viuet anima vestra. Quærite Dominum, & confirmamini; quærite faciem eius semper. Qui semper faciem eius quæserit, quocumque modo, quocumque exitu vitam hanc

hanc mortalem clauserit, tamen anima eius viuet: Quia non dereliquisti quærentes te Domine. Ignobilis & obscura oculis hominum fuit Lazari mors, diuitis verò & mors non fuit obscura; & funus vita functo paratum cælebre fuisse Christus testatur: Mortuus est & diues, & sepultus est: at verò illius anima in Abrahamæ sinum recepta, huius verò in infernum detrusa est. Quamobrem ij qui pœnitentiæ rectè incundæ curam vel numquam suscipiunt, vel ad extremam mortis horam relegant, vel sæpe in vitam in vitam per sepe deserunt; videant quo consilio, quo iudicio id faciant, quo diuino promissò nitantur; namque huiusmodi votum nos ipsis non mandamus, & an à Deo sibi ex animi

sententia concedendum sit dubitamus; s. s. E. Spreuisti omnes discedentes à iudiciis tuis, quia
 „ iniusta cogitatio eorum. Præuaricantes reputaui omnes peccatores terræ. Nulla in sacra, quam
 „ profitemur, disciplina certa hætenus nobis constitit sententia, quæ vel vitæ studiorum correctionem ad extremum vsque diem differendâ docuerit, vel differentibus bonum & certum successum promiserit; immo de huiusmodi pœnitentiæ feriæ ad mortis diem dilatoribus Augustinus dubitare sese ait, & nos maximè cum Augustino dubitamus. Væ peccatoribus & ingredientibus
 „ terram duplici via. væ multis quibus concessa & oblata est opportunitas & commoditas corrigendæ vitæ, & integra facultas uiuentibus

uentibus constitit, quibusque à Deo expectatis, & tamen propositum malum vrgentibus cum postea pœnitentiæ fera voluntas accesserit, irrita ob ipsorum culpam erit. Permulta quotidie huius generis eduntur exempla improborum hominum, qui sine pœnitentia moriuntur; alij repentina morte sublati, alij occisi, alij in mari submersi, alij in bellis trucidati, alij cælo tacti, alij aliis modis extincti: quibus fortasse si diuturnior vita esset concessa, pœnitentiæ studium sedulo susciperetur; sed aliud Dei iudicio visum & decretum est, qui cum ad reuocandos peccatores quod satis est fecerit semper, id quod est super, non solet semper addere. Tyrum & Sidonem si Deus tot signis & virtutibus pro-

Matth.
21.

uocasset, quot Corozaim & Beth-
 saida prouocauit; in cilicio & ci-
 nere poenitentiam acturas scie-
 bat. Sodomorum terram etiam
 propter poenitentię studium per-
 mansuram nouerat, si pares iis
 quas Capharnaum spectauit, spe-
 ctare etiam virtutes contingeret.
 verum id quod satis esset cum
 præstitisset locis illis Deus, id
 quod ulterius ac plusquam satis
 foret, iustissimo iudicio cumulare
 noluit. Quotus autem quisque
 fuit ex iis quos improbam vitam
 viuere & vrgeri iuuerit, cui quã-
 uis bonam voluntatem bonum-
 que rectè moriendi propositum
 professio mortis optatus modus
 contigerit, & vitæ finis beatissi-
 mus ac felicissimus fuerit? non
 humani optati, sed diuini con-
 filij est, quali quisque exitu vi-
 tam

tam claudat; s. s. e. Deus no-
 ster Deus saluos faciendi, & Do-
 mini Domini exitus mortis. Ve-
 runtamen Deus confringet ca-
 pita inimicorum suorum, verti-
 cem capilli perambulantium in
 delictis suis. Illud verò certissi-
 mum valdeque horrendum est,
 quod diuino oraculo pronuntia-
 tum legimus: Mors peccatorum
 pessima, & qui oderunt iustum,
 delinquent. Illud etiam ma-
 gnæ promissionis atque spei ple-
 nissimum, memoria perpetuo te-
 nendum, atque summo studio
 curandum, quod rursus de iis
 scriptum legimus quibus pietas
 cordi est, & poenitentis vitæ exer-
 citatio placet. Redimet Domi-
 nus animas seruiorum suorum, &
 non delinquent omnes qui spe-
 rant in eum. Verum age vide-
 mus

mus, quoniam consilio homines à poenitentiae fructibus edendis, ad rusticum illū & incultum vitorum vsum desciscunt; & tamen sibi bonum tandem finem contingere optant & postulant? nimirum aurum, gemmas, & pretiosissima omnia turpissimis & foedissimis rebus commutant, regnum & libertatem seruituti postponunt: Veram voluptatem dolori ac fastidio posthabent, honorem verum, certum & perpetuum ignominiae, probri ac turpitudinis; diuitias veras turpissimae egestatis; veritatem denique ipsam vanitatis causa reiciunt. qui huiusmodi iudiciis atque consiliis imbuti & praediti, atque adeo constanter instructi sunt, cuiusnam notae apud Deum erunt? certe apud sapientes homines

mines stultissimi & corruptissimi iure habentur. Quanto illud & sapientius cogitatur, & rectius initur, & melius agitur, & facilius accertius ex Dei beneficio obtinetur, & vtilius absoluitur; ut videlicet eo modo quis viuat, quomori optaret & vellet! Nos saepissime à cōdiscipulis rogati, quam rationem ineundam existimarem ad bene moriendum; illud semper responsi in promptu habuimus, ut bene moriamur, rectè esse viuendum. Oportet autem tot iam lectis & conspectis hominum, qui sine poenitentia decesserunt, exemplis vti atque frui eos, qui sibi ad salutem optimè consultum volunt. namque ipsa rerum sapiens existimatio & cogitatio vitae probitatem, sanctitatem & innocentiam homine,

mine, qua homo, quaque rationis capax, diuiniq̄ue luminis particeps est, dignissimam esse demonstrat; contra verò turpitudinem, ambitionem, luxuriam, ceterasq̄ue actionum improbitates indignissimas ostendit: nedum Christianos hæc ratio omnis maximè spectet, quos præter ceteros mortales humanarum diuinarumq̄ue rerum, atque verè hominum beatitatis cognitione auctos Deus esse voluit, & verbi sui manifestis præceptis & institutis instruxit, ita vt non fecerit taliter omni nationi, & iudicia sua non manifestauerit eis. qui si minus hanc maximam & præcipuam rationem sequantur, at illam saltem sequi debebunt, vt alienis periculis sapiant, intelligantq̄ue multorum sine pœnitentia per-

euntium

euntium exempla ad se pertinere, quos Deus noster totius misericordiæ pater, huiusmodi exemplis admoneri, sibiq̄ue cauere voluerit; s. s. E. Aderant autem ^{Luc. 13.} quidam ipso tempore nuntiantes illi de Galilæis, quorum sanguinem Pilatus miscuit cum sacrificiis eorum. Et respondens dixit illis: Putatis quòd hi Galilæi præ omnibus Galilæis peccatores fuerint, quia talia passi sunt? Non, dico vobis; sed nisi pœnitentiam habueritis, omnes similiter peribitis. Sicut & illi decem & octo supra quos cecidit turris in Siloe, & occidit eos: putatis quia & ipsi debitores fuerint præter omnes homines habitantes in Ierusalè? Non, dico vobis: sed si pœnitentiam non habueritis, omnes similiter peribitis.

Quod

Abrahā
exem-
plum.

Quòd si ad exemplum illud, quod fidelibus omnibus propofitum esse Deus voluit, oculos mentemque conuertamus, manifestè etiam cognoscemus, Abrahamum post patriam, cognationem domumque paternam relictam, numquam iterum in Chaldaeam aut Mesopotamiam fuisse reuersum, sed perpetuò per varia loca Dei voluntatem, iussa & oracula sequutum fuisse, peregrinatum, totamque vitam in Dei obsequiis impendisse ad mortem usque, noluisseque alibi aut mori aut sepeliri, quàm ubi promissa acceperat: neque pedem unquam rerulisse ab iis locis, in quibus agere aut commorari diuinitus monebatur. Quamobrem scriptura sacra eos qui verè filij Abrahæ esse cupiunt, hoc est spirituales

rituales filij illius qui multarum gentium pater vocatus est, officij sui, hoc est paterni exempli admonens, ait: Audite me qui sequimini quod iustum est, & quaritis Dominum: attendite ad peccatam unde excisi estis; & ad cauernam laci de qua præcisi estis. Attendite ad Abraham patrem vestrum, & ad Saram quæ peperit vos. Quia vnum vocaui eum, & benedixi ei, & multiplicauimus eum, utpote virum qui Deo vocanti & firmiter crediderit & diligenter obedierit. atque ita ij qui ex fide viuunt, & Abrahami exemplum imitantur, benedicentur cum fidei Abraham.

Itaque condiscipuli charissimi his omnibus Dei patris atque Iesu Christi doctoris nostri præceptis & institutis, probatissimorumque disci-

discipulorum exemplis instructi
hoc primum diligentissimè cu-
remus, vt non peccemus. Hoc
enim & optimum & præstantif-
simum est: sed quia rarissimi ex
Adæ filiis inueniuntur qui non
peccauerint, idque singulari Dei
beneficio tribuitur, si quis num-
quam peccauerit, proximè sa-
piētissimum & Deo gratissimum
consilium erit, vt qui peccauerit,
toto sese corde totoque animo ad
^{1. Ioan. 2} Deum conuertat. Adlocatum e-
nim habemus apud patrē Iesum
» Christum iustum, & ipse est pro-
» pitatio pro peccatis nostris: non
» pro nostris autem tantum, sed
» pro totius mundi. Si modò con-
» trito & humiliato corde à nobis
fuerit quæsitus: id quod ab ipso
eodem Domino declaratum est:
» Ad quem respiciam, nisi super
humilem

humilem & contritum cor-
de, & trementem sermones
meos? Quamobrem ab eodem
Apostolo, qui nobis cer-
tum in Iesu Christi tutela præ-
sidium pollicebatur, mone-
mur: Charissimi, si cor nostrum
non reprehenderit nos, fidu-
ciam habemus ad Deum: &
quidquid petierimus, accipie-
mus ab eo, quoniam manda-
ta eius custodimus; & ea quæ
sunt placita coram eo facimus.
Manifestè affirmat Ioānes nos
ea quæ in nostram salutem pe-
tierimus, accepturos à Deo;
qui spiritum bonum petenti-
bus se dabit, si cor nostrum
non reprehendat nos: id au-
tem ex eo probari posse ait, si
mandata eius custodimus, &

K ea

„ ea quæ sunt placita coram eo
 „ facimus. hoc etiam nolter præ-
 Joan. 14. cipit magister : Si diligitis me,
 „ præcepta mea seruate, & ego
 „ rogabo patrem meum, & a-
 „ lium paracletum dabit vobis,
 „ vt maneat vobiscum in æter-
 „ num, spiritum veritatis, quem
 „ mundus non potest accipere;
 vtpote à mundi concupiscen-
 tia, superbia, atque omni pom-
 pa & inani gloria, omni de-
 nique vitio abhorrentem : qui-
 2. Tim. 2. cumque autem emundauerit
 „ se ab istis, erit vas in hono-
 „ rem sanctificatum & utile Do-
 „ mino, ad omne opus bonum
 „ paratum.

Summa igitur omnium à
 nobis antea relatorum capitū
 illa breuissima est, vt quicum-
 que

que diuinis promissis in suam
 salutem rectè, purè ac sanctè
 crediderit, mundi huius pom-
 pis, ambitioni, cupiditatibus,
 & omni carnis atque vitæ cor-
 ruptioni quàm studiosissimè re-
 nuntiet, pœnitentiæque pro-
 fessionem diligenti vitiorum &
 peccatorum fuga, honestorum-
 que morum ac diuinorum præ-
 ceptorum feruenti atque per-
 petua cura profèquatur; de
 qua cura paulo post agemus, il-
 lud prius admonentes & repe-
 tentes, diuinum spiritum in
 homine vitiis & voluptatibus
 aliisque concupiscentiis conta-
 minato non permanfurum, spi-
 ritum inquam sanctificationis,
 quo qui aguntur, filij Dei sunt.
 Sic enim, vt iam citauimus,

& scriptis citare expediet , præcisa Dei sententia pronuntiata est : Non permanebit spiritus meus in homine , quia caro est. Hoc est quamdiu homo caro fuerit , & carnis atque cogitationum voluntatem fecerit , spiritus mei particeps non erit . Atque hanc sententiam Deus eo tempore pronuntiavit , quo Dei filij cum filiabus hominum commixti virtutis atque pietatis rationes omnes peruerterunt , probitatemque improbitate commutarunt. Hi enim qui diuinis promissis communi omnium parenti Adamo factis credebant , atque hac fide instructi sese in studiis pietatis exercebant ; filij Dei in sacra historia appellantur: apud illos

illos enim redemptionis & salutis hominum per sanctum mulieris semen expediendæ notitia perseverauit : cuius salutis promissæ fide atq. spe imbuti , mundanam ambitionem & corruptelam omnem auersabantur , vitamque traducebant , neque magnificam , neque splendidam , neque iis gloriæ atque deliciarum partibus , quas homines admirantur , instructam , sed tenuem , modestam & pudentem , exiguis casulis , tentoriis & ruguriis , antris , & huiusmodi locis humilibus habitantes , sobria paupertate contenti ad communium illorum parentum Adami & Heuæ instar , quos Deus pelliceis tantum vestibibus à se

150 DICTATVM
munitos, contentos viuere iuf-
fit; & id agere atque curare
voluit, vt qui mundi principa-
tu sua ipſorum culpa abdicati
fuerant, tamquam aduenæ &
peregrini in mundo degerent.
Hoc exemplum filij Dei ſecuti
oſeruabant. Contrà verò ho-
minum filij, qui vel diuinis
promiſſis non credebant, vel
impurè, ſuperbè, ambitioſè,
lautè & ſplendidè viuebant,
delicias & voluptates cõſeque-
bantur: gloriam & mundanum
ſplendorem aucupabàtur, ma-
gnificentiſſimas ædes ſibi & vr-
bes & arces conſtruebant: at-
que ad hanc viuendi formam
feminarum etiam ingenio &
conſilio promouebantur; qua-
rum blâdicii & conſuetudine
paula-

CHRISTIANVM. IY
paulatim allecti, deinde verò
prorſus inducti filij Dei acce-
perunt vxores ex omnibus quas
elegerant: Hoc eſt, cùm vide-
rent filij Dei tantum delicia-
rum atque voluptatum ſplen-
dorifque vſum apud homines
eſſe, quem humana ipſa con-
cupiſcentia aſperitati atque
auſteritati frugalitati que ante-
ferret, maximè verò femina-
rum aſpectu allecti, apud quas
ille tum in victu, tum in cul-
tu luxus maximè ſplendebat,
à labore & auſteriori vita atque
à continentia & paupertate, ad
diuitias, opes, delicias & lu-
xus ſeſe traduxerunt; coniu-
gia que cum filiabus hominum
incuntes, pietatem atque vir-
tutem illam priſcam peruer-
K 4 tère

tère & prodidere. Quamobrem illa diuina sententia pronuntiata fuit : Non permanebit spiritus meus in homine, quia caro est : eo quòd ex filiis Dei non solùm filiis hominum similes euaserint, sed proles genuerint longè corruptiores, maioriq̃ue licentia vitiis voluptatibusq̃ue indulgentes, atque in omne iniuriarum, feritatis, & crudelitatis genus prouentes. Hi sunt Gigantes qui erant super terram in diebus illis. Postquam enim ingressi sunt filij Dei ad filias hominum, illæq̃ue genuerunt : isti sunt potentes à sæculo viri famosi. Videns autem Deus, quòd multa malitia hominum esset in terra, & cuncta cogitatio

tatio cordis intèra esset ad malum omni tempore; pœnituit eum quòd hominem fecisset in terra. Aded enim solutæ vitæ hominum licentia & malitia Deum offendi sacra oracula nobis indicant, vt pœnitere etiam hominum à se factorum affirmant; atq. consilium inire & exequi perdendi vniuersos, iis tantum exceptis, qui in filiorum Dei disciplina & officio permanserint, quamuis numero paucissimis; sicut scriptum est: Noë verò inuenit gratiam coram Domino, eo quòd iustus esset; non solùm illa fide filiorum Dei imbutus, sed pœnitentiæ exercitatus virtute, atque obedientia mandatorum Dei probatus :

utpote qui iussus arcam tot annis construxerit, atque assiduus habitis sermonibus, ætatis illius homines instantis iræ Dei admonens, ad pœnitentiam & ad bonâ frugem reuocare studuerit. quamobrem iustitiæ præconis titulum nomenque obtinuit.

2. Pet. 2.

Atque hanc, quam discipulis Christi necessariam diximus pœnitentiæ exercitationem, studium illud vitæ in melius promouendæ, atque honestatis colendæ comitatur: cui declarationis causa nomen obedientiæ adscribemus; obedientiamque definiemus esse actionum omnium vitæ temperamentum & institutionem iuxta Dei consilium & voluntatem. Hæc autem

Obedientia.

tem præceptorum Dei cognitione, diligentique exercitatione præstatur. neque enim satis fuerit Christianæ disciplinæ præcepta & instituta cognosci, aut eleganti oratione referri, & commendari, nisi eadem omni studio atque officio exercentur & obseruentur:

id quod magister noster expressè docens aiebat: Non omnis^{Matthi 7} qui dicit mihi Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum; sed qui facit voluntatem patris mei qui in cælis est, ipse intrabit in regnum cælorum. Multi dicent mihi in illa die: Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetauimus; & in nomine tuo daemonia eiecimus? & in nomine tuo

„ tuo virtutes multas fecimus ?
 „ Et tunc confitebor illis : Quia
 „ numquam noui vos ; discedi-
 „ te à me qui operamini iniqui-
 „ tatem. Omnis ergo qui au-
 „ dit verba mea hæc , & facit ea,
 „ assimilabitur viro sapienti , qui
 „ ædificauit domum suam su-
 „ per petram , & descendit plu-
 „ uia , & uenerunt flumina , &
 „ flauerunt venti , & irruerunt
 „ in domum illam , & non ce-
 „ cidit : Fundata enim erat su-
 „ per petram. Oportet igitur hoc
 „ salutis nostræ ædificium super
 „ hanc veræ obedientiæ petram
 „ fundandum curare , ne post-
 „ quam aliàs multum diuque
 „ ædificauerimus , aliquo aduer-
 „ sario impetu tētatum corruat.
 „ Atqui obedientia hæc patris
 „ cælestis

cælestis obseruanda voluntate
 præstatur , sicut idem modò
 magister docebat : Qui facit , in-
 quiens , voluntatem patris mei
 qui est in cælis. At verò suam
 voluntatem pater ipse in filij
 sui gratissimi & sapientissimi
 doctrina cognoscenda , tenen-
 da , atque omni studio exerci-
 tanda constare declarauit. Hic ^{Matth.}
 est filius meus dilectus , in quo ^{17.}
 mihi bene complacui , ipsum ^{cc}
 audite. Hunc igitur voluntatis
 suæ interpretem certissimum ,
 sapientissimum & gratissimum
 nobis à patre propositum , at-
 que præsentibus grauissimis tes-
 tibus duobus ex antiquo , tri-
 bus verò ex nouo testamento
 confirmatum , si studiosè pe-
 tentes quidnam ad nostram sa-
 lutem

ludem , quam ille affert , nobis agendum fit , consulamus , ita respondentem atque docentem audiemus : Si præcepta mea seruaueritis , manebitis in dilectione mea , sicut & ego patris præcepta seruauit , & maneo in eius dilectione .

Joan. 14. **Qui** habet mandata mea & seruat ea , iste est qui diligit me : qui autem diligit me , diligetur à patre meo , & ego diligam eum , & manifestabo ei meipsum . Idem verò eandem rem confirmans , alio in loco aiebat : Vos amici mei estis , si feceritis quæ ego præcipio vobis . Tollite iugum meum super vos , & discite à me , quia mitis sum , & humilis corde ; & inuenietis requiem animabus

bus vestris : iugum enim meum suaue est , & onus meum leue . Quibus verbis manifestè docemur , requiem illam animabus nostris quæsitam inueniri non posse , nisi ab iis qui patris voluntatem fecerint . Hanc verò voluntatem ad filij sui auscultationem pater ipse retulit : filius autem patris sui consilium esse , vt iugum ipsius ij subeant , qui animabus suis requiem inuenire student . iugum autem neque graue , neque durum , sed suaue esse ; & onus , hoc est doctrinæ legis atque præceptionum suarum summam leue onus esse affirmat . Et quidem ita esse res ipsa declarat , & multorum , qui iugum hoc subiere , illustrissima exem-

exempla confirmant. Quippe
 iugum hoc fraternus ille atque
 sincerus amor est, quem alio no-
 mine charitatem dicere sole-
 mus: idque ita à magistro ipso
 expositum atque repetitum se-
 pius accepimus. Hoc est præce-
 ptum meum, vt diligatis inuicē,
 sicut dilexi vos: Hæc mando
 vobis, vt diligatis inuicē. Ad eò
 verò hoc certum, constans atq.
 proprium præceptum suum ef-
 se confirmat, vt hoc suorum di-
 scipulorum atq. comitum ma-
 nifestum signum esse velit. Man-
 datum nouum do vobis, vt di-
 ligatis inuicem, sicut dilexi vos;
 & vt vos diligatis inuicem: in
 hoc cognoscet omnes quia mei
 discipuli estis, si dilectionem
 habueritis ad inuicem. quam
 rem

rem Ioannes magnus huius
 præceptionis testis atque disci-
 pulus, iterum atque iterum re-
 ferens, scriptum reliquit: Cha-
 rissimi, si cor nostrum non re-
 prehenderit nos, fiduciam ha-
 bebimus ad Deum; & quidquid
 petierimus, accipiemus ab eo;
 quoniam mandata eius custo-
 dimus, & ea quæ sunt placita
 coram eo, facimus. Et hoc est
 mandatum eius, vt credamus
 in nomine filij eius Iesu Christi,
 & diligamus alterutrum, sicut
 dedit mandatum nobis. quàm
 verò necessaria huius mandati
 obseruatio sit, apertè nobis Apo-
 stolus idem demonstrat: Qui
 non diligit fratrem suum, in te-
 nebris est, & in tenebrisambu-
 lat, & nescit quò eat; quia te-
 nebræ.

nebræ obœcauerunt oculos eius. adeoꝛque hoc verum atque in Christiana disciplina exploratum est, vt illustris ille diuinorum eloquiorum commentator hanc dilectionem ceteris humani animi virtutibus, studiis, actionibus & ornamentis anteponere non dubitauerit. Si linguis hominum
 1. Cor. 13
 „ loquar, & angelorum, chari-
 „ tatem autem non habeam, fa-
 „ ctus sum velut æsonans, aut
 „ cymbalum tinniens. Et si ha-
 „ buero prophetiam, & noue-
 „ rim myſteria omnia, & om-
 „ nem ſcientiam; & ſi habue-
 „ ro omnem fidem, ita vt mon-
 „ tes transferam, charitatem au-
 „ tem non habuero, nihil ſum.
 „ Et ſi diſtribuero in cibos pau-
 perum

perum omnes facultates meas, & ſi tradidero corpus meum
 „ ita vt ardeam, charitatem au-
 „ tem non habuero, nihil mihi
 „ prodeſt. adeoꝛque ab hoc Apo-
 ſtolo charitas commendatur, vt perfectionis vinculum ap-
 Colof. 3.
 pelletur.

Quòd ſi adco. neceſſaria charitas eſt, vt hac vna dem-
 „ pta, cetera omnia ad ſalutem
 „ inutilia reddi affirmet Apoſto-
 „ lus; quàm longè à ſalute is-
 „ aberit, qui fratrem ſuum non
 „ modò non amat, ſed etiam
 „ odio habet & proſequitur? Si
 „ qui non amat, charitatem e-
 „ tiam Dei à ſe abigit: qui ode-
 „ rit fratrem, quonam loco apud
 „ Deum habebitur, quòve no-
 „ mine cenſebitur? nimirum ho-

1. Ioan. 3.
 22 homicidæ nomen & crimen hu-
 iusmodi hominibus diuini ver-
 bi sententia adscribit: Om-
 nis qui odit fratrem suum,
 23 homicida est. spiritu & affe-
 ctu qui primum Deo iudica-
 tur, homicida habetur qui
 fratrem suum non diligit. &
 scitis, ait, quoniam omnis ho-
 micida non habet vitam æter-
 24 nam in semetipso manentem?
 25 & alibi: Qui odit fratrem
 1. Ioan. 2.
 suum, in tenebris ambulat.
 26 Quamobrem diuus Iacobus
 Christianos admonet, ne hu-
 iusmodi vitio, quod aliqua
 specie irrepere in animos at-
 que penetrare solet, corrupti,
 pietatis nomen atque profes-
 sionem eludant, sc̄quemetipfos
 aut alios hoc modo fallant.

Quòd

Quòd si zelum amarum ^{Iacobi 3.}
 habetis, & contentiones sunt in
 cordibus vestris, nolite gloriari
 aduersus veritatem [Christia-
 nos vos appellantes & esse ia-
 ctantes.] Non est enim ista
 sapientia defursum descendēs,
 sed terrena, animalis, diabolic-
 ca. Vbi enim zelus & con-
 tentio, ibi inconstantia & om-
 ne opus prauum. Quæ au-
 tem defursum est sapientia,
 primum quidem pudica est,
 deinde pacifica, modesta, sua-
 dilibilis; bonis consentiens, ple-
 na misericordia & fructibus
 bonis, non iudicans, sine si-
 mulatione. Apertè verò at-
 que diffusè à præceptore ipso
 docemur, quàm graue odij vi-
 tium sit, quantumque ad sa-
 lutis

L 3 lutis

Math.
18.

lutis viam persequendam impedimentorum afferat, non solum maleficiis proditum, sed etiam malis cogitationibus in animo conceptum. Ego dico
 23 vobis, quia omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio: Qui autem dixerit fratri suo Racha, reus erit concilio.
 23 Qui autem dixerit fatue [ira videlicet ac laedendi studio commotus,] reus erit gehennae ignis. Quamobrem ipsa diuina magistri nostri sapientia, vt ostenderet quantum expediat huiusmodi vitio animique perturbatione penitus carere, discipulis suis apertè vetat, cum, qui huic charitatis præcepto primùm non satisfecerit, quocumque obsequij aut sacrificij munere

munere existimare sibi Deum propitium fore. Si ergo offeres munus tuum ante altare, & ibi recordatus fueris quod frater tuus habet aliquid aduersum te, relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offeres munus tuum. Idem etiam multis aliis in locis & sermonibus habitis confirmauit, dicens: Luc. 6. Estote misericordes, sicut pater vester caelestis misericors est. Dimitte, & dimittemini: date, & dabitur vobis. Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Maximè enim commendatur charitas à magistro nostro, eademque non vulgaris aut fri-

gida, sed ardens, feruens, atque ad beneficentiam prompta, qua similes Deo nos reddi ipse iubet, qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. & cum idem præceptor discipulos suos orare doceret, in hoc charitatis, misericordie ac beneficentiæ argumento explicando sermonem amplius etiam quàm in aliis dilatauit: utpote in genere inter cetera pietatis argumenta præcipuo & expedientissimo; quod etiam ab Apostolo perfectionis vinculum appellatur: quippe faciliè mandata & officia omnia quæcumque in lege sunt præstantur & obseruantur ab iis, quos charitas ita anima-

animarit, ut non tam sua quàm quæ aliorum sunt quærant, sicut scriptum est: Charitas patiens est, benigna est, charitas non æmulatur, non agit perperam, non inflatur, non est ambitiosa, non quærit quæ sua sunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet super iniquitate; congaudet autem veritati: omnia sustinet, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet. Qui odit fratrem suum, in tenebris est, & in tenebris ambulat, & nescit quò eat, quia tenebræ ob-

1. Cor. 13

1. Ioan. 2

Hæc igitur omnium quæ Christi discipulum cognoscere, tenere, meditari atque exercere oportet, summa ratio

Dictati
omnib'
cõmunis
summa.

est tribus his capitibus breuif-
 fimè contenta , quæ timore
 Domini , pœnitentia & cha-
 ritaris obseruantia definiuntur.
 Caritas autem non solum er-
 ga Deum , quem maximè &
 super omnia amare oportet ,
 sed erga homines exercenda
 1. Ioan. ; spectatur. In hoc cognouimus
 » charitatem Dei , quoniam il-
 » le animam suam pro nobis po-
 » suit , & nos debemus pro fra-
 » tribus animas ponere. Qui
 » habuerit substantiam mundi ,
 » & viderit fratrem suum ne-
 » cesse habere , & clausit vi-
 » scera sua ab eo ; quomodo
 » charitas Dei manet in eo ? Fi-
 » lioli mei , non diligamus ver-
 » bo neque lingua , sed opere
 » & veritate : in hoc cognosci-
 mus.

mus quoniam ex veritate su-
 mus , & in conspectu eius sua-
 debimus corda nostra. Nos er-
 go diligamus Deum , quoniam
 Deus prior dilexit nos. Si quis
 dixerit quoniam diligo Deum
 & fratrem suum oderit , men-
 dax est. Qui enim non dili-
 git fratrem suum quem videt ,
 Deum quem non videt , quo-
 modo potest diligere ? Et hoc
 mandatum habemus à Deo ,
 vt qui diligit Deum , diligat
 & fratrem suum . Hæc igitur
 tria capita quicumque rectè
 obseruauerit , Dei in se clemen-
 tiam , misericordiam , & beni-
 gnitatem experietur ; cuius ex-
 cellentiam humana cogitatio
 assequi non potest , nedum lin-
 gua exponere vel describere
 poterit.

poterit. Promptissima quippe est diuina gratia, vt promissa illa præstet, quæ in salutem omnium credentium & obtemperantium pronuntiata sapientissimeque confirmata sunt; sicut scriptum est: Repentè lo-

Ezech. 18. 18.

1) quar aduersus gentem & aduersus regnum, vt eradicem & perdam & destruam illud. Si 2) poenitentiam egerit gens illa 3) à malo suo quod locutus sum aduersus eam, agam & ego 4) poenitentiam super malo quod cogitavi vt facerem ei. Et si 5) impius egerit poenitentiam ab omnibus peccatis suis quæ operatus est, & custodierit omnia præcepta mea, & fecerit iudicium & iustitiam, vita viuet, & non morietur: omnium iniqui-

iniquitatum eius quas operatus est, non recordabor; in iustitia sua, quam operatus est, viuet. Numquid voluntatis meæ est mors impij, dicit Dominus; & non vt conuertatur à viis suis, & viuat? Vitam itaque & salutem à Deo omnibus improbis etiam hominibus, qui tamen à viis suis conuersi fuerint, constare, promissam diuina responsa sapientissime confirmant; iis, inquam, quibus à via mala conuersis, & recta poenitentia ductis, præcepta Dei omnia, & iudicium & iustitiam faciendi studium curaque fuerit; eiusmodi enim quicumque fuerint & animi & studij, non in otio suo, aut in nuda & ieiuna fide tantum, quæ

quæ aliàs mortua dicitur; sed
 in iustitia sua quam operati
 fuerint, viuent; vitam enim
 & salutem à Deo accipient sa-
 lutis auctore, quam promif-
 sam credentibus & obedien-
 tibus ille præstabit, cuius mi-
 sericordia variis per omnia sa-
 cra scripta celebratur laudibus.

Psal. 144 Miserator & misericors Domi-
 „ nus, patiens & multum mise-
 „ ricors. Suavis Dominus vni-
 „ uersis, & misericordia eius su-
 „ per omnia opera eius, ideo-
 „ que dissimulat peccata homi-
 „ num propter poenitentiam.
Sap. 17. Diligit enim omnia quæ sunt,
 „ & nihil odit eorum quæ fecit;
 „ neque enim odiosè aliquid
 „ constituit aut fecit: quamob-
 rem ipse vltro misericordiam
 suam

suam omnibus offert, propo-
 nit & promittit: qui verò cor-
 de atque puro studio ad ipsum
 conuerti redireque voluerint,
 sicut scriptum est, *Viuo ego,* ^{*Ezec. 33.*}
 dicit Dominus Deus, ^{cc} nolo ^{cc}
 mortem impij, sed vt conuer-
 tatur impius à via sua, & vi-
 uat; Conuertimini à viis ve-
 stris pessimis, & quare morie-
 mini domus Israël? benignissi-
 mus quippe est Deus, salutisq.
 nostræ amantissimus, qui cum
 homines ad se atque adedò ad
 vitam petendam & quæredam
 integro corde omniq. studio
 conuerti optet, ipsorum poeni-
 tentiam patientissimè expe-
 ctat. idque nobis sacra oracula
 testatur apertissimè. Propterea ^{*Isai. 30.*}
 expectat Dominus, vt miserea-
 tur.

tur vestri. & Apostolus Petrus:
 2. Pet. 3. Patienter, inquit, agit Dominus
 „ propter vos, nolens aliquos per-
 „ ire, sed omnes ad pœnitenti-
 „ reuerti. Gratissimam verò esse
 „ Deo improborum hominum
 conuersionem & veram pœni-
 tentiam, gratissimam inquam
 & optatissimam ipsius filius no-
 bis ostendit illa saluberrima cõ-
 cione, quam tribus parabolis
 propositis habuit de filij prodi-
 gi restitutione, de oue atque
 drachma perditis, quibus om-
 nes homines exhortatus est, vt
 patrem ipsum cœlestẽ omnem-
 que cœlorum aulam huiusmodi
 gaudio afficere diligentissimè
 studerent, experirenturque in
 se admirandam illam benigni-
 tatem Dei, qui diues est in mi-
 sericordia:

Rom. 10

sericordia:

sericordia in omnes qui vero at-
 que simplici animo inuocant il-
 lum: quibus ad se conuersis at-
 que viuasi de probatis, pœni-
 tentia vera ac obedientia exer-
 citatis, maxima dona imperti-
 tur, illumque largitur sanctifi-
 cationis spiritum cum cæteris
 donis & gratiis à se promissum,
 quem omnibus obedientibus
 illi datum esse Petrus affirmat, ^{Actor. 5.}
 & Christus dandum esse polli-
 cebatur, ^{cc} dicens: Si diligitis me, ^{cc}
 mandata mea seruate: & ego ^{cc}
 rogabo patrem, & alium pa- ^{cc}
 ractetum dabit vobis, vt ma- ^{cc}
 neat vobiscum in æternũ; Spi- ^{cc}
 ritum veritatis quem mundus ^{cc}
 non potest accipere. mundum ^{cc}
 autem Ioãnes eos esse interpre- ^{1. Ioan. 2}
 tatur qui secundum concupi-
 scentiam oculorum, vel concu-
 piscentiam

M piscentiam

piscentiã carnis, vel superbiam
 vitæ viuunt; hoc est qui libidi-
 nibus, cupiditatibus, deliciis,
 aut ambitioni inserviunt: Hi e-
 nim spiritus illius virtutem in se
 inmanentem & constantẽ mini-
 mē experiẽtur. Non enim per-
 Gen. 6. » manebit spiritus meus in ho-
 » mine, quia caro est (ait Deus) in
 » homine qui caro est; & non pu-
 » gnat, cõtedit, studet, & omnino
 » lat agit vt carnis facta mortifi-
 Rom. 2. » cet, sicut Apostolus ait: Si enim
 » secundũ carnẽ vixeritis, morie-
 » mini. Quod si spiritu facta car-
 » nis mortificaueritis; viuetis spi-
 » ritu Dei videlicet vobis donato
 Gal. 6. » & cõmunicato; s. s. E. Super quẽ
 » requiescet Spiritus meus, nisi
 » super humilem & contritum
 » corde, & tementem sermones
 » meos? Huiusmodi diuinorum
 dono.

donorum, quibus homines in
 terra in viros alios mutantur, &
 planè cælestes fiunt, fugientes
 eius quæ in mundo est cõcupi-
 scentiæ corruptionem, & con-
 uersationem suam in cælis ha-
 bentes; huiusmodi, inquam, do-
 norum exempla, quæ frequen-
 tia olim fuere, rara admodũ in
 Philip. 3. terris nunc spectantur: eo quod
 neq. eã diuinis promissis, quam
 oportet, magnam & præstatem
 adhibemus fidem, neq. diuinis
 præceptis purè, sincerè atq. stu-
 diosè paremus, neq. timore illo
 Dei sanctissimo penitus imbuti
 instructique sumus, sed duplici
 corde atque improbis studiis
 nobis ipsis & benignitati Dei
 erga nos desumus: Dei, inquam,
 qui corda atq. renes scrutatur
 & inspicit, nosque huius mundi
 Psalm. 7.

inanimibus & impuris curis, carnisq. deliciis, cupiditatibus, ambitionique deditos videt, atque adulterarū more aduersum legitimos viros infido animo agētes; huiusmodi corda ab amore illo summo sibi maximè debito abalienata aut certè diuisa non amat aut probat. Magnā enim, feruentem, simplicem, atq. omnino puram mentem esse eam oportet, quæ huius spōsi admirabile coniugium optat, cupit, & sibi ratum, confirmatumque postulat. quod quidem obseruare & curare quantum expediat, per diuinā sapientiā apertè docemur: Fili mi, ne sis incredulus timori Domini, & ne accesseris ad eum duplici corde. Vx duplici corde, & labiis selestis, & manibus malè facientibus,

Eccli. 1.
& 2.

22

23

24

tibus, & peccatori ingredienti terram duabus viis. Certissimis etiam & apertissimis Dei ipsius verbis per prophetas pronūtiatis monemur, vanis huius mundi rebus, peccatis, turpitudinibus, & vitiis ex animo renuntiare, atque omni studio abalienari. Laua à malitia cor tuum Hierusalem, vt salua fias: vsquequomorabuntur in te cogitationes noxiæ? Quicumq. huiusmodi instructus ornamentis Deū quæsiuerit; propitium & suamantem inueniet, & beneficentissimum experietur. Quæretis me & inuenietis, cum quaesieritis me in toto corde vestro, & inueniar à vobis, ait Dominus: cuius filius etiam dixit: Beati mundo corde, quoniā ipsi Deū videbunt. Deū à mundis cordibus,

Hier. 4.

Hier. 13.

Matth. 5

videndum ait Christus; videndum autem in ipsis habitantē, ex quibus ille templū sibi gratū sanctum facrat, s. s. E. Hęc dicit
 Mai. 7. » Dominus excelsus & sublimis
 » habitans æternitatem; & sanctū
 » nomē eius; in excelsō & in san-
 » cto habitans, & cum cōtrito &
 » humili spiritu, vt viuificet spiri-
 » tum humilium, & viuificet cor
 Psal. 146. » contritorum. Qui sanat contri-
 » tos corde, & alligat cōtritiones
 » eorum. Commendatissima hęc
 in sacris libris, atque gratissima
 Deo cordis contritio, vnā cum
 cupiditate rerū humanarum, &
 huius sæculi ambitione atque
 gloria, quæ Deo ingratiſſima
 est, non habitat aut cōmoratur:
 neq. quispiam sibi persuadeat
 posse vtriq. parti satisfacere aut
 placere, Deo videlicet, atque
 mundi

mundi huius ambitioni, gloriæ,
 & consuetudini carnalis huius
 sapiētiae morem gerere. id quod
 diuus Iacobus apertissimē ob-
 testatus denūtiat: Adulteri ne-
 scitis, quia amicitia huius mun-
 di inimica est Dei? Quicumq.
 ergo voluerit amicus esse sæculi
 huius, inimicus Dei cōstituitur.
 An putatis quòd inaniter dicat
 scriptura: Ad inuidiam cōcupi-
 scit spiritus qui habitat in vo-
 bis? Quamobrem diligētissimē
 & studiosissimē à D. Iohanne A-
 postolo monemur, ne vanis ar-
 gumentis, aut inani aliqua spe
 opinionēve delusi, mūdi huius
 amorem retineamus, sed repu-
 diemus omnino, si Deo, quem
 amare debemus, in nostram sa-
 lutem velimus probari. Nolite
 diligere mundum, neq. ea quæ

,, in mundo sunt. Si quis diligit
 ,, mundū, nō est charitas patris in
 ,, eo. Quoniam omne quod est
 ,, in mundo, concupiscētia carnis
 ,, est, & concupiscētia oculorum,
 ,, & superbia vitæ, quæ non est ex
 ,, patre, sed ex mundo est. Et mū-
 ,, dus trāsīt & cōcupiscētia eius.
 ,, qui autē facit voluntatem Dei,
 manet in æternū. Quibus om-
 nibus diuinis sentētis discimus
 & intelligimus, eos, qui summo
 studio à morum vitæ atque car-
 nis corruptela & turpitudine
 non discesserint, atq. omni cura
 & contentione, quæ fugiēda
 sunt, non fugerint, vnā cum a-
 ctis, operibus & oblationibus
 suis, Deo purissimo & simplicis-
 simo ingratos atq. ad eō inimicos
 esse, asserente etiam hoc di-
 uina sapientia, atque ideo mo-
 nente,

nente, ne bonorum operū fru-
 ctū nostro vitio & culpa amit-
 tamus: Impiorum quippe victi-
 mæ abominabiles Domino; &
 immolantis ex iniquo oblatio,
 est maculata, & non sunt bene-
 placitæ subsannationes iniustorum.
 Dominus solus sustinentibus
 se in viā veritatis & iustitię.
 Dona iniquorū non probat al-
 tissimus, nec respicit in oblationes
 iniquorum, nec in multitudine
 sacrificiorū ipsorum propitiabitur
 peccatis: cuius rei obtestationem
 manifestā apud prophetam legimus,
 aduersus eos factam qui peruersis
 actionibus & factis publicis & pri-
 uatis sacrificia à se frequētata cō-
 taminabant, Deoq. ipsi veluti
 inuisa reddebant. Ne offeratis
 ultra sacrificium frustra; incen-

Prouer.

15.

Eccli. 34.

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

„ sum abominatio est mihi, neo-
 „ meniam & sabbatum, & festi-
 „ uitates alias non feram: iniqui
 „ sunt coetus vestri. calendae ve-
 „ stras, & solennitates vestras odi-
 „ uit anima mea; facta sunt mihi
 „ molesta: laboraui sustinens, &
 „ cum extēderitis manus vestras,
 „ auertam oculos meos à vobis;
 „ & cum multiplicaueritis ora-
 „ tionem, non exaudiam: manus e-
 „ nim vestre sanguine plene sunt.
 „ Lauamini, mundi estote, aufer-
 „ te malum cogitationum vestra-
 „ rum ab oculis meis; quiescite per-
 „ uerſe agere, discite bene facere,
 „ quærite iudiciū, subuenite op-
 „ presso, iudicate pupillo, defen-
 „ dite viduā; & venite & arguite
 „ me, dicit Dominus. Si fuerint
 „ peccata vestra ut coccinū, quasi
 „ nix dealbabuntur; & si fuerint
 „ rubra

rubra sicut vermiculus, velut
 lana alba erunt. Si volueritis,
 & audieritis me, bona terræ
 comedetis. Quod si nolueri-
 tis, & me ad iracundiam pro-
 uocaueritis, gladius deuorabit
 vos, quia os Domini loquu-
 tum est. Hæc Dei obtestatio
 est promissis & minis constans
 vtrisque certissimis aduersus
 eos vel qui obtemperarint, vel
 qui obtemperare noluerint:
 quamobrem ab eodem hu-
 ius obtestationis auctore spiri-
 tus inuitamur & excitamur ad
 salubrem illam alteram par-
 tem promissorum & miseri-
 cordiæ certis & iam sæpius re-
 petitis rationibus petendam &
 quærendam. Derelinquat im-
 pius viam suam, & vir iniquus
 cogitationes suas, & reuertatur

” tur ad Dominum , & misere-
 ” bitur eius ;¹ & ad Deum no-
 ” strum , quoniam multus est ad-
 ” ignoscendum. Igitur cum mul-
 tis & variis, iisdemque manife-
 stissimis vtriusque testamenti
 sententiis, responsis ac testimo-
 niis ostensum nobis fuerit, tria
 hæc capita , videlicet Timore-
 rem Domini , Pœnitentiam,
 & Charitatem fraternam, pia-
 rum omnium actionum se-
 cundum fidem instar purissi-
 morum quorundam fontium
 Deo esse gratissima, & quæ ex
 diuina benignitate plurimum
 conferant , non tantum ad
 declinandam atque euitandam
 Dei iram & indignationem, ve-
 rum etiam ad inueniendâ gra-
 tiam atque misericordiam: at-
 que adedò quoque necessaria
 ad

ad salutem , vt sine his Deo
 placere non possimus, nec ob-
 tinere Dei promissa ad immor-
 talitatem nostram, atque cæle-
 stem hereditatem nobis Iesu
 Christi morte ac resurrectione
 partam pertinentia. cumque
 ex diuinæ liberalitatis pacto ac
 fœdere fidelibus cunctis con-
 stet, harum trium rerum stu-
 dio, atque diligenti puroque
 cultu, illius obligationis & pro-
 missionis, quam Deus ipse
 ac benignissimè in salutem
 nostram proposuit, suam vni-
 cuique partem contingere pos-
 se; Christiano, ardentisque cha-
 ritatis studio atque animo per-
 motus, officij mei esse duxi, nō
 modò his quæ protulimus, sed
 omnibus à diuino spiritu pro-
 nuntiatis, & in sacrorum libro-
 rum

rum thesauro repositis oraculis,
sententiis, consiliis, præceptis,
monitis & hortamentis condi-
scipulos omnes meos monere,
hortari & exhortari ad pieta-
tis negotium studiosissimè in-
eundum, diligentissimeque ef-
ficiendum harum trium pro-
batissimarum partium, Timori
diuini, Pœnitentiæ, atque
Charitatis assidua atque con-
stanti exercitatione. Nemo
enim mittens manum suam
ad aratrum, & aspiciens re-
tro, aptus est regno Dei; sed
qui perseuerauerit vsque in
finem, hic saluus erit. Hæc
autem vt rectè sancteque a-
gantur, carnales omnes affe-
ctiones, quæ aduersus animam
militant, exuere expedierit;
eas inquam quæ gratiæ aduer-
santur

Luc. 9.
Marth.
10. & 24

santur diuinæ, amorisque illius
effectus retardant atque deti-
nent, quo sic Deus dilexit ^{Ioan. 5.}
mundum, vt filium suum vni-
genitum daret, vt omnis qui ^{cc}
credit in eum, non pereat, ^{cc}
sed habeat vitam æternam. Si ^{cc}
quis ergo emundauerit se ab ^{1. Tim. 2}
istis, erit vas in honorem san-
ctificatum & vtile Domino, ^{cc}
ad omne opus bonum para-
tum. Idemque diuinæ gra-
tiæ beneficiis auctus, in hac
etiam vita incipiet sentire &
gustare, quàm suavis est Do-
minus diligentibus & colen- ^{Psal. 111.}
tibus ipsum. Igitur vt de-
cantati à nobis Dictati in sum-
mam redigatur oratio, breui
testimonio Dei verbis confir-
mato, Prophetarum oraculis
exposito, Apostolorum sen-
ten-

rentiis, omnibusque sacris scriptis comprobato asserimus; Tria hæc pietatis capita omnibus omnium ordinum & conditionum Christianis apprimè utilia, immò etiam necessaria ad salutem animarum obtinendam, regnumque celorum possidendum: atque hanc esse communem cunctis normam, regulam, & viam viuendi ex diuini consilij sententiis, præceptis, & institutionibus; capita verò illa esse iam sæpius commemorata, Dei timorem, penitentiam, & charitatem, siue dilectionem fraternam; quæ cuncti in vniuersum, qui Christianæ disciplinæ studium & nomen profiteantur, non tantum cognoscere ac tenere, sed rectè exercere

atque

atque exequi debemus, præuente, & adiuuante diuina gratia, quam nemini purè postulanti negari aut subduci iam ostēdimus; atque ipse præceptor noster apertè confirmauit: Ego autem dico ^{Luc. 11.} vobis; Petite, & dabitur vobis: quærite, & inuenietis: pulsate, & aperietur vobis: omnis enim qui petit, accipit; & qui quærit, inuenit: & pulsanti aperietur. Quis autem ex vobis patrem petit patrem; nunquid lapidem dabit illi? aut piscem, nunquid pro pisce serpentem dabit illi? aut si petierit ouum, nunquid porriget illi scorpionem? si ergo vos cum sitis mali, nostis bona dare filiis vestris, quanto magis pater vester de celo, dabit spiritum bonum petentibus se?

Illud etiam verè testamur, atq.

N ex

Dictati
vñs &
exercita-
tio.

ex sacrorum librorū lectione obseruatum pronuntiamus, & exponimus omnem morum & actionum atque exemplorum corruptelam, peruersitatem, & malignitatem, quæ in omni hominū genere in terris deprehēditur, ex harum trium Christianæ disciplinæ partium defectu proficisci, quæ pietatis exercēdæ quadam veluti principia prima esse ostendebamus, nulli Christianorū ignota, qui rationis cōpos fuerit. omnibus enim Christianis vel ex illa diuina luce cūctis per Deum adhibita & adhærente, atque ex similitudine imagineq; Dei in ipsis impressa, etiam indoctis, & legem scriptam ignorantibus tria hæc principia, timor videlicet Dei, pœnitentiæ, & dilectionis fraternæ necessitas, manifesta sunt; quâquam,

quam, vti diximus, tot diuinę scripturæ oraculis & sententiis comprobata & confirmata illis non sint: quod fortassis ipsorum culpa euenit, qui nihil minus curāt aut cogitāt quàm ea seridò doceri quæ ad animorum suorum salutē faciunt & conferunt, atque cū hæc negligenter vel perfunctoriè tractant, ea quæ his opposita sunt, diligenter & cognoscere & agere atque exequi student. Sed quam omnino legem vel nō edocēti fuerint, vel edoceri neglexerint, ipsi tamen sibi sunt lex, qui ^{Rom. 2.} ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium redente illis conscientia ipsorum, et inter se inuicem cogitationū accusantium, aut etiam defendentium. Quod si tria hæc Christianæ vitæ instituēdæ capita & pro-

bè à singulis tenerentur & studiose colerentur; aliam profectò experiremur diuinę in nobis gratiæ efficiētiam, aliam sentiremus animorum iucunditatem, alia etiam fidei testimonia, aliæ probationes tum in priuatis tum in publicis rebus extarent & viserentur; neque tam multis, tamq̃; manifestis ac detestandis vitiorum atque criminum exemplis ciuitates, oppida, pagi, atque cætera Christianorum collegia plena viserentur, nec tam frequentibus & assiduis flagitiorum atque scelerum monstris feruerent: quorum genus in primis est diuinarum legum violatio & contemptio: formæ verò contentiones cruentæ, inimicitia, odia, inuidia, simulationes, calumniæ, doli, fraudes, iracundiæ & perpetuæ dissension-

nes,

nes, direptiones, furta, grassationes, extorsiones & pauperiorum defraudationes, iniuriarum præterea & violentiæ innumerabiles artes, lenocinia, adulteria, stupra, incestus, scortationes, ac nefandæ aliæ abominationes. nõ abundarent ebrietatibus, deliciisque vitiosis, & corruptissima luxurie tot in Christiano orbe loca; neq; tanti essent fastus, tot immodici & inutilis sumptus, tantus superbię furor, aliorumq̃; peccatorum infinitus numerus, & turpitudinũ flagitiosa monstra. Quin potius his tribus, timoris, poenitentia, atque charitatis capitibus propositis, omnis Christiani hominis actio rectè institueretur. singulorum cura esset primũ timere & cauere, ne in Dei viuētis manus incideretur: deinde vt illius in singulos

N 3

gulos

gulos misericordia conciliaretur, atque ita vnusquisque ea diligenter præstare studeret quæ in sacrosancto baptisimi sacramento pollicitus est, fœdere sancito coram mortali quidem sacerdote, tamẽ cum immortali Deo iustissimo iudice, exercituumque principe, scelerum vltore constantissimo, ^{psalm. 5.} qui non Deus volens iniquitatem, est, neque habitabit iuxta illum, malignus, neque permanebunt iniusti ante oculos eius. Qui odit omnes qui operantur iniquitatem, perdet omnes qui loquuntur mendacium, & virum sanguinum ac dolosum abominatur; cuius promissionis summa fuit, satanę omnibusq; sitanę operibus, ac pompis omnibus renuntiare, & vitam ex eius cui se filium adscribi voluit, legibus & voluntate institue-
re; at-

CHRISTIANVM. 199
re; atque ita diuino timore imbutus, vitæ correctionis per pœnitentiam studio incensus, & fraterna dilectione affectus vnusquisque non tantum ad priuatæ ac singularis, verum etiam ad communis pacis, fidei, iustitiæ, æquitatis, honestatis, misericordiæ ac modestiæ, denique ad publicæ etiã sanctitudinis structuram operas suas conferret; officiumque diligenter faceret, mercedem suam ab eo, quem impossibile est mentiri, recepturus.

*D E S I N G V L I S O R -
dinum ac personarum partibus,
& officiis ad dictatum exami-
nandis.*

I A M verò si pietatis atque reli- ^{P A R 5}
gionis mundæ & immaculatæ ^{fac. 1.}
apud Deum patrem, tria hæc ab

omnibus obseruarentur capita, multa passim huius exercitatio- nis & pulcherrima spectarentur exempla, quorū summa illa est, visitare pupillos & viduas in tribulatione eorum, & immaculatū se præbere ab hoc sæculo; atq; ex his actionum omniū veluti fontibus, hoc est ex Dei timore, pœnitentiæ studio, & charitatis cura singulorum ordinum ac personarum omnium officia facîle ac rectè constarent; totum Christianæ reipub. corpus à planta pedis vsq. ad caput rectius, quàm nūc videmus, valeret, & per singula membra suis muneribus & commoditatibus egregiè fungeretur; nihil- que profecto laboris, nihil discordiæ inter varios hominum ordines, sed verè ac mutuè commoditatis plurimus vsus esset: nō enim ordi-

ordinum aut ministeriorum aut munerum varietas in Christiano populo improbatur, immò maxime commendatur & probatur, vtilitatisq; plurimum habere cognoscitur, vbi ex Dei præceptis et institutis instructa exercitaq; fuerit. Namque, vt Paulus admonet, ^{1 Cor. 12} corpus nō est vnum membrum, sed multa. Si dixerit pes, quoniam non sum manus, non sum de corpore; num ideò non est de corpore? & si dixerit auris, quoniam nō sum oculus, non sum de corpore; num ideò non est de corpore? Si totum corpus oculus, vbi auditus? si totum auditus, vbi odoratus? Nunc autem posuit Deus membra, vnumquodq; eorum in corpore sicut voluit. & paulò post subiungit: Vt non sit schisma in corpore, sed id ipsum pro inuicem

„solicita sint membra. Et si quid
 „patitur vnum membrum, com-
 „patiuntur omnia membra: siue
 „gloriatur vnum membrum, con-
 „gaudent omnia membra. Vos au-
 „tem estis corpus Christi, & mem-
 „bra de membro. Hanc quidē rem
 vbi singula membra sibi persua-
 ferint, & timore Domini imbu-
 ta, poenitentiq̄ue studio incitata,
 atque dilectionis fraternæ ardore
 incensa, suas partes cognouerint;
 non dubium est, quin & sanctè &
 diligēter actura expleturaq̄; sint.
 Atque vt à primis Christianæ rei-
 pub. ordinibus incipiamus, mani-
 festum est rectorum & gubernato-
 rum, atque eorum à quibus ceteri
 ducuntur, officium esse, &
 Dei imprimis honorem, & Chri-
 stianorum eam quæ ad animos
 pertinet, salutem, quæq̄; ad cor-
 pora

Pastori
 & rectorum
 officium.

pora etiam spectat honestā com-
 moditatem curare, suamq̄; mu-
 neris & sollicitudinis partē, quam
 vnusquisque susceperit, fideliter
 ac sedulò exercere: neque otio, se-
 gnitiei, aut delitiis aut voluptati-
 bus, luxuiq̄; vacare: sed nocte at-
 que die, quamuis esurientes ac si-
 tientes, quamuis damnis affectos
 grauibus sui ipsorū periculis sub-
 itis & aditis, etiam cum vitæ di-
 scrimine; tamen vti bonos, pro-
 batos & fideles ministros ac ser-
 uos decet: & sicut ille probus a-
 lienī gregis custos de pecoribus in
 custodiam susceptis à se curatum
 affirmabat. Viginti annis fui te-
 cum, oues tuæ & capræ steriles nō
 fuerunt; arietes gregis tui non co-
 medi: nec captum à bestia ostēdi
 tibi: ego damnum omne redde-
 bam; quidquid furtim peribat, à
 me

Gen. 37.

me exigebas: die noctuque æstu
 vrebam, & gelu; fugiebatque som-
 nus ab oculis meis. & ille etiam
 optimus pastor non leuiora aut
 minus difficilia sibi subita officia
 significabat. Pascebat seruus tuus
 patris sui gregem, & veniebat leo
 vel vrsus, & tollebat arietem de
 medio gregis, & persequebar eos,
 & percutiebam, eruebamque de
 ore eorum; & illi consurgebant
 aduersum me, & apprehēdebam
 mentum eorum, & suffocabam,
 interficiebamque eos. Huiusmo-
 di curam, diligentiam, fidem &
 sedulitatem pro susceptis ouibus
 & capris mutis & brutis animan-
 tibus, ne damnum domino daretur,
 sancti illi pastores cum subie-
 rint, quodnam officij genus exhi-
 bere oportuerit eos qui populum
 Domini Iacob pascunt, & Israël
 heredi-

hereditatem Dei custodiunt? vt ^{Psal. 77.}
 pascant eos in innocentia cordis
 sui, & in intellectibus manuum
 suarum deducant eos: quos non
 terreni aut mortalis, sed æterni &
 immortalis Domini greges esse
 sciunt, non corruptilibus auro ^{Pet. 1.}
 & argento, sed pretioso sanguine
 quasi agni immaculati Christi &
 incontaminati redēptos. Oportet
 autem eos non in alienis, verum
 in ipsis Domini pratis ac pascuis
 deduci atq. pasci, quēadmodum
 & Christus ipse curauit, & pasto-
 ribus, quorum munere hi legiti-
 mē funguntur, curandū summo
 studio, non semel, sed iterum at-
 que tertio commendauit, rogās:
 Simon Iohannis diligitis me plus ^{Iohā. 21.}
 his? cui cum ille respondisset, etiā
 Domine, tu scis quia amo te: dicit
 ei, Pasce agnos meos. Dicit ei ite-
 rum:

rum: Simon Iohannis, diligis me?
 „ aientique etiam Domine, tu scis
 „ quia amo te, dixit: Pasce agnos
 „ meos. Dixitque ei tertio: Simon
 „ Iohannis, amas me? cumque ille
 „ tertio respondisset: Domine, tu
 „ omnia scis, tu scis quia amo te: di-
 „ cit ei, Pasce oues meas: tanto stu-
 „ dio, tantoque affectu hanc curam
 „ pastoribus commendauit Chri-
 „ stus, quam antiqui illi à se reli-
 „ giosissime suscepta, studiosissime
 „ adhibitam, fidelissimeque exerci-
 „ tam fuisse gloriantur, atque hoc
 „ nomine sibi placent. In laboribus
 „ plurimis, in carceribus abundan-
 „ tius, in plagis supra modum, in
 „ mortibus frequenter, à Iudæis
 „ quinquies quadragenas vna mi-
 „ nus accepi. Ter virgis cæsus sum,
 „ semel lapidatus sum, ter naufrã-
 „ giũ feci, nocte & die in profundũ
 „ maris

2 Cor. 1.

maris sui, in itineribus sæpe, peri-
 „ culis fluminũ, periculis latronum,
 „ periculis ex genere, periculis ex
 „ gētibus, periculis in ciuitate, peri-
 „ culis in solitudine, periculis in ma-
 „ ri, periculis in falsis fratribus, in
 „ labore & erũna, in vigilijs multis,
 „ in fame & siti, in ieiunijs multis,
 „ in frigore & nuditate: præter illa
 „ que extrinsecus sunt, instatia mea,
 „ & quotidiana sollicitudo omnium
 „ Ecclesiarum. Quis infirmatur, &
 „ ego non infirmor? quis scandali-
 „ zatur, & ego nõ vror? Hæc omnia
 „ sibi commissarum animarum fa-
 „ lutis causa perlata, non solũ gra-
 „ tulabatur Apostolus, sed, vt iam
 „ significauimus, vehementer gau-
 „ debat his curis & laboribus sub-
 „ eundis Domino suo probari, quã-
 „ obrem subiunxit, Libenter igitur
 „ gloriabor in infirmitatibus meis,

vt

„ vt inhabitet in me virtus Christi.
 „ propter quod placeo mihi in in-
 „ firmitatibus, hoc est in contume-
 „ liis, in necessitatibus, in perfec-
 „ tionibus, in angustiis pro Christo.
 „ Simili animo atq; pari studio cę-
 „ teri etiam sancti Euangelij mini-
 „ stri acti atque ducti ibant, gauden-
 „ tes à conspectu concilij, quoniam
 „ digni habiti sunt pro nomine Ie-
 „ su contumeliam pati. Omni au-
 „ tem die non cessabant in templo
 „ & circa domos docētes & euāge-
 „ lizātes Christū Iesum. Huiusmodi
 „ studia atq; facta, huiusmodi exē-
 „ pla semper Deus à ministris suis,
 „ atq; à pastoribus exigit, cū opus
 „ fuerit, edēda. Quando autē opus
 „ nō est: quodnam tēpus ministerij
 „ strenuè exercendi occasione &
 „ commoditate vacat? qua ratione,
 „ quōue colore otiosi aut oves ne-
 „ gligere

Agor. 5.

„ gligere licet? Quòd si nulla sint
 „ pericula, si omnia pacata, omnia
 „ quieta maximè fuerint; nūquam
 „ tamen ea quæ ad animarum salu-
 „ tem pertinent, agendi aut occasio
 „ aut commoditas deest, nunquam
 „ deest facultas Domini gratiæ at-
 „ que dilectionis conciliandæ ac si-
 „ bi augendæ caussa, atq; etiam hu-
 „ iusmodi querelæ & reprehensio-
 „ nis vitandæ. Væ pastoribus Israël
 „ qui pascebant semetipfos; nōne
 „ greges à pastoribus pascūtur? Lac
 „ comedebatis, & lanis operiebami-
 „ ni, & quod crassum erat occi-
 „ debatis; gregem autem meū non
 „ pascebatis: quod infirmum fuit
 „ non consolidastis, & quod ægrotū
 „ non sanastis: quod confractum est
 „ non alligastis; & quod abiectum
 „ est, non reduxistis; & quod perie-
 „ rat non quaesistis: sed cū austeri-
 „ tate

Ezech. 34.

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

tate

» tate imperabatis eis, & cum po-
 » tentia. Et dispersæ sunt oues meæ,
 » eo quòd non esset pastor, & factæ
 » sunt in deuorationem omnium
 » bestiarum agri, & dispersæ sunt.
 » Errauerunt greges mei in cunctis
 » môtibus, & in vniuerso colle ex-
 » celsò, & super omnem faciè terra:
 » dispersi sunt greges mei; & non
 » erat qui requireret, non erat in-
 » quam qui requireret. Propterea
 » pastores audite verbum Domini;
 » viuo ego, dicit Dominus Deus,
 » quia pro eo quòd facti sunt gre-
 » ges mei in rapinam, & oues meæ
 » in deuorationem omniũ bestiarũ
 » agri, eo quòd non esset pastor; ne-
 » que enim quæsierũt pastores mei
 » gregem meum, sed pascebant pa-
 » stores semetipsos, & greges meos
 » non pascebát: propterea pastores
 » audite verbum Domini: hæc dicit

Domi-

Dominus Deus. Ecce ego ipse su-
 per pastores, requiram gregem
 meum de manu eorum. His que-
 relis & minis horrendis Domini
 Dei, similes illæ etiam reprehensio-
 nes sunt à Christo pronuntiate
 aduersus desides, ambitiosos, aua-
 ros, atque negligentes populi gre-
 gisque sui ministros & pastores.
 Væ vobis legisperitis, quia onera-
 tis homines oneribus quæ porta-
 re non possunt; & ipsi vnò digito
 vestro non tangitis sarcinas. Væ
 vobis Scribæ & Pharisei hypocri-
 tæ, quia similes estis sepulchris
 dealbatis, quæ à foris parent ho-
 minibus speciosa, intus verò ple-
 na sunt ossibus mortuorum &
 omni spurcitia. Huiusmodi Spiritus
 sancti reprehensiones & minas
 qui formidauerint pastores & mi-
 nistri, negotiis aliis quæ ipsorum

O 2 mi-

munus non spectant, vel etiã impediunt, relictis, omni diligentia ac sedulitate in eam curam incumbunt, quam sibi diuinitus madatam commissamque cognouere: neque satis esse ducet aliis ecclesias suas gubernandas tradere, quibus merces diligenter, officium verò leuiter curetur, aut aliis, à quibus pueri nihil aliud quã præcationes memoriter ediscendas doceantur, aliud præterea vel agere vel intelligere per ætatem nondum valentes: Immò ipsimet nullis neque laboribus fatigati, neque periculis territi, neque difficultatibus consternati, Dei gregem inuisere, reuisere, recensere, agnoscere, ad veram & solidam pietatem instituere, omniũ ætatum atque ordinum rationem curamque habere nunquam desinent.

finent. Graue quidem munus, hoc est, & sudoris laborisque plenum, verum domino ipsi gregum, gratissimum, qui animam suam posuit pro ouibus suis: & auxilium iis qui rectè ministrare studuerint, pollicitus, nunquam subducet. Ecce ego, inquit, vobiscum sum vsque ad cõsummationem sæculi.

MAGNA verò religione, magnoque metu cauere oportet vnumquemque, ac sibi prospicere, ne ad huiusmodi præclara ministeria, vel ambitione, vel auaritia, vel largitionibus, ambitu, præfationibus, aut aliis artibus adductus deprehendatur à iusto illo iudice, quem neque acta neque humana latent cogitata, neque quisquam hoc sua voluntate, opera, atque indu-

stria petere aut postulare, neque nisi legitimè electus adire, imò neque etiam suscipere tutò possit, qui virtutibus atque artibus iis instructus non fuerit; quas à Spiritu sancto descriptas & expressas legere & cognoscere est.

Tit. I. Oportet enim episcopum sine
 22 crimine esse, sicut Dei dispensa-
 22 torem: non superbum, non ira-
 22 cundum, non vinolentum, non
 22 percussorem, non turpis lucri cu-
 22 pidum: sed hospitalem, beni-
 22 gnum, sobrium, iustum, sanctum,
 22 continentem, amplectentē cum
 22 qui secundum doctrinam est, si-
 22 delem sermonem, ut potens sit
 22 exhortari in doctrina sana, & eos
 22 qui contradicunt arguere. Hu-
 iusmodi virtutibus atque artibus
 instructus pastor ubi contigerit,
 optimè cum grege agetur, mi-

nus

nus profectò morborum, veterini-
 minus, putridi que vlceris mul-
 to minus in singulis pecudibus
 visetur, non tantum erroris, fal-
 sitatis, deceptionis, superstitionis
 deprehendetur. Denique non
 insueta graues tentabunt pabu-
 la foetas, nec mala vicini peccor-
 is contagia lædent. Imò contrà
 potius quo tempore supremus
 Dominus gregem suum opti-
 mis pastoribus curatum visita-
 bit, & purum & mundum in-
 ueniet, ab omni falsa impia que
 doctrina alienum, erroribus ca-
 rentem, vera disciplina solida-
 que institutione instructum, sa-
 num, pinguem, decoris & ho-
 nestatis plenum, utpote veris &
 saluberrimis diuinæ doctrine pa-
 bulis enutritum: quæ res & ipsi
 imprimis Domino gratissima fue-

O 4

rit,

rit , & certissimum atque præstantissimum præmium pastoribus comparabit : quale quantumque suis in Euangelio coadiutoribus sperandum , Apostolorum primus Petrus proponebat . Seniores ergo quæ in vobis

^{a Petr. 5.} sunt obsecro consenior ego & testis Christi passionum , qui & eius , quæ in futuro reuelanda est , gloriæ communicator : Pascite qui in vobis est gregem Dei , prouidentes , non coactè , sed spontaneè secundum Deum ; neque turpis lucri gratia , sed voluntariè ; neque dominantes in cleris , sed formæ facti gregi ex animo ; & cum apparuerit princeps pastorum , percipietis immarcescibilem gloriæ coronam .

Minist
rum eccle
siasticorū
singulorū
officium.

IN publicis etiam atque priuatis aliorum prælatorum & præposito-

positorum atque antistitum , tam clericorum , quos sæculares vocant , quàm monachorum , & monialium , denique omnium huiusmodi ordinum moribus , illa tria , quæ iam exposita sunt , capita si diligenter obseruentur , magnam & apertissimam utilitatem allatura esse non dubitamus ad diuinam gratiam conciliandam , & ad eos qui apud huiusmodi ordines in Ecclesia Christiana militant : Vbi enim timor Domini , vbi pœnitentiæ studium , vbi fraternæ charitatis incensa virtus vigent , ibidem neque superbia , neque ambitio , neque odium , neque iniquitas , neque detractio , neque pompa & fastus , neque cætera vitia , quæ aduersus animam atque contra vitæ honestatem bellum gerere

solent, locum habēt: quin potius honestas, modestia, æquitas, pax, concordia, clementia, misericordia & continentia, vrbalitas, grauitas, atque harum virtutum comites ac sociæ omnes versantur, quæ ex illis tribus capitibus tanquam ex fontibus promanant. Inferiores à superioribus paterno studio atque affectu reguntur, curantur, & corriguntur. Superiores ab inferioribus ac subditis tanquam Iesu redemptoris & communis magistri atque præsidis & Domini ministri, & vicarij, amantur & obseruantur. Atque ab vtrisque illud memoria recolitur, & exemplo ipso explicatur & exercetur. Reges gentium dominantur eorum, & qui potestatem exercent super eos, benefici vocantur: vos autem non sic;

Luc. 12.

»
»
»
»

sic; sed qui maior est in vobis, fiat sicut iunior: & qui præcessor est, sicut ministrator.

ATQVE in his omnibus quæ à nobis dicta sunt, quæque post hac dicentur, non quid à singulis aut ab omnibus fiat notare, sed quid ab vnoquoque fieri oporteat, admonere & exponere animus nobis est, vti iam in huius Dictati initio prædicebamus. Illud enim perpetuum nobis studium & cõstans consilium est præter vllius mortalis offensionem quid à nobis & à fratribus nostris communis omnium præceptor Christus, communis omnium & supremus pater cælestis exigat, cõmemorare.

IAM verò vt singulorum ordinum officia, quæ significare incepimus, vltèrius exponèdo promouea-

Regum,
principum
& magistratum
officia.

moueamus ; quantum tria illa
 summa Dictati nostri capita , ti-
 mor Domini , pœnitentia , &
 fraterna dilectio , regibus , princi-
 pibus , & magistratibus ad res ge-
 rendas prudentiæ & sapientiæ ,
 dexteritatisque , ad efficiendas ve-
 rò & absolueudas , felicitatis , at-
 que adeò ad suam ipsorũ salutem
 vtilitatis afferat , ipsa eorum mu-
 nia atque ministeria declarat . Si-
 quidẽ huiusmodi ministri à Deo
 instituti sunt ; non qui sibi ipsis
 tantum consulant & indulgeant ,
 sed qui populis Dei ea prospici-
 ant & curent , atque omni studio
 quærant quęcunque ad veram &
 sanctã pietatis culturã , ad publi-
 cam honestatẽ , ad pacẽ & tran-
 quillitatẽ , ad innocentia & mode-
 stia iuxta diuinę sapiẽtię præcepta
 & instituta conferre posse intelli-
 gantur .

gantur . Eos autem qui talia cu-
 rare & agere studeant , verè prin-
 cipes sese præbere oportet : neque
 superbiæ , ambitionis , contentio-
 nis , odij , doli , fraudum , auaritiæq;
 seruos esse , nec præter verũ & ho-
 nestum quicquam probare , aut
 quærere , aut admittere , neq. vllius
 fictionis , simulationis , aut callidi-
 tatis humanæ artes exemplæ
 sequi : neq. priuatarum offensio-
 num , aut etiam suarum cupidi-
 tatũ explendarum causa auctores
 esse , direptionum , exspoliatiõũ ,
 atque ruinæ vrbium , ciuitatum
 & oppidorũ : neq. miseros Chri-
 stianos nimis impositionibus &
 exactionibus vexare : sed publicæ
 æquitatis , innocentia , atque iu-
 stitiæ tanquam exemplaria cæteris
 hominibus sese ostendere ; atq;
 continentia , modestia , pietatisq;
 om-

omnis normam priuatis etiam ipsorum moribus exhibere; atque non minus quam ceteros omnes Christianos illi foederi adstrictos sese existimare quod in sacrosancto baptismo subierint; necessariamque illam abrenuntiationem satanae pompis & operibus factam diligenter ac sanctè obseruare. Quae si rectè obseruentur, neque quisquam aliorum Christianorum regna, vrbes, oppida & iura inuadet aut occupabit, neque iniuste occupata retinebit. Atque hoc pacto non ipsos tantum principes, sed ceteros omnes à principibus gubernatos Christianos mutua charitas & admirabilis pax in officio contineret; honestas eximia decoraret; grauitas & auctoritas ornaret; iustitia in populis vigeret; diuini honoris studio omnia

fer-

feruerent, sanctorumque praceptorum atque institutorum exemplis complerentur: denique sanctissimum illud promissum communibus votis, consiliis, operibus & moribus praestaretur, quod ab omnibus, nullo excepto, Christianis in baptismo factum est. Nam si ipsa simplex & recta ratio regiae atque imperatoris, principisque auctoritatis diligenter spectetur, illud manifestum fiet: huiusmodi summas & amplissimas dignitates à Deo propter eam causam institutas, ut qui iis funguntur, sanctarum legum curatores, assertores & vindices, populorumque patres appellentur & sint, iuraque rectissime dent, atque diuina iudicia aduersus nocentes, legumque transgressores exerceat, manifestarios malefactores è medio tollant,

tollant, pauperiores & inopes ab opulentorum & potentiorum atque ditiorum iniusta oppressione, innocentes ab improborum audacia defendat, pupillos atque viduas tueantur: denique omnia totius reipublicæ membra, & prima & postrema, & summa & infima in magna pace atque concordia, in tranquillitate & securitate continere & conseruare studeant. Hæc, inquam, verissima causa est: quam ob rem regum, principum, summorumque gubernatorum dignitas auctore Deo constat, ex qua consequitur pompæ & fastus, vel deliciarum usum, libidinosa dominationis facultatem, affectata ambitionis studia, & quæ hinc proficiuntur sumptuosissima rerum & animarum atque capitum dispendia & pericula,

cula, nimiosque subditorum labores & sumptus, & Deo ipsi ingratiſſima, & populis esse grauiſſima.

NEQUE verò regum aut principum munus esse dicimus tantum, ceteros homines in religione, pietate, honestate, atque Dei timore instituendos, continendos & conseruandos curare, ministrosque sese præbere voluntatis diuinæ, & Ecclesiasticæ disciplinæ; sed etiam proprium ipsorum, quatenus principes sunt, officium est, diuinam legem cognoscere atque diligenter attendere, obseruare & colere, Dominiq; timore illo sancto in omni actione, atque administratione duci. Quemadmodum singulari illo præcepto sancitum est: Postquam sederit rex ^{Deut. 17} in folio regni sui, describet sibi ^{cc} Deuteronomium legis huius in ^{cc}

P volu-

volumine, accipiens exemplar à
 sacerdotibus Leuiticæ tribus, &
 habebit secum, legetque illum
 omnibus diebus vitæ suæ, vt di-
 scat timere Dominum Deum
 suum, & custodire verba & sta-
 tuta eius quæ in lege præcepta
 sunt. Neque eleuetur cor eius in
 superbiam super fratres suos, ne-
 que declinet in partem dexteram
 vel sinistram, non habebit vxores
 plurimas quæ alliciant animum
 eius, neque argenti & auri immen-
 sa pondera; ne his rebus filius, in
 avaritiam & cupiditatem rapiatur,
 quam omnium malorum radicem &
 idolorum seruitutem Apóstolus esse ait. Non respiciet
 personam in iudicio, neque dona;
 xenia enim & dona excæcant o-
 culos iudicum; atq; in illam hor-
 rendam detestationis sententiam
 intru-

1 Tim. 6.

Ecol. 20.

intrudunt, quæ aduersus eos qui
 iudicium peruerterint, est pronũ-
 ciata: Maledictus qui peruertit
 iudiciũ. Cuius execrabilis exẽpli
 illi iudices & magistratus dånati
 sunt, de quibus scriptum est: De-
 clinauerunt post avaritiam, acce-
 perunt munera, & peruerterunt
 iudicium.

Deu. 27.

1 Sam. 8

Cũ verò fieri omnino ne-
 queat, vt vnus tantũ Principis
 cura, studio & opera tot regiones,
 vrbes & oppida gubernetur, quot
 in Christiano regno esse contige-
 rit; diuina prouidentia constitutũ
 est, vt iudices, magistratus, aliique
 rerum publicarum ministri assu-
 mantur, quibus illius curæ partes
 demandatæ, creditæ atque susce-
 ptæ, sedulò ac diligenter agatur.

Magi-
stratus
partes.

Deu. 16.

„ Dominus Deus tuus dederit tibi
 „ per singulas tribus tuas, vt iudi-
 „ cent populum iusto iudicio, nec
 „ in alteram partem declinēt. Non
 „ accipies personam nec munera,
 „ quia munera excæcant oculos sa-
 „ pientum, & mutant verba iusto-
 „ rum: iustè quod iustum est perfe-
 „ queris. Et alio in loco: Prouide, in-
 „ quit spiritus sanctus, de omni ple-
 „ be viros sapientes, & timentes
 „ Deum, in quibus sit veritas, &
 „ qui oderint auaritiam, & consti-
 „ tue ex eis tribunos & centurio-
 „ nes, & quinquagenarios & deca-
 „ nos, qui iudicent populum omni
 „ tempore, &c. Cuiusmodi viros
 „ cum delegisset Iosaphat, sic ex-
 „ hortatus monebat, Videte quid
 „ faciatis: non enim hominis exer-
 „ cetis iudicium; sed Domini: &
 „ quodcunque iudicaueritis, in vos
 „ redun-

„ redundabit. Sit timor Domini
 „ vobiscum, & cū diligentia cuncta
 „ facite. Non est enim apud Do-
 „ minum Deum nostrum iniqui-
 „ tas, nec personarum acceptio, nec
 „ cupido munerum. Sic ageris in
 „ timore Domini fideliter & in cor-
 „ de perfecto. Atque hęc rationem
 „ ab iis qui Deo probati sunt prin-
 „ cipibus & magistratibus obser-
 „ uatam fuisse, sacre nobis testan-
 „ tur historia.

Tanto verò sanctiores oportet
 esse Christianos principes & ma-
 gistratus, tãto maiore studio iuris
 atque æquitatis calere, quãto per-
 fectius testamentum quã illi an-
 tiqui sortiti sunt, tū propter ma-
 nifestam diuinorum præceptorū
 expositionem à Christo Aposto-
 lisque Christi editam, tum etiam
 propter abundantiore gratiam

huius ætatis cultoribus promissam & paratam. Valde enim alienum ab horum officio est, diuinorum præceptorum obseruantiam atq; sanctitatem vel exemplo vel neglectione violare, atque eos qui diuinam legem perpetuò legere, euoluere, & meditari iubentur, neque ad dexteram neq; ad sinistram à iure ipso declinare permisso, in deliciarum, fastus, ambitionis, atque auaritiæ studiis & inuentionibus perpetuò versari, condereque velle aut obtrudere leges quæ ad ipsorù dominantium libidinem, amplitudinem, cupiditatem, & maiestatem, quam vocat, atque ad varias auctoritatis, præminentiarum, reputationumque appellatas formas quotidie excogitatas magis, quàm ad verum Dei cultum populo-

pulorumque salutem, faciât. Præterea illa vel maxima peruersitas atque Dei iudicio improbatissima est, vt vel principes vel magistratus principe minores, ex ministeriorum publicorum præmiis diuitias patrimoniaque amplissima hæredibus relinquenda comparare sibi velint: & non contenti honesta laborù mercede, hoc est victus modesti vsu, cupiditate agantur nunquam explenda opum atque pecuniæ, vel ex principum donis, vel ex publico æratio corrogandæ, atque in eam rem animum, ingeniù, & neruos omnes intendere, vt domus atq; familiæ propriæ amplificentur, & nomina in terris perpetua relinquuntur, longa hæredum posteritate stabilenda magis quàm virtutis, innocentia, sanctitatis, & fortitudinis

monumentis & exemplis celebranda.

Samuel Ramatha paruo oppido eodemque montano ortus, ab infantia in tēpli sacris ministeriis exercitatus, à parētibus suis vestimentum singulis annis ex patrimonij nimirū tenuitate habebat. Idem vir adultus & maturus rēpublicam gerendam ex Dei consilio capessit, & summum in bello imperium, & maximū rei publicę omnis duodecim tribuū populis frequentissimæ, opibus florentissimæ, rerum copia refertissimæ clauum princeps, iudex, gubernatorq; totos fēre quadraginta annos tenuit, laboribus, curis, vigiliis atque perpetuis actionibus, vt si quispiam alius, maximè intentus; neque tamen toto hoc tempore aut patrimonium auxit, aut patriæ

patrię locum exiguum illustriori ciuitate, in sua saltē tribu, mutauit, vel otio, aut delitiis, aut variis variorū locorum cōmoditatibus voluptatis causa vsus est: sed restituta & recuperata bello omni Israëlitarum re, pace per omnē regionem composita, ad ius dicendum certis conuentibus per oportuna tempora frequētatis, ne cuiquam vel ciuitati, vel familiæ, vel homini molestus aut grauis esset, domum ad suam tenuitatem redibat, vbi neq; à negotiis vacabat, neque diuini cultus promouendi vllam oportunitatem pratermittebat. S. S. E. Facta est itaq; manus ^{i Reg. 7.} Domini super Philisthæos cūctis diebus Samuelis; & reddita sunt vrbes quas tulerāt Philisthiim ab Israël, Israëli, ab Accaron vsque Geth, & terminos suos, liberauit-

„ que Israël de manu Philisthino-
 „ tum, eratque pax inter Israël &
 „ Amorrhæum; iudicabat quoque
 „ Samuel Israël cunctis diebus
 „ vitæ suæ; & ibat per singulos an-
 „ nos circuiens Bethel, & Galgala,
 „ & Masphath; & iudicabat Israël
 „ in supradictis locis. Reuerteba-
 „ turque in Ramatha; ibi enim erat
 „ domus eius, & ibi iudicabat Is-
 „ raëlem, edificauit etiam ibi altare
 „ Domino. Huius exēpli breui de-
 „ scriptione manifestè nobis spiri-
 „ tus sanctus indicat quanta diligē-
 „ tia, sedulitate, innocentia, pietate,
 „ continentia & abstinentia vir ille
 „ & summum in bello imperiū &
 „ principem in pace magistratum
 „ peregerit. Qui cum postea abdi-
 „ catus esset, regi que delecto partes
 „ suas cōcessisset, neque ditior, neque
 „ locupletior, neque familiæ splen-
 „ dore

dore aut cōmoditate auctior eua-
 „ sit, sed ad eandē in qua natus fue-
 „ rat conditionem rediit. Abiit au-
 „ tem Samuel in Ramatha, vbi re-
 „ liquum vitæ tēpus transegit; neque
 „ enim aut palatia, aut magnificas
 „ ædes, vel in Ramatha, vel in alio
 „ illustriori loco cōstruxerat, neque
 „ etiam magnificentissimū sepul-
 „ chrum morituro sibi parauerat,
 „ quo vel apud Hierosolymos, vel
 „ apud aliā aliquā ex vrbibus bello
 „ receptis titulis exornato famā suā
 „ posteritati cōmendaret. Sed mor-
 „ tuus est Samuel, & congregatus ^{1 Reg. 28}
 „ est vniuersus Israël, & planxerūt
 „ eum, & sepelierūt eum in domo
 „ sua in Ramatha.

Nam qui ex magistratuū stipē-
 „ diis diuites opulenti que fieri volūt,
 „ vel regium vel publicū ærarium
 „ exhauriāt necesse est, atque ea tol-
 „ lant

lant quæ in alios publicos vsus
vtiliùs expenderentur, & hone-
stiùs; publico autẽ erario exhausto
populũ nouis & grauib; tributis
vexari cõsequetur; atq; ita pauco-
rum diuitiæ & opes cumulatae
multorũ paupertatem & inopiã
efficiunt. Quam verò huiusmodi
cupida studia Deũ offendãt, aper-
tè declarat propheta. Væ qui con-

Maie 5.

„ iungitis domũ ad domũ, & agrũ
„ agro copulatis vsq; ad terminum
„ loci. Nũquid habitabitis vos soli
„ in medio terræ? In auribus meis,
„ hæc dicit Dñs exercituũ, nisi do-
„ mus multæ deserte fuerint, gran-
„ des & pulchræ absq; habitatore.
Quod si minus decet Christianũ
magistratum ex ministerij sui au-
ctioribus stipendijs diuitias sibi cu-
mulare, nedũ execrandũ detesta-
bileq; apud Deũ sit, ex personarũ

acce-

ceptione, ex iniuria, rapina, frau-
de, muneribus, direptionibus, ca-
lumniis ac dolis rem, opes & di-
gnitatẽ augere. Aurũ, argẽtumq;
multiplicare reges, principes &
magistratus vetat Deus. Quippe
auri argentiq; fames ad scelus at-
que nefas quodcumq; quos inua-
sit, animos impellit: populorũ di-
reptionibus, grauißimis vectigali-
bus, atq; adeò inimicitijs, bellis &
pugnis inter ipsos principes & po-
tentiores viros cõmittendis, sub-
ditorũ cladibus ac necibus, & ab-
ominãdis alijs sceleribus, quæ per
milites patrantur, demũ multarũ
animarũ exitio causam affert, sic-
ut ipse diuinus spiritus declarat:
Vnde bella & lites in vobis? Nõne ^{Iacob. 4.}
hinc, ex cõcupiscentijs vestris quæ
„ militant in mēbris vestris: Cõcu-
„ piscitis, & nõ habetis: occiditis, &
„ zelatis,

» zelatis, & nō potestis adipisci: liti-
 » gatis & belligeratis, & nō habetis
 » propter quod nō postulatis: peti-
 » tis, & non accipitis, eo quōd malē
 » petatis, vt in concupiscētis vestris
 infumatis. Dumq; hoc modo in-
 ter eos qui fidē profitētur & pieta-
 tē colere se existimāt, res gerūtur:
 Christiana respub. & pietas vera
 atteritur, & imminuitur; barbara
 & impia hostiū Christi imperia &
 regna augētur & crescunt, hēreses
 & perditissimarū sectarū errores
 indies magis pullulant & inuale-
 scunt. Summū & illustre castita-
 tis & continentix exemplum in
 suis Deus principibus statuit: Nō
 habebit, inquit, vxores plurimas,
 quæ alliciant animū eius. Hoc Is-
 raēlitici illius populi antiquis re-
 gibus non licuit: licebit ne ergo
 Christianis principibus earū fœ-
 mina-

minarum quas vitiauerint, vio-
 lauerint, honore & fama priuaue-
 rint, atq; ad turpitudinē & vitiū
 pellexerint, earū etiā quas ad idē
 scelus vel animo & voto conci-
 piendum turpi exemplo induxe-
 rint, nescire numerū? vetitum est
 diuino præcepto regibus ac prin-
 cipibus Deo probandis cor in su-
 perbia super fratres suos tollere.
 immane ergo nefas fuerit erga
 subditos Christianos inhumani-
 tate, superbia, ambitione, fastu,
 arrogantia, insolentia, crudelitate
 ac tyrannide vt, perindeque ipsis
 abuti atq; seruis barbarissimis ere
 proprio ad voluptatum, libidinū,
 deliciarum, luxus & fastus cōmo-
 ditatem & facultatem cōmptis.
 vetat Deus quemquā principatū,
 summamq; rerū aut ambire, aut
 sibi arrogare, aut alia ratione que-
 rere;

rere; neq; quemquam populi sui Dominum esse vult, præter eos quos vel gratia auctoritateq; sua delectos, vel iusto hæreditatis iure declaratos esse cõstet. Quamobrem minimè licere affirmamus cuiquã Christiano & Dei iudiciũ metuenti, atq; discipulũ professõ homini, vel gratia & populari captatione ac prensatione, vel vi, fraude, dolo, vel precio & muneribus aut promissis aliorũ principum loca vel iura inuadere, occupare, aut occupata iniustè retinere. Barbarũ enim & inhumanum, atque à Christiana doctrina prorsus alienum hoc est, gentiliũq; tyrannorum atq; peruersorum infidelium instar habet, potentissimisq; tormētis & grauissimis obnoxium iudicium expectat.

Iam verò cum regũ atq; principum

cipum coadiutores ministros ex optimis & maximè idoneis, atq; ab avaritia ambitioneque procul remotis deligi Deus iubeat; peruersi apud Christianos moris fuerit, si ad Ecclesiastica & laica ministeria obeunda ij constituantur qui vel ambitu vel largitionibus vel arrogantia & ostentationibus, vel aliis huiusmodi artibus ad munia obeunda sese ingesserint; atq; illud etiam longè pessimum iudicabitur, si gratia tantũ principum, præter omnẽ dignitatem & facultatẽ, aut aliorũ ministeriorũ mercedis nomine, aut prece aut precio aut fœminarũ commendatione aut alia rerũ humanarũ ratione, indigni aliàs vel minus idonei, vel etiam impuri, auari, & ambiciosi magistratum assequantur. Quòd si principes & magi-

stratus

stratus omnes quotquot in repub.
versantur, tribus illis Christiani
dictati capitibus instructi suis
muneribus atq; ministeriis præ-
standis diligētia ac sedulo officio
vacauerint; nullā profectò occa-
sionē iuris ac iudicij summa inte-
gritate exercendi prætermittent,
nullum petulantia, inobediētia,
licentia, proteruita, atq; turpitu-
dini improborū ac sceleratorum
hominū, in ciuitatibus, nullū in
pagis, nullum etiā in agris & soli-
tudinibus locū relinquet: ex quo
illud eueniet, vt Christianorū re-
gna, regiones, vrbes & oppida de-
litiis, voluptatibus, luxuria tur-
pissimis exēplis, fastu, violentia,
fraude, atque aliis sceleribus flagi-
riisq; brutalibus, deniq; diuinarū
legum neglectione & contēptio-
ne minimē flagrent, neq; illarum
cui.

ciuitatum instar habeant quas ob
iniustitiā in reprobū sensum da-
tas esse Paulus ait; neq. apud Deū
Sodomis & Gomorris deteriora
iudicētur, neq; notam illam sub-
eant, quā iis qui iudicia neglexe-
rant, propheta apposuit. Omnes ^{ierem. 7.}
adulteri & cētus præuaricatorum
à minimo vsq; ad maximum; om-
nes auaritiā sequuntur, & à pro-
pheta vsq; ad sacerdotē cuncti fa-
ciunt mendaciū, & extenderunt
linguā suam quasi arcū mendacij
& non veritatis; cōfortati sunt in
terra, quia de malo ad malum e-
gressi sunt, & ore nō cognouerūt,
dicit Dominus; vnusquisque se à
proximo suo custodiat, & in om-
ni fratre suo nō habeat fiduciam,
quia omnis frater supplantās sup-
plantabit, & omnis amicus frau-
dulenter incedet, & vir fratrem
suum

„ suum deridebit, & veritatem non
 „ loquetur, docuerunt enim linguã
 „ suam loqui mendaciũ, vt iniquè
 „ agerent, laborauerũt. Hæc omnia
 eueniunt vbi timoris diuini, pie-
 tatis veræ, ac sanctæ iustitiæ & iu-
 dicij ratio à principibus & magi-
 stratibus negligitur: ex quo malo
 furta, latrocinia, homicidia, adul-
 teria, scortationes, blasphemix:
 periuria, vsuræ, discipline paterne
 contemptio, & irreuerẽtia aduer-
 sum superiores, diuinorũ deniq;
 præceptorũ obliuio vel neglectio,
 cæteraq; vitiorum ac flagitiorum
 horrenda mōstra oriuntur & ex-
 istũt, quorũ exempla præter æter-
 num exitium, in quod præcipientes
 homines rapiuntur, in causa sunt,
 vt Christus, Christiq; purissima
 ac sanctissima religio à barbaris
 infidelibusq; nationibus, atque à
 perfidis

perfidis Iudæis non solũ contem-
 ptui ac despectioni habeatur, sed
 crebris probris & maledictis im-
 petatur, videntibus nimirum ac
 notantibus illis Christianorũ ci-
 uitates & resp. homicidis, scœne-
 ratoribus, vsurariis, dolosis, infi-
 diatoribus, calumniatoribus, la-
 tronibus, furibus, fraudulētis, le-
 nonibus, meretricibus, scortis, a-
 dulteris, aliisq; nefandis flagitiis
 plenas, odio, inuidia, suspicione,
 offensioneq; refertas, pacis ac sin-
 ceræ fidei vsu carētes: deniq; om-
 ni iniuria & carnali licentia, om-
 niq; fraudis & calliditatis com-
 mento feruētes. Quæ omnia scœ-
 lera ac vitia illinc exulant, vbi de-
 coris & honesti Christiani, vbi di-
 uinorum præceptorũ studium &
 cura apud principes & magistra-
 tus viget, vbi iniuriæ, facinora, vl-

tiones, contentiones non ad fortitudinē aut splendorē aut celebritatem familiarū vel personarū, sed ad summum dedecus opprobriumq; referūtur; vbi plausibus magnis sola virtus excipitur: crudelitas verò & iniuria, immodestia, inhumanitas, superbia & arrogantia explodūtur. Fieri autem non potest in iis locis quibus qui præsunt diligenter consulunt & prospiciūt, exemplumq; sui ipsorum præbēt inculpatū, vt homicidæ, fures, latrones, blasphemæ, adulteri publici, periuri, lenones, vsurarij, fraudulentæ, auari, nocētes, venefici, diuinatores, incantatores, alijsve quouis modo diuinatum legum contemptores transgressoresve maneat, & regnent; quin omnes iuxta diuinorum iudiciorum præscriptū, quo ad fieri potest,

potest, tollantur, vel eiiciātur, non modò ne suis maleficiis & sceleribus alios lædant, sed ne rempublicam omnē atq; iuuetutem imprimis turpi consuetudine corrumpentes in similia scelera impellāt, discipulosq; magistris ipsis deteriores producant. Quoniā dociles imitandis turpibus ac prauis omnes sumus, & vt diuinum oraculū ait; Sensus & cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua.

Gen. 8.

cc

cc

Neq; verò vlla ratio patietur, si timor Domini, poenitentia, & fraterna dilectio, ita vt oportet in principibus vigeant, vt, qui diuinarum legum & sanctionum auctoritate à Christiano prorsus imperio expellendi essent, manifestarij malefactores, & rerum publicarum turbatores, atq; innocen-

Q 4

tium.

tium simpliciumq; lætores & corruptores, vel in propriis regionibus & patriis viuere permittantur, vel ab aliis etiam principibus excipiantur, foueantur, ac defendantur; aut faluis conductis priuilegijsve muniantur, demū non alāntur in perniciem corū principum & magistratū, vel à quibus aufugerint, vel à quibus recepti fuerint; atq; ita maior legū reuerentia, minor licētia, minor petulātia, rarior temeritas inter Christianos notaretur.

Neq; enim diuina iustitia diuisa est; neq; maleficus, aut impurus, aut perditus quispiā vsquam terrarū translatus Deo placet aut probatur; neq; bonis & piis principibus placere aut admitti ad consilia, acta aut facta quecunque debet. Scriptum est enim: Quoniam

niam non Deus volens iniquitatē ^{psal. 5.}
 tu es; neq; habitabit iuxta te ^{cc}
 lignus; neq; permanebunt iniusti ^{cc}
 ante oculos tuos. Odisti omnes ^{cc}
 qui operantur iniquitatē; perdes ^{cc}
 omnes qui loquuntur mendaciū. ^{cc}
 Virum sanguinum & dolosum abominabitur Dominus. Huiusmodi verò Dei iudiciū & consilium eos principes sequi debere qui Domino ipsi omniumq; principi probari cupiunt & student, illa sacra optimi principis professio manifestè docet. Perambulabā in ^{psal. 100.}
 innocentia cordis mei, in medio ^{cc}
 domus meæ. Nō proponebā ante ^{cc}
 oculos meos rem iniustā: faciētes ^{cc}
 preuaricationes odiui. Nō adhesit ^{cc}
 mihi cor prauū, declinantē à me ^{cc}
 malignū non cognoscebam. De ^{cc}
 trahentem secretò proximo suo, ^{cc}
 hūc persequebar. Superbo oculo, ^{cc}
 & in-

„ & infatiabili corde, cum hoc non
 „ edebā. Oculi mei ad fideles terre,
 „ vt fedent mecum: ambulans in via
 „ immaculata, hic mihi ministra-
 „ bat. Non habitabit in medio do-
 „ mus meę qui facit superbiam; qui
 „ loquitur iniqua, non direxit in cō-
 „ spectu oculorum meorum. In ma-
 „ tutino interficiebā omnes pecca-
 „ tores terrę, vt disperderē de ciui-
 „ tate Domini omnes operātes ini-
 „ quitatē. Vna quippe atq; simplex
 „ diuinę iustitię auctoritas, eadēq;
 „ perpetua est: cuius vnā eandemq;
 „ à principibus omnibus Christianis
 „ rationē haberi oportuerit: ne-
 „ que vt diuisam existimari aut ex-
 „ erceri fas est, sed simplicem inte-
 „ gramq; obseruari, & ad cōmunis
 „ omnium imperatoris voluntatē,
 „ normam & præscriptionē referri:
 „ qui cum in populo suo perfugij
 „ vrbes

vrbes siue asyla constituisset, qui-
 bus ij qui non ex malitia aut in-
 ueterato vel confirmato odio de-
 liberatōe consilio quemquā oc-
 cidissent, euadere vltionē possent;
 de cęteris, qui certo animo & pro-
 posito scelus suscepissent, ita sta-
 tuit. Si quis autē odio habēs pro-
 ximum suū insidiatus fuerit vitę ^{Deu. 19.}
 eius, surgensq; percusserit illū, & ^{cc}
 mortuus fuerit, fugeritq; ad vnā ^{cc}
 de supradictis vrbibus, mittēt se- ^{cc}
 niores ciuitatis illius, & arripient ^{cc}
 eum de loco effugij, tradētq; in ^{cc}
 manu proximi, cuius sanguis ef- ^{cc}
 fusus est, & morietur. Non mise- ^{cc}
 reberis eius, & auferes noxiū san- ^{cc}
 guinem de Israël, vt bene sit tibi. ^{cc}
 Idemq; iudicium esse exerceriq; ^{cc}
 iubet aduersus latrones, fraudu- ^{Deu. 17.}
 lentos, prædones, raptos, adulte- ^{19. 22.}
 ros, cęterosq; manifestarios male- ^{& 24.}
 facto-

factores, & iustitię, veritatis atque honestatis violatores publicos, quos omnes sublato vult, vt auferatur malũ de medio Israēl, atq; in singulorum sententiis addit: & auferes malum de medio tui.

Eadem verò Christiana disciplina cũ cæteros rerum publicarũ ministros, iudices, aduocatos, notarios, scribas, procuratores, alioſque magistratuũ & iudiciorũ ad ministros religiosè imbutos ad Dei timorẽ, ad pœnitentiam, fraternamq; dilectionẽ instruxerit: ex fraude, dolo, captione, calũnia, malitiosa iuris interpretatione, & causarum protractione, discordiæ & litiũ inuentione, superuacanea actorum adinuentione, falsa innocentium delatione, vel nocentium iniusta defensione quicquã agere, aut sibi parare non permittet.

Quippe

Quippe doctrina hæc omnẽ factum, luxum & superbiam, ambitionemq; omnẽ, omnia deniq; vitia etiã ex rebus innocẽter partis nutrita & fota damnat, nedũ eadem seuerissimè condẽnet, vbi ex Christianorum fratrum sudore & sanguine ali, nutriti amplificariq; deprehenderit, fraudibus, astutiis, & ingeniis callidioribus acquisita & cõparata, quęq; peruersitatẽ & iniquitatẽ illam superet, de qua Deus grauissimè apud prophetã cõquestus & cõminatus ait. Inuenti sunt in populo meo ^{Terem. 5} impij, insidiantes, quasi aucupes, “ laqueos ponentes & pedicas ad “ capiendos viros. Sicut decipula “ plena auibus, sic domus eorũ plena dolo: ideò magnificati sunt, & “ ditati, [nimirum ex alieno labore “ & malo] incrassati sunt & impin- “ guati;

„gnati; & præterierunt sermões
 „meos pessimè. Causam viduæ nõ
 „iudicauerunt, causam pupilli non
 „direxerunt, & iudiciũ pauperum
 „non iudicauerunt. Nũquid super
 „his non visitabo, dicit Dominus,
 „aut super gentẽ huiusmodi non
 „vliciscetur anima mea? His omni-
 „bus criminibus longè abesse oportet
 „eos re. um publicarũ ministros
 „qui salutis suæ prospicientes, piè
 „atq; iustè, innocenterq; viuere in-
 „stituerint; omni rursus consilio,
 „omniq; studio curare vt publicis
 „tum cum priuatis singulorum re-
 „bus quã iustissimè, modestissimè,
 „æquissimeq; agatur; cauereq; ne
 „quid vel à potentioribus, vel à di-
 „tioribus, vel à callidioribus aduer-
 „sus tenues, inopes, atq; simplicio-
 „res mali aut dani iniustè paretur,
 „cũ manifestũ sit hoc à Domino
 „dili-

diligētissimè & studiosissimè fuis-
 se illis commendatũ. Querite iu-
 diciũ, subuenite oppresso, iudi-
 cate pupillo, defendite viduam.

Iam verò ij qui diuitiis opibusq; ^{Diuitum officium.}
 valēt aut valere studēt, si promissi
 à se in sacro baptisinate suscepti,
 & iureiurādo apud Deũ cõfirmati
 memores esse, sanctitatemq; cole-
 re suæ salutis causã cupierint, atq;
 trium repetitorũ capitũ summã
 tenentes exercere & præstare vo-
 luerint, quanto aliter vel diuitiis
 opibusq; comparandis operã da-
 turi vel infumendis & expendē-
 dis vsuri sint quàm vulgus diuitũ
 opulētorumq; solet; manifestum
 est ex præceptoris nostri disciplina
 tribus illis capitibus contenta. Si
 quidẽ timor Domini, pœnitētiæ
 studium, fraterna Christianorum
 dilectio, neq; iniustũ, neq; auarũ,
 aut

aut infatiabilem diuitiarũ appetitum, neq; vanum & superuacaneũ, aut ambitiosũ, aut priuatũ valde probat vsum: neq; eas commoditates cõmendat quas pecuniæ copia ad delicias & luxuriam affert: imò contrà magis improbat, & iis qui salui esse cupiũt reiciendas esse affirmat, quibus honestatẽ, modestiam, tẽperantiam, innocentiam, continentiam, misericordiam, benignitatẽ & liberalitatem, atq; cetera Christiane pietatis officia suadet, omniaque his contraria vitia detestatur & disuadet, fastũ, luxum, delicias, voluptates, iniurias, direptiones, oppressiones pauperũ, operarũ iniquas redẽptiones, mercedum dilationes, retẽtiones aut fraudationes, fenora, vsuras, monopolia, preciorum nimias taxationes, & cætera

cætera omnia quę vel ipsi agenti turpia, vel fratribus Christianis damnosa, atq; etiam publica vtilitati incõmoda Deo iudice censentur. Nã qui populi Christiani homines fratres suos esse existimant, atq; eiusdẽ patris cõmunis, Dei videlicet iustissimi, misericordissimi, & benignissimi filios agnouerit, & sua ope egerit intellexerit, partim donãdo, partim mutuando iuuet oportet, nulla spe vel lucri vel scenoris vel muneris ductus; sed ob eam rem Deo patri gratulatus, cuius beneficio hanc beneficentiæ erga fratres facultatem fuerit adeptus, quã certissimo, optimo, incomparabiliq; premio ex diuina liberalitate promisso cariturã nõ esse speret. s. s. e. Benefacite, & mutuũ date, nihil inde sperãtes, & erit merces vestra

Luc. 6.

R. multa.

„ multa, & eritis filij altissimi, quia
 „ ipse benignus est super ingratos
 „ & malos. Estote ergo misericor-
 „ des, sicut & pater vester miseri-
 „ cors est. Ad hanc autem benefa-
 „ ciendi curã discipulis suis à Chri-
 „ sto impositã, illud grauissimũ præ-
 Deut. 9. ceptum pertinet: Si vnus de fra-
 „ tribus tuis qui moratur intra por-
 „ tas ciuitatis tuæ in terra quã Dñs
 „ Deus tuus daturus est tibi, ad pau-
 „ pertatẽ deuenerit; non obdurabis
 „ cor tuũ, nec contrahes manũ, sed
 „ aperies eam pauperi, & dabis mu-
 „ tuum quo eũ indigere perspexeris.
 „ Caue ne fortẽ subrepat tibi
 „ impia cogitatio, & dicas in corde
 „ tuo: Appropinquat septimus an-
 „ nus remissionis, & auertas oculos
 „ tuos à fratre tuo, nolens ei quod
 „ postulat mutuum comodare, ne
 „ clamet cõtra te ad Dominum, &
 fiat

fiat tibi in peccatũ, sed dabis ei:
 nec ages quicquã callidè in eius
 necessitatibus subleuandis, vt be-
 nedicat tibi Dominus Deus tuus
 in omni tempore, & in cunctis ad
 quæ manũ miseris. Non decrunt
 pauperes in terra habitationis tuæ:
 iccirco ego præcipio tibi vt aperias
 manum fratri tuo egeno & pau-
 peri qui tecum versatur in terra.
 Hoc Dei præceptũ tantis æquita-
 tis rationibus illustre, tantis pro-
 missis cõmendatum, tantis minis
 aduersus negligentes munitũ sibi
 ante oculos proponere & cogitare
 studiosi discipuli Christi debet, &
 iis rebus præstare quibus per fa-
 cultatẽ possint, atque illud rursus
 cauere quod in eos qui in Deum
 diuites non sunt, hoc est in saculũ
 huius diuites à spiritu sancto est
 pronuntiatũ. Agite nunc diuites, ^{1acob. 1.}

„ plorate ululátes in miseriis vestris
 „ quæ aduenient vobis. Diuitiæ ve-
 „ stræ putrefactæ sunt, & vestimēta
 „ vestra à tineis comesta sunt. Aurū
 „ & argentum vestrū æruginauit; &
 „ ærugo eorum in testimoniū vobis
 „ erit, & māducabit carnes vestras
 „ sicut ignis: thesaurizastis vobis
 „ iram in nouissimis diebus. Ecce
 „ merces operariorū qui messuerūt
 „ regiones vestras; quæ fraudata est
 „ à vobis, clamat, & clamor eorū in
 „ aures Domini Sabaoth introiuit.
 „ Epulati estis super terrā, & in lu-
 „ xuriis enutristis corda vestra.

Luc. 6. Huic sententię illa horrēda Chri-
 „ sti cōminatio accedit: Vē vobis di-
 „ uitibus, qui habetis cōsolationem
 „ vestrā: vā vobis qui saturati estis,
 „ quia esurietis: vā vobis qui ridetis
 „ nūc, quia lugebitis & flebitis. An
 „ ne illud non etiā valde metuen-
 dum.

dum horrendumque existimetur
 quod de diuitibus à magistro no-
 stro bis affirmatum; & affuera-
 tione addita confirmatū est? Amē ^{Mat. 19.}
 dico vobis, quia diues difficilē in-
 „ trabit in regnum cælorū: & iterū
 „ dico vobis: facilius est camelū per
 „ foramē acus transire, quàm diui-
 „ tem intrare in regnum cælorum.
 Hęc diffi-
 „ cultatem ex eo oriri spi-
 „ ritus sanctus docet, quòd diuitia-
 „ rum appetitio & cura homines
 „ fallat, atq; ab æquitatis & iustitię
 „ via per sæpe trāsuersos agat. Nam
 „ diues qui fieri vult, & citò vult
 „ fieri: sed quę reuerentię legū?
 „ quis metus aut pudor est semper pro-
 „ perantis avari? at verò ipsa facul-
 „ tas, professio & copia, tam viros
 „ quàm fœminas à quieto, innocē-
 „ ti & modesto atque honesto vitę
 „ vsu ad luxum, vanitatē, pompam,

ad superbiam & cōtentionem, ad aliasq; diuinorum præceptorum violationes, & ad simplicitatis Christianæ despectionē transportat, & magna vitia laudabilibus etiam nominibus decorare ac defendere contēdit, tantū humanus appetitus ad peccandum ipsa rerum terrenarum cōmoditate & oportunitate abuti solet. id quod vehementer cauendū Apōstolus

1 Tim. 6. admonebat: Nam qui volunt diuites fieri, incidunt in tētationem & in laqueū diaboli & desyderia multa, inutilia & nociua, quæ merentur homines in interitū & perditionem. Radix enim omnium malorum, est cupiditas: quā quidam appetentes errauerūt à fide, & inierunt se doloribus multis. *Quamobrē*, vt ab huiusmodi fallacijs diuitiarum pij homines

ca-

caueant, spiritus sanctus per prophetam monet. Diuitiæ si affluat, ^{psal. 62.} nolite cor apponere. _{cc}

Neq; verò aut segniùs aut obscurius hæc sacra præceptoris nostri doctrina eos informat omnes qui ex mercatura aut artificio viuūt, & rē sibi comparare student. Hos enim Dñi timor & pœnitentiæ studium, atq; fraterna dilectio neminem hominem fallere docet: neque merces aut artificia adulterare aut aliàs immutare, imminuere, augere, aut minus diligēter quàm ratio naturaque rerum postulat, curare permittit, neq; precia auarè mutare & augere, neq; ponderum & mensurarum iura fraudare patitur. quippe huius generis dolosa flagitia omnia diuinę iustitiæ, simplicitatis & rectitudinis contēptu arguere, iudicem-

R 4

que

que illum omnium communē & supremum vehemēter offendere
 Prou. 11 sacra sapientia testatur. Statera
 „ dolosa abominatio est apud Deū,
 „ & pondus æquum voluntas eius:
 Prou. 20 „ & iterum. Pondus & pōdus, men-
 „ sura & mensura, vtrumq; abomi-
 „ nabile est apud Deum: neq; mi-
 „ nus abominabilis est illa consue-
 „ tudo rerum æstimationibus ini-
 „ quis, periuris & compositis verbis.
 „ fratres circumueniēdi & fallēdi,
 Amos 3 „ sicut scriptū est. Audite hæc, qui
 „ conteritis pauperem, & deficere
 „ facitis egenos terræ, dicētes: Quā-
 „ do transibit messis, & venūdabi-
 „ mus merces; & sabbathū, & ape-
 „ riemus frumentum, vt imminua-
 „ mus mensurā & auceamus siclū,
 „ & supponamus stateras dolosas,
 „ vt possideamus in argēto egenos
 „ & pauperes pro calciamentis, &
 quis-

quisquillas frumenti vendamus? „
 Iurauit Dominus in superbia Ia- „
 cob si oblitus fuero vsq; ad finem „
 omnia opera eorum. Nūquid su- „
 per isto non comouebitur terra, „
 & lugabit omnis habitator eius? „
 Huiusmodi Dei offensionem atq;
 minas quicumque timebūt & ve-
 rebuntur discipuli Christi, quam-
 cunque exercuerint artē, summa
 diligentia, fidelitate & sedulitate
 expediēt, modestissimosq; sese &
 æquissimos tum in opere tum in
 operis mercede & mercium precio
 fratribus suis præbebūt, charitati
 magis & aliorum comodis quam
 auaritiæ studentes, turpeq; lucrū
 omne cane & angue peius dete-
 stati, atq; suis artibus & partibus
 contenti, superbiā vitæ taquam à
 sui muneris simplicitate alienissi-
 mam reiicient & contemnent.

Iam verò vt à publica hominũ consuetudine & societate, ad priuatas & familiares necessitudines deducti, Christianorum domos subeamus, cuiusmodi singulorũ in familia partes esse oporteat animaduertendum est, & quemadmodum hæc à Christianis Deo teste & spectatore peragantur, est obseruandum.

Feminarum officium.

Apud Christianas fœminas, quibus breuis hæc & communis disciplina constiterit, nulla superbia, arrogãtia, iactantiã, inuidiã, fastus, detractiõnis & maledictiã, nulla delitiarũ, voluptatũ, impudicã, libidinosã, aut otiosã, curiosãq; cõsuetudinis cura, nullum irã, odij, discordiã & maleuolentiã exemplũ notabitur: imò cõtrã potius magnum honestatis, modestiã, pacis, veritatis, charitatis, & sim-

& simplicitatis studiũ: magnum fidei & obedientiã erga viros cõfortesq; suos testimoniũ cõstabit.

Quippe omnia hæc virtutis verã ornamenta & certissima argumẽta, Dei timor, pœnitentiã exercitatio, & sancta illa ac fraterna dilectio in Christianis fœminis constituunt & firmant: quibus certa & sancta præcepta à spiritu diuino proposita sunt cũ significatiõne apertissima consilij, volũtatisq; Dei, & notissimã illius indignationis aduersus eas quẽ officium suum prætermiserint vel neglexerint.

Mulieres viris suis subditæ ^{Ephes. 5} sint, sicut Domino: quoniam vir^{cc} caput est mulieris, sicut Christus^{cc} caput est Ecclesiã: ipse saluator^{cc} corporis eius: sed sicut ecclesiã^{cc} subiecta est Christo, ita & mulieres^{cc} viris suis in omnibus. Huius^{cc} modi

modi fœminas, quæ pietatem ex animo sincerè colunt, cultus nõ is esse debet què exquisita materiæ & artis, atq; sumptuosa luxuries, atque aded inhonesta parumque grauis forma spectabilem reddat, sed quem virtus ipsa & paret & ad Dei laudem, probitatisq; testimonium commendat, solamque Dei & virorũ propriorum gratiã spectet. Is enim maximus, gratissimus, probatissimus, ac perpetuus mundus muliebris erit, qui animum ornet, amabilemq; Deo atq; viro proprio, cæteris verò venerabile fœminã præbeat: quippe hunc piis fœminis diuinus spiritus Christiana muliere dignũ cõstituit & præscribit. Considerãtes
 » in timore castam cõuersationem
 » vestram, quarum non sit extrinsecus capillatura aut circundatio auri,

auri, aut indumenti, vestimento-
 rum cultus: sed qui absconditus est
 cordis homo in incorruptibilitate,
 quieti & modesti spiritus, qui
 est in conspectu Dei locuples. Sic
 enim aliquando & sanctæ mulieres
 sperantes in Deo ornabant se
 subiectæ propriis viris. Has verò
 quanquam proprij officij ratione
 nec ignorare neq; negligere Deus
 vult: non tamen aut garrulas, aut
 disputatrices, aut sapientiam &
 scientiam sibi arrogantes, neque
 etiam auidas pluriũ magistrorũ,
 aut variæ doctrinæ appetentes
 probat, sed veræ pietatis, atq; candidæ
 simplicitatis cognitione cõtentas,
 exercitatione ipsa occupatas esse iubet.
 Mulieres in ecclesiis taceant, nõ enim
 permittitur eis loqui, sed subditas esse,
 sicut & lex dicit. Si quid autem volunt
 discere.

discere, domi viros suos interro-
 gent: & iterum alio loco, Mulier
 in silentio discat cū omni subie-
 ctione: docere autem mulieri non
 permitto, neq; dominari in virū,
 sed esse in silentio. Adā enim pri-
 mus formatus est, deinde Eua: &
 Adam non est seductus, mulier
 autem seducta in prauaricatione
 fuit. Saluabitur autē per filiorum
 generationem, si permanferint in
 fide & dilectione & sanctificatio-
 ne cum sobrietate.

Coniugū
 officia.

Eadem etiā doctrinæ & disci-
 plinæ ratio tribus illis capitibus
 comprehensā, timoris Domini,
 poenitētiæ, atq; dilectionis frater-
 næ Christianos viros in officio at-
 que matrimonij casti fide conti-
 net, vbi rectē ac legitimē cognita
 susceptaq; fuerit, vxorū præterea
 suarum amantes, atque aded tan-
 quam

quam sui ipsorū curatores & stu-
 diosos esse iubet: atque id potissi-
 mum in matrimonio excolendo
 negotium agendū suadet, vt vxo-
 ris æternę salutis cōsuletur & pro-
 spiciatur tum ad eā rem
 frequentandis, tum moribus pro-
 priis perpetuō vxori probandis,
 atq; si opus fuerit quibusuis disci-
 minibus rerū damnis & vitæ etiā
 periculis ea causa subeūdis: cuius
 ad summam redactæ sentētiae il-
 lud à Spiritu sancto traditū præ-
 ceptū est. Viri diligite vxores ve-
 stras, sicut & Christus dilexit ec-
 clesiam, & se ipsum tradidit pro
 ea, vt illam sanctificaret, mundās
 eam lauacro aque in verbo, vt ex-
 hiberet ipse sibi gloriosam eccle-
 siā, nō habentē maculā aut rugā,
 aut aliquid huiusmodi, sed vt sit
 sancta & immaculata. Ita & viri
 debent

„ debet diligere vxores suas vt cor-
 „ pora sua. Qui suam vxorē diligit,
 „ se ipsum diligit. Nemo enim vn-
 „ quam carnē suam odio habet, sed
 „ nutrit & fouet eam, sicut & Chri-
 „ stus ecclesiā; quia membra sumus.
 „ corporis eius, de carne eius, & de
 „ ossibus eius. Propter hoc relin-
 „ quet homo patrē & matrē suam;
 „ & adhærebit vxori suæ, & erunt
 „ duo in carne vna. Sacramentum
 „ hoc magnū est. Ego autem dico
 „ in Christo & ecclesia. Verūtamen
 „ & vos singuli vnusquisq; vxorem
 „ suam sicut seipsum diligit. Qui
 „ verò ita diligit vxorem suam, ab
 „ omni alieno amore impudicoque
 „ continet, atque ab adulteriis quæ
 „ impurissimè aliàs per viros coi-
 „ gio infidos excitari & committi
 „ solent, prorsus abstinet.

Dome-
 stica di-
 sciplina.

Ex iisdem verò timoris diuini,
 pœni-

pœnitentiæ & dilectionis frater-
 næ fundamentis, quibusq; con-
 struuntur domus ac familiæ Deo
 probatissimæ sunt, filiorum etiam
 educatio existit. virtutum omniū
 ac pietatis veræ institutis & ex-
 emplis domesticis cōstructa, quæ
 filios ac seruos, familiamque om-
 nem in Christiano officio exercet
 & cōtinet, patres atque dominos
 timere ac reuereri sanctè pureq;
 docet, atque auctoritatem patris
 familiæ Dei legibus stabilitā con-
 firmat. Quamobrem vtrorumq;
 videlicet tam patrum familiarū,
 quàm filiorum & seruorum, cura
 studiumque fuerit, vt suas singuli
 partes, hi præcipiendo, hi obtem-
 perando, atque alij alios iuuando
 diligenter expediant, omnesque
 in vniversum cōmunibus com-
 modis ad pietatis cultum animo-

S rum.

rumque salutem consulant. Ita enim familia à Spiritu sancto suū officium cognoscere & curare iu-
 bentur. Filij, obedite parentibus vestris in Domino; hoc enim iustum est. Honora patrem tuum & matrem tuam, quod est mandatum primum in promissione, ut bene sit tibi, & sis longæuus super terram. Et vos patres, nolite ad iracundiam prouocare filios vestros, sed educate illos in disciplina & correptione Domini. Serui, obedite dominis carnalibus cū timore & tremore in simplicitate cordis vestri sicut Christo, nō ad oculum seruientes, quasi hominibus placentes, sed ut serui Christi, facientes voluntatem Dei ex animo cum bona voluntate seruientes sicut Domino & non hominibus. Sciētes quoniam vnusquis-

quisque quodcunque fecerit bonum, hoc recipiet à Domino, siue seruus, siue liber. Et vos domini eadem facite illis, remittētes minas, sciētes quia & illorum & vester Dominus est in cælis, & personarum acceptio non est apud eum.

Neque verò Christianæ disciplinæ & veritatis est, ut filij, quos diuino timore imbutos pietatis cognitione & exercitatione institui nutriri que à parentibus oportet, peruersæ atque corruptæ doctrinæ elementis instituantur, atque lata via ad perditionem tendente ducantur nutriti ab infantia in pompa, fastu, luxu, mundanisq; delitiis, impudicis voluptatibus dediti, lusus, cantusq; & sonos edocti turpissimos: factionū, inimicitiarum & dissensionū pa-

ternarum studia iam inde à primis annis cognoscētes & promoventes: ex quibus rebus euenit, vt Christianorum liberi, qui religionis, honestatis, reuerentiæ atque pietatis in Deum & parētes sanctissima & omni orbi expositissima exempla esse deberent, ipsa inhonestas, impudicitia, irreuerentia, atque aduersus Deum & proprios parentes ipsa impietas esse deprehendantur. Serui etiam & familiares propter frequentissima publicæ ac priuatæ improbitatis in ciuitatibus & familiis exempla, propter eorum negligentiam qui vindicare vlcisci que legitime deberent, infidelitatis, inobedienciæ, latrociniorum, furtorū, spoliationum que, & domesticorum opprobriorum vasa capacissima sunt, adeo vt omnia ferè familiaria

ria officia, aliàs pura ac legitima atque turbata corruptaque arguantur. Huiusmodi verò prodictiones ac peruersitates ibi nasci manifestum est, vbi Christiani populi veram, simplicem, puram & seueram euangelij disciplinā non docentur: vel si docentur, propter corruptam & inueteratā peccandi consuetudinem, vel omnino negligunt & contemnunt, vel si maximè laudant & probant, non tamen ita necessariam existimāt, vt cæteris omnibus quæ cum ipsa pugnant, rebus anteponāt, atque verbum Dei ab agricola rectè seminatum, tanquam viæ vel petreæ vel senticosa & spinosa loca excipiunt. Metui autem atque caueri maximè oportuerit ne in nos illa Domini querela pronunciata videatur. Stupor & mirabilia facta terrem. 5.

» sunt in terra; Prophete propheta-
 » bant mendacium , & sacerdotes
 » plaudebant manibus: & populus
 » meus dilexit talia, quid igitur fiet
 » in nouissimo eius?

Porro denique quicumque ex peccatorum numero diuino timore inductus, iram atque indignationem diuinam in se excitatam, atque grauissimum & seuerissimum mortis iudicium, quod ipse sibi molitur, attentè cogitauerit, rursus verò gratiam, misericordiam, cælestemque benedictionem sibi, dum modò his tribus ornamentis coli & nitere cura studiumque fuerit, paratam ac promptam animo menteque expèderit, nisi idem plusquam impius, nisi reprobo omnino sit sensu præditus; nihil dubiũ est quin toto corde deliberatoque cõsilio
 à vitiis

à vitiis ad virtutem, à corruptione ad integritatem, ab infamia ad sanitatem, denique à diaboli seruitute conuertatur ad clementissimum illum Dominum, qui seriam & studiosam peccatorum pœnitentiam adeò probat, vt iuramento addito sibi hanc optari confirmet magna voluntate & cupiditate promissa sua præstandi & beneficia sua exhibendi iis qui sperant in misericordia eius & conuertuntur ad cor. Per me^{cc} metipsum iuraui, inquit, nolo^{cc} mortem morientis, sed magis vt^{cc} conuertatur à via sua mala & viuat. Qui habet aures audiendi^{cc} audiat, atque ad pœnitentiam re-^{cc}deat, si clementiam ab altissimo^{cc} obtinere cupit: qui sanat contritos corde, & alligat contritiones^{cc} eorum: cuius gratia, voluntate at-
 S 4 que

que munere Christianum dictatum hoc ad condiscipulorum instructionem exceptum conscribamus : cuius meditationem & exercitationem idoneam fore existimamus & oportunam ducimus, necessariamque credimus ad gratiam & salutem obtinendam ex benignitate Dei, cui sit honor & gloria in sæcula sæculorum. Amen.

Non fuit nobis cura hanc instructionem Christianam vel abundantanti orationis flumine amplificandi vel exquisito, ac vario verborum & ornamentorum genere excolendi, contentis communem salutis ac pietatis doctrinam neque longo nimis, neque etiam obscuro atque difficili sermone explicare, quam omnibus Christianorum ingeniis ad cognoscen-

gnosendum atque adedò ad tenendum habilem parare & exhibere exoptauimus, cupientes magis res ipsas docere & exponere, quàm verba componere & expolire. Huius autem dictati summa si subducatur, illa fuerit: Maxima & altissima dona, eademque spiritualia ac diuina cunctis hominibus qui credere & accipere uerint, esse promissa cum in hac vita, tum maximè in futura obtinenda, quorum arcana admirabilisque ratio iam acta, tractata atque expedita fuerit Iesu Christi filij illius mortis atque resurrectionis virtute & efficientia: eadem verò omnibus parari in promptuque esse quicumque ipsius timore sancto imbuti & acti, legi ac præceptis obtemperauerint immaculatis & sacris, atque in fraterna dilectione

exercēda studium operamq; debitam posuerint . Siquidem sui timorem, obedientiam, cultū, atque seruitutem Deus vult & postulat, atq; his conditionibus promissa sua edidit, quibus ex propria gratia & benignitate seipsum obligauit. Atq; hoc est quod vnumquemq; Christianum, siue summo siue infimo constitutum loco, siue doctum siue indoctum & scire & præstare oportet.

Cætera verò quæ quari, cognosci, & sciri poterāt ad priuatas singulorum vel ordinum vel hominum rationes pertinentia, in quibus falli, labi & errari aliquando accidit, eum non omnium iudicare aut præstare interfit, cōsulto prætermisimus, illud singulos atque vniuersos hortati, vt his tribus capitibus diligenter consideratis at-

que

que obseruatis eum locū singuli tueantur, quem pro tēpore, ætate, velectione, vel iure fuerint sortiti, non declinantes ad dexteram vel sinistram harum trium rationum; quibus diligenter obtentis, reliqua etiam quæ oportuna fuerint vnicuique Deus secundum gradum ordinemque propriū cognoscenda curandaque suggeret. Quòd si quid interim accidat aut extet quod decorum minusque quàm par erat probādum in aliis spectetur, ea non cuiusuis fuerit vel iudicare vel damnare vel mutare in aliorum muneribus & officiis, sed eam curam legitimis ministris & magistratibus propriis relinquere atque vineæ Dominum rogare vt operarios idoneos in vineam suam mittat, & messem ipse suam foueat, prote-

gat,

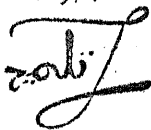
284 DICT. CHRIST.
gat, & promoueat. Miserebitur enim dubio procul Deus hæreditati suæ, atque illius prosperitati & fœlicitati cõsulet, idque apprimè probabit, vt nemo propter alterius cuiuspiam aut errati aut peccati exemplum à publica societate & concordia Catholicæq; Ecclesiæ Romanæ communiõne & obedientia discedat; sed vnusquisque non quid aliud agat, sed quid ipse agere præstareq; debet, diligenter attendat, summoq; studio obseruet.

Antuerpiæ Nonis Octob. 1574.

FINIS.

VO LV MEN hoc cui titulus est DICTATVM CHRISTIANVM. Benedictus Arias Montanus, doctissimis & æquissimis in Catholica Romana Ecclesia censoribus examinandum, & legitimè, sincere ac seuerè iudicandum committebat, Antuerpiæ 15. Calend. Nouemb. 1574.

B. Arias Montanus.

LOVANIENSIVM
CENSORVM TESTI-
MONIVM.

Hunc libellum per nos admissum Calendis Nouembribus, 1574. testamur.

Augustinus Hunanus.

Cornelius Reyneri Gondanus.

I. Molanus, censor librorum.

ANTVERPIENSIVM
CENSORVM IVDI-
CIVM.

Dictatum hoc Christianum multas piis-
simas habet cōtemplationes & exer-
citia, quæ in commodum multorum
non sine magno fructu typis excu-
dentur.

*Sebastianus Baer Delphinus infig.
Cath. Ecclesie S. Mariae Antuer-
piensis Plebanus & Canonicus.*

Et nos eundem librum probamus.

*Franc. Somnius Episcopus
Antuerpiensis.*

ANTVERPIÆ EXCVDE-
BAT CHRISTOPHORVS
PLANTINVS ARCHI-
TYPOGRAPHVS RE-
GIVS, ANNO DOMINI
M. D. LXXV.